wetenschappelijke mededelingen K.N.N.V. no.85-okt.1970

NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING IN NEDERLAND

- OPKOMST EN ONTWIKKELING
- HUIDIGE ORGANISATIE

P. ZONDERWIJK
H.D. VAN BOHEMEN

koninklijke nederlandse natuurhistorische vereniging
koninklijke nederlandsche toeristenbond ANWB

VAN DE REDACTEUR

We prijzen ons gelukkig de inhoud van deze Wetenschappelijke Mededeling no. 85, ter gelegenheid van het Europees Natuurbeschermingsjaar 1970 te kunnen publiceren.

Door de auteurs is zeer lang gewerkt aan de samenstelling van de kopij. Als grondslag diende de leerstof van een cursus die de eerste auteur te Wageningen aan ambtenaren van de Voorlichtingsdienst heeft gegeven. De ontwerp-kopij is in stencilvorm aan diverse deskundigen ter beoordeling toegezonden. Daaruit kwamen veel correspondentie en verscheidene besprekingen voort. We kunnen niet allen noemen die hulp gaven aan het verbeteren van het ontwerp. We danken echter speciaal Prof. Dr. M. F. Mörzer Bruyns, Mr. Dr. J. W. Keizer, Ir. C. A. Kuysten, Ir. K. B. Kroon, Mr. H. P. Gorter, P. Nijhoff, J. A. Nijkamp, J. Goudswaard, Ir. A. Bakker en G. M. Roding voor de door hen gegeven adviezen.

Door de afdeling Natuur- en Landschapsbescherming van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk zal, op advies van de Commissie Natuurbescherming en Opvoeding, deze Mededeling verspreid worden onder de Nederlandse biologieleraren; het Staatsbosbeheer zal dit doen onder haar medewerkers. De Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB en het Van Burkomfonds van de K. N. N. V. gaven een subsidie om de uitgave te bevorderen.

De auteurs en de redacteur twijfelen er niet aan dat op vele plaatsen in de kopij nog aanvullingen en verbeteringen mogelijk en nodig zullen zijn. Zij houden zich gaarne aanbevolen voor aanvullende gegevens om t. z. t. tot een tweede verbeterde druk te komen.

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE TOERISTENBOND

"De Koninklijke Nederlandsche Toeristenbond ANWB" (opgericht in 1883 als fietsclub) telde op 1 september 1970 1.300.000 leden.

De Bond verricht diensten vóór en verleent hulp aan zijn leden op toeristisch, voertuigtechnisch en verkeersgebied.

Daarnaast is deze vereniging, op grond van haar statuten, werkzaam ten behoeve van het algemeen belang van leden en niet-leden op de deelgebieden: verkeer, toerisme, recreatie, landschap, natuurbehoud, monumenten en milieuzaken.

Hoofdkantoor: Wassenaarseweg 220 - Postbus 2200 - Den Haag.
Telefoon: 070 - 26 44 26

WETENSCHAPPELIJKE MEDEDELINGEN

van de

KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING

Dit nummer is uitgegeven in samenwerking met de

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE TOERISTENBOND **ANWB**

Redacteur: G. HOUTMAN, DRAAFSINGEL 36, HOORN

Administratie-adres: BUREAU K. N. N. V., - HOOGWOUD

No. 85 Oktober 1970.

NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING IN NEDERLAND

- OPKOMST EN ONTWIKKELING

- HUIDIGE ORGANISATIE

door

P. ZONDERWIJK en H.D. VAN BOHEMEN

MET EEN INLEIDING VAN

PROF.DR. M.F. MÖRZER BRUYNS

Illustraties M.J.C. KOLVOORT

INHOUD:

		blz.
1.	Inleiding door Prof. Dr. M. F. Mörzer Bruyns	4
2.	Opkomst en ontwikkeling van de natuur- en landschapsbescherming in Nederland	6
	Tot 1940	6
	1940 - 1945	11
	1945 - heden	14
3.	Huidige mogelijkheden tot behoud van natuurterreinen	23
	Privaatrechtelijk	23
	Publiekrechtelijk	25
4.	Bestaande organisaties: Landelijk - particulier	30
	A. Lichamen, die het verwerven en het beheren van natuurterreinen ten doel hebben	30
	B. Instituten en verenigingen, direct of indirect bij de natuur- en landschapsbescherming en planologie betrokken	31
	C. Commissies en werkgroepen, direct of indirect bij de natuur- en landschapsbescherming en planologie betrokken	38
	D. Onderwijs, opvoeding en documentatie met betrekking tot de natuur- en landschapsbescherming	40
	E. Waarderingsprijzen	45
	F. Fondsen	46
	G. Natuurhistorische musea in Nederland	47
	H. Wetenschappelijke verenigingen	48
	I. Natuurhistorische verenigingen	48
	J. Tijdschriften	50
5.	Bestaande organisaties: Landelijk - overheid Instanties betrokken bij de algemene beleidsvorming op het gebied van de natuur- en landschapsbescherming, aankoop en beheer van natuurterreinen en planologie	52
6.	Bestaande organisaties: Provinciaal - overheid - algemeen	66
7.	Bestaande organisaties: Provinciaal - particulier - algemeen	67
	A. Landschapsstichtingen	67
	B. Molenstichtingen	68
	C. Organisaties op het gebied van de milieubescherming	68
8.	Bestaande organisaties in Noord-Holland	68
	A. Lichamen, die het verwerven resp. het beheren van natuurterreinen ten doel hebben	68
	B. Commissies, verenigingen en stichtingen, die direct of indirect betrokken zijn bij de natuur- en landschapsbescherming, de planologie, het onderwijs en de voorlichting ten behoeve van de natuur- en landschapsbescherming	70
	Particulier	
	Overheid (niet vermeld de onder 6 genoemde instellingen)	

blz.

9. Bestaande organisaties in Zuid-Holland (ingedeeld als onder 8) 73
10. Bestaande organisaties in Zeeland (ingedeeld als onder 8) 76
11. Bestaande organisaties in Groningen (ingedeeld als onder 8) 77
12. Bestaande organisaties in Friesland (ingedeeld als onder 8) 78
13. Bestaande organisaties in Drente (ingedeeld als onder 8) 80
14. Bestaande organisaties in Overijssel (ingedeeld als onder 8) 81
15. Bestaande organisaties in Gelderland (ingedeeld als onder 8) 85
16. Bestaande organisaties in Utrecht (ingedeeld als onder 8) 89
17. Bestaande organisaties in Noord-Brabant (ingedeeld als onder 8) 90
18. Bestaande organisaties in Limburg (ingedeeld als onder 8) 92
19. Summary: Nature Conservation and Landscape planning 93
20. Literatuur 93
21. Adressen: Los bijgevoegd

1. INLEIDING

De belangstelling voor Natuurbehoud, Natuurbeheer, Landinrichting, Landschapsbouw en Milieubeheer is de laatste jaren sterk toegenomen. Overheid en particuliere organisaties houden er zich meer en meer mee bezig, zowel op landelijk, op provinciaal en op regionaal en gemeentelijk niveau. Het aantal instanties dat anno 1970 - het Europees Natuurbeschermingsjaar - met deze problemen te maken heeft, is door deze ontwikkeling veel groter dan enkele jaren geleden.

Het is daardoor steeds moeilijker geworden op de hoogte te blijven van initiatieven en activiteiten op dit gebied en tot wie men zich wenden moet of kan, om een Natuurbehoud-probleem tot oplossing te brengen.

Deze omstandigheid heeft gemaakt, dat er behoefte is aan een overzicht van organisaties op het gebied van de Natuurbescherming en aanverwant streven.

Zowel overheidsinstanties als particuliere organisaties en ook privé personen zijn ermee gebaat te weten, waar er iets wordt gedaan en wie er mee bezig is.

Een dergelijk overzicht was er niet. Het doel van deze aflevering van de Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging is met deze uitgave in de behoefte te voorzien.

Er zijn wel enkele publicaties en lijsten die althans een gedeelte van de informatie geven, maar deze zijn onvolledig, lang niet bij en bestrijken meestal alleen maar beperkte gebieden.

Het is daarom een goede gedachte geweest van de schrijvers alle gegevens op dit gebied stelselmatig bij elkaar te brengen, te rangschikken en in een publicatie te verwerken.

Het is geen eenvoudige taak een dergelijke documentatie samen te stellen. Er dient daarvoor een onoverzichtelijke veelheid van informatiebronnen bestudeerd te worden. Al die gegevens zijn verwerkt in een goed leesbaar overzicht, dat nu voor ieder toegankelijk is en waarin iedere belangstellende de weg zal kunnen vinden.

Het is practisch, dat de indeling in landelijke-, provinciale en regionale/gemeentelijke organisaties is aangehouden met het onderscheid in overheid en particulier, dat zo kenmerkend is voor de situatie in Nederland.

Het resultaat van het omvangrijke en moeizame documentatiewerk is een voor het Natuur- en Landschapsbeheer in Nederland belangrijke mededeling.

Dit is niet alleen waardevol en nuttig als vraagboek voor iedereen die met Natuurbeheer, Landschapsbouw enz. te maken heeft. De uitgave is ook van belang als hulp voor ieder streven naar beter georganiseerde samenwerking en coördinatie.

Goede samenwerking en coördinatie zijn natuurlijk van wezenlijk belang voor effectief Natuurbehoud.

Eventuele tekortkomingen doen daaraan geen afbreuk. Het is ondenkbaar dat een documentatie zoals deze bij de eerste publicatie al volledig zou zijn en zonder vergissingen.

Het overzicht geeft een goed houvast en kan dienstig zijn voor talloze acties en activiteiten op alle niveaus en in alle delen van het land.

M. F. Mörzer Bruyns

2. OPKOMST EN ONTWIKKELING VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING IN NEDERLAND

TOT 1940

De natuurbeschermingsgedachte, vooral gedreven door ethische, esthetische en wetenschappelijke motieven, dateert vanaf het einde van de 19e eeuw. Na het midden van de vorige eeuw nam de oppervlakte aan natuurterrein sterk af. Ten gevolge van het gebruik van kunstmest nam vooral het agrarisch bodemgebruik toe (ontginningen ten behoeve van de voedselvoorziening) en konden bedrijven worden vergroot. De bevolking groeide, hetgeen meer ruimte voor huisvesting, verkeer, landbouw en industrie vergde, terwijl later ook meer oefenterreinen ten behoeve van het leger werden opgeëist.

Verschillende levensgemeenschappen gingen bij deze in-cultuur-neming verloren. Hierop werd gewezen, o.a. door dr. H.W.HEINSIUS, dr. J.Th.OUDEMANS en prof. J.RITZEMA BOS.

De beoefening van de veldbiologie was aan het einde van de 19e eeuw sterk opgekomen. Al in 1886 werden in de bundel "Onkruid" van F.W.VAN EEDEN Sr. een aantal botanische wandelingen beschreven, met daarin verweven de (wellicht in Nederland eerste) gedachten over de natuurbescherming. Over het verdwenen Beekbergerwoud schrijft VAN EEDEN dat dit bos "als monument van de voormalige natuur van ons land niet minder waarde had dan oude gebouwen voor de geschiedenis van de vaderlandse kunst". In Duitsland gebruikte later dr. HUGO CONWENTZ het woord "Naturdenkmal", volgens SCHOENICHEN is het woord natuurmonument afkomstig van Alexander von Humboldt (1814).

Twee personen hebben zich een onvergetelijke roem verworven door hun opvoeding van het Nederlandse volk tot liefde en kennis van de natuur. Dit zijn E.HEIMANS en JAC.P.THIJSSE. Door woord en geschrift vonden zij veel gehoor, vooral bij de jeugd. Bekend is o.a. hun prachtige serie van 6 boeken over de natuur rond ons, die tot waarnemen en studie aanzette. Eerst verscheen "Van vlinders, vogels en bloemen langs wegen en dijken" (1894), verder "In sloot en plas" (1895), "Door het rietland" (1896), "Hei en dennen" (1897), "In de duinen" (1899) en "In het bos" (1901). In 1955 is deze serie opnieuw herdrukt. Door de teksten in de Verkade's albums heeft THIJSSE zich later bij alle lagen van ons volk grote bekendheid verworven.

Samen met JASPERS werd in 1896 "De Levende Natuur" opgericht, een tijdschrift voor veldbiologie, dat tot op heden, thans onder redactie van prof. J.HEIMANS en dr. J.WILCKE, wordt uitgegeven. Hierdoor ontstond meer contact tussen gelijkgerichte personen, die gezamenlijk inzagen dat de natuur op tal van plaatsen achteruit ging. Waterleidingen onttrokken water aan de duinen, waardoor deze verdroogden; heidevelden werden in toenemende mate ontgonnen en beken vervuilden omdat fabrieken hierop afvalstoffen loosden.

Gedurende het leven van THIJSSE (1865-1945) nam onze bevolking van bijna 5 tot ruim 10 miljoen toe en nam de oppervlakte aan "woeste grond" van 900.000 ha tot 200.000 ha af.

In 1898 werd de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels opgericht; in 1901 volgde de oprichting van de (thans Koninklijke) Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (N.N.V.). Deze laatste vereniging bundelde biologen van professie en natuurliefhebbers; het voorbereidende werk hiertoe was door de onderwijzers HEIMANS en THIJSSE en de leraren in de biologie HEINSIUS en HEUKELS (flora) gedaan. Het doel van de N.N.V. was om belangstelling voor de natuur te wekken en de kennis hieromtrent uit te breiden; om de samenwerking tussen de beoefenaars van de natuurlijke historie te bevorderen en tevens natuur en landschap te beschermen.

Omdat beide laatstgenoemde Verenigingen dus o.m. de bescherming van de natuur tot doelstelling hadden, begon de gedachte veld te winnen om floristisch en faunistisch

belangrijke gebieden, met zeldzame of verdwijnende soorten, door middel van aankoop veilig te stellen voor de toekomst. Sporadisch waren enkele maatregelen genomen: in de Haarlemmer Hout bestond een bepaling tegen het uitroeien van wilde planten en de anemonen in het Haagse Bos waren door middel van een verordening beschermd.

Omstreeks 1900 werd "Sonsbeek" door de gemeente Arnhem om esthetische redenen als wandelbos gekocht. Dit beschermingsmotief - bescherming van bos om esthetische redenen - zou nog vele jaren opgang doen.

De aanleiding tot meer gerichte actie was de volgende. Amsterdam had plannen om het huisvuil in het Naardermeer te storten. Daar dit een zeer belangrijk broedvogelgebied was, o.a. voor lepelaars en purperreigers, wekte dit bij bovengenoemde groepen ernstig verzet. Mede door tegenacties van THIJSSE (in het Algemeen Handelsblad) en van HEIMANS (in de Groene Amsterdammer) werd het voorstel in de Gemeenteraad van Amsterdam met 20 - 18 stemmen verworpen. Eigenlijk speelde bij wel/geen vuilstorting de overweging dat vuilverbranding uit hygiënisch oogpunt meer aanbeveling verdiende. Weliswaar geen demping, maar veilig was het allesbehalve. Om het unieke Naardermeer veilig te behouden nam de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging opnieuw onder leiding van THIJSSE, die ook de stoot tot oprichting van beide eerder vermelde Verenigingen had gegeven, het initiatief tot aankoop van het Naardermeer. De N.V.V. nodigde belangstellenden uit een vergadering bij te wonen om tot de oprichting te geraken van een instituut, dat de volgende functies zou moeten hebben:

a. het bijeenbrengen van een fonds, hoofdzakelijk dienende tot het aankopen en in eigen beheer nemen van natuurmonumenten;
b. het opmaken van een volledige inventarisatielijst van alle nog in ons land aanwezige belangrijke natuurgebieden;
c. overleg inzake natuurbeschermingsproblematiek met de overheid, verenigingen en particulieren;
d. het versterken van een gezonde openbare mening.

Deze vergadering leidde tot de oprichting van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland (1905). In 1906 gelukte het de Vereniging het Naardermeer aan te kopen voor *f* 150.000,-. Het kapitaal werd via een lening bijeenvergaard. Het optimisme bleek gerechtvaardigd, het was gedragen door een scherpe vooruitziende blik. De lening werd overtekend; dit is des te meer opmerkelijk daar de meeste intekenaren geen direct belang bij de instandhouding van het meer hadden en velen het terrein niet eens kenden. Hieruit moge blijken dat in de eerste jaren van de natuurbescherming naast het wetenschappelijke aspect toch het ideële een zeer belangrijk motief is geweest.

Daarna volgden aankopen van een vogelterrein op Texel (1909), de Leuvenumse bossen,de bossen van Hagenau (1911), de Oisterwijkse vennen (1913), enz.

Hier moet de naam van een groot voorvechter van de natuurbescherming worden genoemd, nl. Mr. P.G. VAN TIENHOVEN (1875-1953), die aanvankelijk penningmeester en van 1927 tot 1952 voorzitter van "Natuurmonumenten" is geweest. Niet alleen heeft hij zich veel moeite getroost voor de aankoop van gebieden voor "Natuurmonumenten", maar hij was ook de stimulans tot de oprichting van de provinciale Landschappen, terwijl mede door zijn invloed ook de overheid actief is geworden voor de natuurbescherming. Van Tienhoven deed eveneens internationaal baanbrekend werk. Men heeft Thijsse wel de opvoeder en van Tienhoven de organisator van de Nederlandse natuurbescherming genoemd. Mr. van Tienhoven, iemand met vele relaties, stamde uit een geslacht van Amsterdamse regenten en kooplieden. Mede door zijn idealistisch karakter ("De natuurbescherming kan nooit winst tot doel hebben") heeft hij het geld voor de aankoop van de natuurmonumenten bijeen weten te krijgen.

OVERHEID EN NATUURBESCHERMING

Tot dusver is de particuliere natuurbescherming besproken. De natuurbescher-

ming door de overheid begint bij het Staatsbosbeheer. Dit lichaam was in 1899 opgericht met als taak op de staatsgronden de bosbouw te bevorderen en tevens woeste gronden in staatsbezit te bebossen. De in 1888 particulier opgerichte Nederlandse Heide Maatschappij diende ter landbouwkundige ontginning van woeste gronden. Door het Rijk werden tevens renteloze voorschotten verstrekt voor bebossingsplannen van gemeenten.

De oppervlakte produktiebos die bij deze Dienst in beheer kwam, groeide van 2227 ha in 1899 tot ruim 40.000 ha bij het 50-jarig jubileum in 1959. In totaal was toen 67.000 ha grond in bezit. In 1967 totaal 70.500 ha, waarvan 43.000 ha bos. Gedurende de periode van 1901 tot 1937 werd het Staatsbosbeheer (SBB) geleid door E.D.van Dissel. Deze directeur, die tevens bestuurslid was van "Natuurmonumenten", wees op staatsgronden verschillende terreinen aan, die een bestemming tot staatsnatuurmonument zouden krijgen. Hij deed dit op grond van hun schoonheid of vanwege hun natuurwetenschappelijke betekenis; het waren in hoofdzaak "woeste gronden".

Het eerste was "de Muy" op Texel in 1908, thans samen met "de Slufter" 800 ha groot; vervolgens het "Kootwijkerzand" op de Veluwe (390 ha) en het "Lheebroekerzand" bij Dwingelo, beide eveneens in 1908, de "Meeuwenduinen" op Vlieland in 1909, thans 380 ha groot en duinvalleien bij Schoorl in 1910, enz. Het grootste reservaat is de "Boschplaat" op Terschelling met 4400 ha (1924). In 1970 werd door de Raad van Europa het Europese diploma aan het reservaat de "Boschplaat" verleend.

De oppervlakte van de reservaten van het Staatsbosbeheer bedroeg in 1968 11.752 ha. Uiteraard zijn niet alle reservaten zo groot als de hierboven gegeven voorbeelden. Vermeldenswaard is nog dat het Staatsbosbeheer in 1957 het eerste bosreservaat instelde, nl. gedeelten van het Speulder- en Sprielderbos bij Putten. Een volledig overzicht van de Staatsnatuurreservaten is te vinden in het Handboek van Natuurmonumenten.

In 1929 werd de taak van het Staatsbosbeheer officieel uitgebreid met de zorg voor de bescherming van de natuur. Er bestonden reeds enkele wettelijke regelingen, waaruit blijkt dat de Staat zich vóór deze datum ook reeds met de natuurbescherming bezighield.

De Boswet van 1922 (in 1961 vernieuwd) hield in, dat aan publiekrechtelijke lichamen, verenigingen en stichtingen van algemeen nut (ongeveer 15% van het bosareaal) een kapverbod opgelegd kan worden op advies van het Staatsbosbeheer. De particulieren zouden volgens de toelichting op de Wet op morele gronden verplicht zijn het bos om het natuurschoon te bewaren.

Bij de totstandkoming van de Boswet werd aan de Onteigeningswet (1851) een titel toegevoegd betreffende onteigening van bossen en andere houtopstanden tot behoud van natuurschoon. Tijdens de bezettingsjaren werd deze onteigeningsmogelijkheid verruimd tot alle vormen van natuurterrein (niet alleen bossen). (Bedoeld besluit is bij het Besluit bezettingsmaatregelen van 1945 gehandhaafd). Later in de Onteigeningswet opgenomen.

In 1928 kwam de Natuurschoonwet tot stand. In 1926 was door de ANWB en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten een noodklok-vergadering gehouden, samen met de Bosraad en de Vereniging Het Grondbezit, waarop de moeilijke financiële situatie van de landgoederen besproken werd. De nieuwe wet van 1928 maakt het mogelijk dat eigenaren van landgoederen belastingfaciliteiten konden krijgen, indien zij bereid waren hun bezit in de oorspronkelijke toestand te bewaren, met andere woorden, alleen met toestemming kapten en zo mogelijk hun terrein voor het publiek openstelden.

Ongetwijfeld hebben deze wetten, die geen natuurwetenschappelijk uitgangspunt hebben, er in belangrijke mate toe bijgedragen, dat vele mooie bosgebieden - die in principe echter wel natuurwetenschappelijke betekenis hadden - behouden bleven als natuur- en landschapsgebied, in het bijzonder ook ten behoeve van de recreatie. De regeling van de Natuurschoonwet geldt thans voor meer dan 100.000 ha, waarvan 80.000 ha toegankelijk is voor het publiek.

De natuurbescherming was ook zeer gediend met een wettelijke faunabescherming. In 1908 had de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels verzocht om de

sterns - die om hun veren ten behoeve van de damesmode zeer veel hadden te lijden - op te nemen in de lijst van beschermde vogels, genoemd in het Koninklijk Besluit van 1880, dat een lijst bevatte van "diersoorten, nuttig voor de landbouw en de houtteelt". In 1908 werden alle sterns nuttig verklaard. Door het aandringen op verbetering kwam in 1912 de Vogelwet tot stand, waarin verschillende vogels beschermd werden verklaard en tevens het rapen van eieren van de genoemde beschermde vogels werd verboden. De "vinkers" mochten hun bedrijf niet meer uitoefenen en het was nu verboden om lijsters te strikken. In 1928 werd bij Koninklijk Besluit de lijst van kooivogels van meer dan 50 teruggebracht tot 15 (later 8).

De huidige Vogelwet dateert van 1936 (in werking getreden op 1 oktober 1937); deze kent in principe slechts één onvoorwaardelijk onbeschermde vogel, nl. de huismus en enkele voorwaardelijke (in 1947 kwam een wijziging van de Vogelwet tot stand).

Minister Ruys de Beerenbroeck, Minister van Binnenlandse Zaken, gestimuleerd door Van Tienhoven, moedigde in 1925 de Commissarissen der Koningin aan om ook de provinciale natuurbescherming te bevorderen door middel van de oprichting van stichtingen, de zg. "Landschappen". Aanleiding hiertoe was de wens om ook gewestelijk belangstelling op te wekken om hiermee te komen tot meer activiteit ten behoeve van het behoud van natuurmonumenten. Deze Stichtingen zouden zich, naast de meer landelijk gerichte Vereniging, in het bijzonder in kunnen zetten voor behoud van specifiek provinciaal natuurschoon.

Het eerst werd in 1927 het "Utrechts Landschap" opgericht. Door bedreiging van de Eickensteinse bossen besloten de Commissaris der Koningin dr 's Jacob en Mr. van Tienhoven, voorzitter van Natuurmonumenten, een provinciaal natuurbeschermingsinstituut op te richten. In 1929 volgde "Het Gelders Landschap", in 1930 "It Fryske Gea" in de vorm van een vereniging, in 1931 "Limburgs Landschap", in 1932 "Het Noordbrabants Landschap" en "Het Overijssels Landschap", in 1934 "Drents Landschap" en "Het Zuid-Hollands Landschap", in 1935 "Het Gronings Landschap" en "Het Zeeuwse Landschap" en tenslotte in 1936 "Het Noord-Hollandsch Landschap".

De gezamenlijke oppervlakte aan natuurterreinen in bezit van deze Landschappen bedroeg op 1 januari 1968 10.830 ha.

Zeer zeker is ook door deze Stichtingen de kring van belangstellenden groter geworden en de invloedssfeer toegenomen.

Niet alleen het Ministerie van Landbouw en Visserij, met het daaronder ressorterende Staatsbosbeheer, heeft aan het tot stand komen van natuurreservaten meegewerkt. Ook het Ministerie van Financiën moet worden genoemd; dit Ministerie is verantwoordelijk voor het beheer van de domeingronden, waarmede de Dienst der Domeinen is belast. Een gedeelte van deze gronden heeft men als reservaat aangewezen, o.a. het Zwarte Meer bij Genemuiden, een vogelreservaat van ca. 1500 ha, dat als randmeer bij de aanleg van de Noordoostpolder ontstond. Het grootste reservaat van de Domeinen vormen de "Kobbeduinen" op Schiermonnikoog, die het gehele oostelijke gedeelte van het eiland, met een oppervlakte van 2400 ha, innemen.

Van overheidswege kwamen later nog meer Stichtingen tot stand, bijv. het "Goois Natuurreservaat" in 1932, door samenwerking tussen provincie en gemeenten; het Nationale Park "De Hoge Veluwe" in 1935, een op initiatief van de Staat opgerichte stichting met behulp van staatsgeld aangekocht.

De Stichting Natuurmonument "De Beer" dateert uit 1935. De stichting beheert domeingronden, o.a. "Scheelhoek" bij Stellendam, "Kwade Hoek" bij Goeree en enkele andere, in totaal 8000 ha. Het reservaat "De Beer" op Rozenburg is ten offer gevallen aan de Europoort.

Een zeer mooi natuurterrein vormt ook het Nationale Park "De Kennemerduinen", dat door samenwerking tussen Rijk, Provincie en de gemeenten Amsterdam en Haarlem in 1949 in een stichting is ondergebracht.

Natuurreservaten dienen niet slechts beschermd, maar ook te worden beheerd. Deze gedachte leefde reeds bij Van Dissel en deed hem in 1927 besluiten een "Commissie van advies inzake de Natuurmonumenten van het Staatsbosbeheer" in te stellen, in de wandeling genoemd de "Commissie-Weevers" (voorzitter: prof.dr. Th. Weevers, met o.a. prof.dr. G.J.van Oordt, dr. Jac.P.Thijsse en dr. G.A.Brouwer).

De Commissie had als functie de bestudering van de biologische en geologische aspecten in de eigen natuurmonumenten. Later (in 1932) werd de functie ruimer en werd de Commissie als adviseur i.v.m. het natuurschoon betrokken bij werkzaamheden uitgevoerd door c.q. onder toezicht van het Rijksbureau voor Ontwatering en de Centrale Commissie voor Ruilverkaveling. Helaas bracht dit niet altijd de gewenste uitkomsten. Het criterium natuurschoon verdween dan ook snel wanneer men een terrein, dat men wilde ontginnen, ruwweg vrijmaakte van bomen in zg. "vrij bedrijf". Na zo'n "behandeling" werd dit veld dan zonder bezwaar in werkverschaffing ontgonnen.

In 1937 waren de contacten inzake natuurbeschermingsbelangen zover, dat de meeste rijksdiensten, die bij de uitvoering van cultuurtechnische werken waren betrokken, gebruik maakten van adviezen van de "Commissie-Weevers".

Deze Commissie is later de Natuurwetenschappelijke commissie van de voorlopige Natuurbeschermingsraad geworden (thans Natuurbeschermingsraad) en maakte als zodanig deel uit van een adviescollege van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Van meet af aan was de Commissie van grote betekenis, omdat overleg tussen biologen van verschillende richtingen over de problemen van het reservaatbeheer voortdurend noodzakelijk was.

PARTICULIER

In 1932 kwam er in de particuliere natuurbescherming een nieuwe fase. Er bestonden nl. plannen om in het Boven-Geuldal een stuwmeer te bouwen, voor de opwekking van electrische stroom. Hierdoor zou de prachtige natuur ter plaatse ernstig worden ontluisterd. Op initiatief van de Commissie tot Bescherming van de Wilde Flora van de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging werd samen met vertegenwoordigers van andere verenigingen een nationale commissie gevormd, ten einde dit gevaar af te wenden. Deze commissie ad hoc kwam tot de conclusie dat het uiterst wenselijk was dat deze commissie permanent zou worden, daar men inzag dat een centralisatie van de particuliere natuurbescherming nodig was. Op die manier zou men op nationaal niveau een stem in het kapittel kunnen krijgen, o.m. om acties te kunnen voeren bij bedreigingen van belangrijke natuurgebieden.

Dit leidde tot de oprichting van de Contact Commissie inzake Natuurbescherming, waarin alle verenigingen, werkzaam op het gebied van de natuurbescherming, de natuurstudie en de recreatie (toerisme) vertegenwoordigd zijn. In 1941 werd de naam gewijzigd in Contact Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming. De Commissie nam een motie aan, dat voortaan bij bevoegde autoriteiten zou worden bepleit, om alvorens cultuurtechnische plannen door of met steun van de overheid uit te voeren, eerst het advies van deskundigen in te winnen om eventuele schade aan wetenschappelijke, recreatieve of culturele waarden te voorkomen. Als gevolg van werkloosheid werden soms nl. zeer waardevolle natuurgebieden op de schop genomen door de zg. werkverschaffing.

De regering stemde hierin toe en de "Commissie Weevers" werd in 1935 als adviescollege ingeschakeld voor verschillende categorieën van overheidswerken, zoals ontginningen, vallend onder het Ministerie van Landbouw. In 1937 werd, naar aanleiding van een verzoek van de Contact-Commissie, de "Commissie Weevers" ook als adviesorgaan aanvaard bij projecten die onder andere Ministeries dan het Ministerie van Landbouw werden uitgevoerd. Dit was o.a. het geval bij het Ministerie van Financiën in verband met de ontginning van domeingronden.

Over plannen voor ruilverkavelingen van de Cultuurtechnische Dienst zou in het vervolg eerst overleg moeten worden gepleegd, zodat bepaalde gedeelten zouden kunnen worden gespaard. Ook het Staatsbosbeheer werd hierbij ingeschakeld, zowel voor het stellen van voorwaarden voor het natuurbehoud als voor de verzorging van het landschap

door het aanbrengen van nieuwe beplantingen. De Contact-Commissie drong verder aan op een spoedige totstandkoming van een Natuurbeschermingswet, die reeds in de Troonrede van 1928 was aangekondigd.

De Koninklijke Nederlandsche Toeristenbond ANWB heeft zich sinds zijn oprichting in 1883 als Algemeene Nederlandsche Wielrijders Bond, óók op het gebied van de natuurbescherming bewogen. Enerzijds door samen te werken met de bestaande natuurbeschermingsorganisaties (b.v. in de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming) en anderzijds door eigen activiteiten op dit gebied te ontplooien. De Bond aanvaardde in 1907 het bestuurslidmaatschap van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Zij stelde in 1914 de eerste bondswandeling van Arnhem naar Amsterdam open. In 1916 werd de natuurbeschermingseducatie ter hand genomen en verscheen het eerste affiche van een reeks met het populair geworden rijm:

"Laat niet als dank voor 't aangenaam verpoozen
den eigenaar van 't bosch de schillen en de doozen".

De hiervoor beschreven periode tot 1940 mag worden gekenschetst als: ontwikkeling van de natuurbescherming (1886 eerste ideeën, 1905 concrete daad) tot deze een zekere gevestigde plaats heeft gevonden.

De natuurbescherming is in deze periode zeer sterk aan het particuliere initiatief gebonden.

1940 – 1945

Deze periode karakteriserend, zou men mogen zeggen dat de overheid meer en meer de belangen van de natuurbescherming gaat erkennen. In de vooroorlogse jaren waren al enige belangrijke stappen in die richting gedaan. Tevens gaat de natuurbescherming een dynamisch karakter vertonen. Vóór 1940 had natuurbescherming van Rijkswege alleen betrekking op aan de Staat toebehorende gronden (Staatsbosbeheer).

In april 1940 wordt de Natuurbeschermingsbeschikking van kracht, die bepaalt dat geen cultuurtechnische werken onder de Ministeries van Landbouw, Sociale Zaken en Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen ressorterende Diensten mogen worden uitgevoerd, zonder de verklaring van de Ministers van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Landbouw, dat die werken het natuurschoon niet zullen schenden.

In 1941 wordt de verantwoordelijkheid voor de natuurbescherming aan het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (in 1942 Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming, heden Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) opgedragen, in de vorm van de Afdeling "Oudheidkunde en Natuurbescherming". Hiermee had de natuurbescherming van de Overheid een duidelijke plaats gekregen. Haar werk is voornamelijk departementaal en commissoriaal: de afdeling is belast met de voorbereiding van de wettelijke voorschriften, beschikkingen van de Minister of Staatssecretaris (speciaal met betrekking tot aankoop of subsidieverlening) en onderhoudt contacten met de "buitendienst" van het Staatsbosbeheer.

Gedurende enige jaren voordat het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen de opdracht kreeg de natuurbescherming te behartigen, heeft er intern zeer veelvuldig overleg plaats gevonden op welk Ministerie de natuurbescherming een plaats zou moeten vinden: Ministerie van Landbouw of het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

De vertegenwoordiging en belangenbehartiging kan het best door een onbevooroordeelde instantie geschieden. Tot ambtenaar aan het departement (hoofd van het bureau) werd benoemd ir. W.G. van der Kloet, secretaris van de Contact Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming.

In 1941 wordt het eerste natuurreservaat door het Ministerie van O.K.W. aangekocht. De Kralose Heide in Drente, grenzend aan de Dwingelose Heide in bezit van

Natuurmonumenten. De heide werd in beheer gegeven aan het Staatsbosbeheer. Vanaf de begroting van 1942 van het Ministerie van O.K.W. kunnen wij nu een post, ten behoeve van de aankoop van natuurreservaten, opmerken. Deze bedroeg in 1942 ƒ 240.000,- en is opgelopen tot ƒ 14 miljoen in 1968/1969 voor aankoop en subsidies. In 1970 vertoonde de begroting een bedrag van ruim ƒ 10 miljoen voor staatsaankopen en leningen voor de particuliere natuurbeschermingsorganisaties.

Het hoofd van de betrokken afdeling vond drie ervaren natuurbeschermers bereid om hem als college van advies in beslissingen te steunen. Het college bestond uit: mr. dr. E.J. Beumer, voorzitter van de door het Ministerie ingestelde Centrale Commissie voor Natuurbescherming, dr. J.A. van Steyn, directeur van het Staatsbosbeheer en mr. P.G. van Tienhoven, voorzitter ad interim van de Contact Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming en voorzitter van Natuurmonumenten.

Het is interessant te vermelden dat kort voor de oorlog de wens naar voren kwam bij het Ministerie van O.K.W. een inspecteur der natuurbescherming aan te stellen. Door de bezetting kwam dit niet tot stand. Hiervoor in de plaats werd het vermelde college bereid gevonden als adviesorgaan op te treden.

Het Staatsbosbeheer wordt, na de instelling van de Afd. Oudheidkunde en Natuurbescherming bij het Ministerie van O.K.W., aangewezen als "buitendienst" van het laatstgenoemde Ministerie met betrekking tot natuurbeschermingsaangelegenheden. In 1943 vindt dan ook de instelling plaats van de Afd. "Natuurbescherming en Landschapsverzorging" van het Staatsbosbeheer. Om voeling met de provincie te verkrijgen worden er op initiatief van de Contact-Commissie aan het eind van de oorlog enige landschapsadviseurs aangesteld (in Noord-Brabant, Overijssel en Limburg).

Sinds 1942 werd het mogelijk via wettelijke middelen gebieden te beschermen die van natuurwetenschappelijk belang zijn (o.a. door onteigening, aanwijzing van natuurgebied als meldingsgebied door de Rijksdienst voor het Nationale Plan), tevens kwam in hetzelfde jaar het "subsidiëringsbesluit" af, dat het mogelijk maakte, dat aan particuliere natuurbeschermingsinstanties bij de aankoop van natuurreservaten van overheidswege een tegemoetkoming tot 50% van de koopsom verstrekt wordt. Hier tegenover wordt een subsidie-contract afgesloten, waarin opgenomen is, het terrein open te stellen, uitgezonderd natuurwetenschappelijk belangrijke delen, en het terrein niet te verkopen.

Hoewel de normale aankooppolitiek van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten gewoon doorgang vindt, is in deze periode zeker een verandering in het beleid te signaleren. Er vindt een uitbouw plaats van het op wetenschappelijke principes gebaseerd aankoopbeleid, met een op dezelfde grondslag stoelend beheersbeleid. Bovendien uitte men de wens dat aankopen niet bij toevallige gunstige aanbiedingen moesten blijven, maar dat als uitgangspunt moest worden gekozen: het aankopen en beheren van zoveel mogelijk levensgemeenschappen.

Opvallend in deze tijd is de belangstelling van de bevolking in de "natuur", in het bijzonder zich uitend in druk bezochte jaarvergaderingen van Natuurmonumenten.

JONGERENACTIVITEIT

Doordat ons land gebukt ging onder een bezetting heeft dit o.a. sluiting van universiteiten en hogescholen en onregelmatige lessen op de middelbare scholen tot gevolg gehad. Velen vonden een "onderkomen" in de natuurstudie en de natuurbescherming. De Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (N.J.N.) was één van de weinige verenigingen, die in "vrijheid" georganiseerd mochten blijven. Een natuurbeschermingscommissie werd in de N.J.N. opgericht, speciaal om de aandacht te richten op de natuurbeschermingseducatie. Er vonden vele discussies (bv. de Natuurmonumentenvergadering van 1943), lezingen en biologische inventarisaties plaats. Een reeks verslagen werden gepubliceerd. Men sprak in die tijd wel van "beroeps-N.J.N.-ers".

A N W B

De ANWB had in de vooroorlogse jaren reeds duidelijk blijk gegeven positief betrokken te willen zijn bij de natuurbeschermingsproblematiek. Een uitvloeisel hiervan was de oprichting van de Afd. Landschapsverzorging. De Afdeling heeft zeer waardevolle gegevens verzameld, bijv. de inventarisatie van de beken in Twente en de Achterhoek. J. van Dijk, die later het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (I. V. N.) leidde, was in die tijd werkzaam bij de ANWB.

Door allerlei omstandigheden, met name de gehele ontwikkeling op natuurbeschermingsgebied en de instelling van de "Wegenwacht", werd veel van de ANWB gevergd, zodat de Afdeling in 1948 tijdelijk werd opgeheven. Enige jaren geleden werd weer een afdeling Landschapsbouw ingesteld. De ANWB bleef steeds haar uiterst belangrijke steun aan de Contact-Commissie geven.

CONTACT-COMMISSIE VOOR NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

In 1941 werd de naam Contact-Commissie inzake de natuurbescherming gewijzigd in Contact Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming. Had in januari 1940 de plenaire vergadering nog de werkverschaffing als thema, die van 1943 diende zich aan met het onderwerp: "Ruilverkaveling en Natuurschoon". Door het ontbreken van werkloze arbeidskrachten werd de werkverschaffing minder actueel, daarentegen drong een ander onderwerp zich op, nl. de ruilverkavelingen, die jaar op jaar belangrijke ingrijpende veranderingen teweeg zouden gaan brengen. De werkzaamheden van de Contact-Commissie werden steeds omvangrijker. De instelling van de volgende Werkgroepen vond plaats:

a. 1943, Werkgroep voor het landschap van de Zuiderzeepolders. Haar functie was niet een eigen ontwerpdienst te worden, maar om in samenwerking met de verantwoordelijke diensten tot verantwoorde plannen met betrekking tot de opbouw van het landschap te komen. Met de Directie van de Zuiderzee-Werken en haar ambtenaren werden vruchtbare besprekingen gevoerd.
b. 1944, Werkgroep voor Cultuurlandschappen. Eén van haar werkzaamheden bestond uit het verzamelen van gegevens over de Nederlandse cultuurlandschappen om tot een classificatie te geraken.
c. 1944, Werkgroep voor de verbreiding van de Natuurbeschermingsgedachte. Daar Natuurmonumenten het niet tot haar taak achtte het natuurbeschermings-educatie-aspect bij de Vereniging te betrekken, heeft de Contact-Commissie dit aspect enige jaren onder haar hoede gehad. (In 1946 vond de aanstelling plaats van een "natuurbeschermingspropagandist"). De educatie is later overgenomen door andere organisaties, die zich speciaal op dit aspect toelegden. Eén voorlichtingsonderdeel is onder de verantwoordelijkheid van de Contact-Commissie gebleven, nl. het uiterst belangwekkende tijdschrift: "Natuur en Landschap" (zie hoofdstuk Na 1945).
d. 1944, Commissie voor het Veldbiologisch Archief. De Commissie bestond uit een aantal biologen, die zich voor de opgave hadden gesteld een volledige centrale documentatie op te zetten van gegevens die van nut zijn voor de natuurbescherming (zg. veldbiologische gegevens). Het archief is in 1950 overgegaan naar de Stichting "Veldbiologisch Archief", dat in beheer van de bibliotheek van de Landbouwhogeschool werd gegeven. In 1957 was dit archief het startmateriaal waarmee het Rivon (thans RIN) haar werk aanving.

1945 – HEDEN

Kort karakteriserend mogen we deze periode als volgt samenvatten:

a. bij de Overheid en de bevolking is een groeiende bewustwording waar te nemen ten opzichte van de natuurbescherming;
b. de gedachte dat de hoofdpijler van ons welzijn "een gezond milieu" is, wordt vooral de laatste jaren meer en meer gemeengoed (vooral na 1962-1964);
c. in de natuurbescherming zelf blijkt het dynamisch aspect meer op de voorgrond te komen;
d. in de politiek wordt een bewustzijn wakker ten opzichte van de noodzaak tot natuurbescherming, vooral in de laatste jaren.

OVERHEID

Toen de zorg voor de staatsnatuur- en landschapsbescherming in 1946 definitief (in 1942 was reeds de taakverdeling tot stand gekomen) tot de taak van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen ging behoren - welk Ministerie noch voor aankoop, noch voor beheer, over een goed apparaat beschikte - werd het genoemde adviescollege bestaande uit drie personen, uitgebreid en kreeg een meer officiële status onder de naam Voorlopige Natuurbeschermingsraad (K. B. 17 mei 1946). Het voorvoegsel "voorlopig" verdween bij de officiële instelling na het van kracht worden van de Natuurbeschermingswet in 1968.

Behalve dit adviescollege in de vorm van de Natuurbeschermingsraad bleek tevens de noodzaak van een technische dienst. Reeds vóór en in de oorlog had het Staatsbosbeheer zeer verdienstelijk werk verricht, sinds 1943 in de vorm van de afdeling Natuurbescherming en Landschap. Door de uitbreiding van de werkzaamheden en het verschil in geaardheid van het werk, vond in 1947 een splitsing plaats en kwam de afdeling Natuurbescherming, speciaal belast met het behoud en het beheer van de bestaande staatsnatuurreservaten en de afdeling Landschapsverzorging tot stand. De laatste afdeling werd speciaal belast met het overleg met cultuurtechnische instanties, houtvesters, instanties die direct betrokken zijn bij droogmakerijen en wegbeplantingen. Door de

reorganisatie, die gepaard ging met centralisatie, verdwenen de provinciale adviseurs.

Aankoop en beheer geschiedden (en geschieden ook thans nog) door het Staatsbosbeheer in opdracht en voor rekening van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Zo werden na de Kralose Heide o.a. de hellingbossen bij St. Geertruid, Bunde en Valkenburg aangekocht; verder de Strabrechtse Heide, de Ospelse Peel en grote delen van de Biesbosch.

De gezamenlijke oppervlakte van deze zg. Staatsnatuurreservaten ten name van het Ministerie van C.R.M. bedroeg in 1967: 16.932 ha. Zoals reeds vermeld had binnen de 70.458 ha Staatsbossen in 1967 20.905 ha de status van natuurreservaat of natuurterrein verkregen.

Behalve aankoop en beheer kreeg het Ministerie van O.K.W. ook tot taak het verlenen van subsidies aan derden voor de aankoop van natuurgebieden. In 1965 ging de afdeling Natuur- en Landschapsbescherming van het Ministerie van O.K.W., over naar het nieuwe Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (en werd het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen belast met de sectoren onderwijs en wetenschap).

Het bleek voorts noodzakelijk, dat de afdeling Natuurbescherming van het Staatsbosbeheer - na de reorganisatie van deze Dienst per 1 januari 1957 (beschikking september 1956) "dienstvak Natuurbehoud" geheten, waarbij men tevens de aspecten van de recreatie in de openlucht in beschouwing neemt - de beschikking kreeg over een eigen buitendienst. Daartoe werd een aantal consulenten met assistenten benoemd, zodat de Natuurbeschermingsconsulentschappen in de provincies ontstonden. Hun werkzaamheden zijn:

a. contrôle op naleving en uitvoering van de Natuurschoonwet 1928; (de uitvoering berust in feite bij de Registratie en Successie van de Rijksbelastingen, in samenwerking met het Staatsbosbeheer);
b. medewerking aan de Natuurbeschermingsbeschikking 1940, betreffende gesubsidieerde cultuurtechnische werken;
c. het geven van advies aan planologische organen (inventarisatie in verband met de lijst van meldingsgebieden);
d. inventarisaties;
e. het geven van adviezen bij aanvragen om subsidies bij de aankoop van natuurterreinen, hetzij krachtens art. 12 van de Boswet, hetzij ten behoeve van het Ministerie van O.K.W.;
f. het bevorderen van de aankoop van natuurgebied door de Staat;
g. het opstellen van beheersplannen voor de Staatsnatuurreservaten;
h. het doen van wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van het onder g. genoemde en ten behoeve van de vogelbescherming.

Het eveneens na de reorganisatie ontstane dienstvak Landschapsverzorging kreeg o.m. tot taak het ontwerpen van landschapsplannen, die worden voorgeschreven , b.v. bij ruilverkavelingen (sinds 1954 heeft het landschapsplan door de Ruilverkavelingswet een wettelijke basis). Verder worden adviezen verstrekt voor beplantingen in nieuwe polders, langs rijkswegen e.d. Voor de rampgebieden in Zeeland werden ook dergelijke plannen uitgewerkt.

Het eigenlijke natuurwetenschappelijke onderzoek ten dienste van de natuurbescherming en in het bijzonder met als oogmerk, een verantwoord beheer der reservaten, geschiedt door een afzonderlijk instituut ressorterend onder het Staatsbosbeheer, nl. het Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (RIVON), dat door fusie met het hieronder vermelde ITBON, in 1969 is opgegaan in het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN). Bij het RIN behoort tevens het Biologisch Station "Schellingerland". Het RIVON, dat dateert van 1957, houdt zich o.m. bezig met inventarisaties van levensgemeenschappen, b.v. heiden, voedselarme vennen, oude rivierlopen. Verder wordt oecologisch onderzoek verricht, onder andere in verband met het voorkomen van zeldzame plant- en diersoorten, waardoor men inzicht tracht te verkrij-

gen in de relatie van de soort tot zijn biotoop. Aan de hand van resultaten uit vegetatie- en successie-onderzoek gaat men na door welke oorzaken veranderingen in een natuurgebied kunnen optreden. In het algemeen blijkt, dat door een goed botanisch beheer de lagere fauna reeds een goede bescherming in dat milieu vindt.

Het na 1950 door de Koninklijke Akademie van Wetenschappen opgerichte Oekologisch Instituut te Arnhem, verricht zuiver-wetenschappelijk onderzoek en heeft onder meer de beschikking over het Biologisch Station "Weevers' Duin" te Oostvoorne, waar men het gedrag van plant en dier in hun natuurlijke omgeving kan bestuderen.

Het Instituut van Toegepast Biologisch Onderzoek in de Natuur (ITBON) verrichtte toegepast wetenschappelijk onderzoek voor land- en bosbouw.

De afdeling Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij is belast met de zorg voor jacht- en wildstand en de uitvoering van de Jachtwet; door deze laatste hebben de jachtdieren een betere bescherming verkregen.

In 1966 heeft er bij het Staatsbosbeheer een ingrijpende reorganisatie plaatsgevonden om in het brede terrein van het beheer van de ruimte buiten de steden een efficiëntere en grotere bijdrage te kunnen leveren. De structuur die daardoor ontstond, wordt onder het hoofdstuk organisatie Staatsbosbeheer beschreven.

PARTICULIER

De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland

In 1947 kwamen enige statutenwijzigingen tot stand, die de Vereniging wat meer stabiliteit moesten geven; o.a. werd een directie ingevoerd. Om het contact met de ledenkring te vergroten werd in 1948 het Huishoudelijk Reglement gewijzigd en volgde de instelling van een stelsel van afgevaardigden.

In de eerste na-oorlogse jaren vond de realisering plaats van het wetenschappelijk beheer. De gegevens zijn noodzakelijk voor eventueel uit te voeren beheersmaatregelen. Voor de reservaten worden wetenschappelijk verantwoorde beheersplannen opgesteld.

In 1947 werd dr. V. Westhoff tot wetenschappelijk adviseur van de Vereniging benoemd.

Om de studie van de reservaten in ruimere zin mogelijk te maken en de resultaten hiervan te publiceren vond in 1949 de samenstelling van de "Commissie tot bevordering van het wetenschappelijk onderzoek der natuurmonumenten" plaats. In hetzelfde jaar werd voor het eerst naast de algemene jaarvergadering een zg. "vragenvergadering" georganiseerd. Op deze vergadering, die nog jaarlijks plaatsvindt, worden specifieke aspecten van de Vereniging onder de loupe genomen en worden vragen van leden beantwoord die betrekking hebben op de Vereniging (beheer, aankoop, enz.).

In 1952 droeg de 77-jarige mr.dr. P.G. van Tienhoven de leiding van de Vereniging over aan dr. J.A. van Steijn, die de enorme taak een aantal jaren voor zijn rekening nam. Na diens aftreden in 1960, werd mr. H.W. Bloemers tot voorzitter benoemd. Ook de Heer J. Drijver verdient vermelding. Hij kwam in 1913 als administrateur in dienst, werd in 1945 volledig secretaris en ging in 1953 met pensioen, na 40 jaar de Vereniging gediend te hebben.

De financiële situatie was in de eerste jaren na de oorlog niet slecht (er kon een reserve worden gekweekt door de gunstige prijzen van verkocht hout en doordat er geringe aankoop mogelijk was. Maar na 1950 werd de armslag van de Vereniging minder. In 1952 vond voor het eerst een verzoek plaats om rijkssubsidie voor aankoop (hiervoor bestond reeds vanaf 1942 een wettelijke regeling). Dit betekent, dat de Vereniging 50% van de aankoopprijs van het Rijk kan krijgen. Daar bij vele aankopen de overige 50%

een te zware last betekende voor de Vereniging, zijn vele provincies bereid gebleken de uiterst belangrijke activiteiten van de Vereniging te steunen in de vorm van overname van de andere helft, geheel of gedeeltelijk. Zo vormde b.v. de provincie Noord-Holland in 1958 een spreciaal provinciaal fonds voor natuurbescherming en werd in 1961 het Provinciaal Natuurbeschermingsfonds Overijssel opgericht. Om het publiek in financieel opzicht meer bij de Vereniging te betrekken vond in 1967 - ten behoeve van het Deelerwoud (1000 ha) - de eerste grote geldinzamelingsactie na 1937 plaats.

De algemene werkzaamheden van de Vereniging, aankoop en beheer, vonden doorgang. Ook bij de andere particuliere organisaties heerst grote activiteit. Wat het beheer betreft zij vermeld, dat dit aanvankelijk volledig uit eigen bronnen gefinancierd kon worden. Door de sterke stijging van de lonen, het onderhoud van de gebouwen en de waterschapslasten, werden echter steeds grotere tekorten ten laste van de reserve gebracht. In 1967 deed de Vereniging een beroep op de Overheid voor algemene subsidie in de beheerskosten. Op de begroting van het Ministerie van C.R.M. kwam in 1968 voor het eerst een belangrijk bedrag voor: beheerssubsidie, ten behoeve van Natuurmonumenten, Provinciale Landschappen en bijzondere stichtingen.

Als afsluiting van de bespreking van het organisatorische aspect van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, enige cijfers: voor aankoop is tot 1 oktober 1968 29 miljoen besteed; hiervan is 15 miljoen overheidssubsidie en de rest bestaat uit schenkingen, legaten, geldinzamelingsacties en batig saldo terreinbeheer.

Contact Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming

Na de oorlog breidden de werkzaamheden van de Contact-Commissie zich enorm uit. Sinds 1947 ontvangt zij een overheidssubsidie om haar nuttige werk zo goed mogelijk te kunnen verrichten.

Enkele Werkgroepen werden opgericht:

1946 - Werkgroep voor de Biesbosch, in verband met de inpolderingsplannen. Na de ramp in 1953 werd deze Werkgroep in 1954 omgezet in Deltawerkgroep. Dit was noodzakelijk door de veranderde problematiek in dit gebied door de genoemde natuurramp.

1946 - Commissie Natuurbescherming en Recreatie. In 1946 verscheen het eerste nummer van het kwartaalblad "Natuur en Landschap". Het tijdschrift heeft zich ontwikkeld tot het representatieve orgaan van de natuurbescherming in Nederland. Voor een volledig overzicht van de aspecten der natuurbescherming verwijzen wij naar dit tijdschrift.

Om enig inzicht te geven met welke onderwerpen de Contact-Commissie zich heeft beziggehouden, memoreren wij de onderwerpen van enige plenaire vergaderingen:

1950 - Natuurbescherming, Kunst en Wetenschappen
1960 - De Strijd om de ruimte
1962 - De Natuurbeschermingswet
1965 - Verstedelijking, recreatie en ruilverkaveling
1965 - Waddenzee
1967 - De plaats van de natuurbescherming in de Ruimtelijke Ordening, gezien tegen de achtergrond van de 2e Nota over de Ruimtelijke Ordening in Nederland.
1969 - De toekomst van de landelijke gebieden in Nederland.

In 1969 is de Werkgroep Milieu Zuidwest-Nederland opgericht, die is samengesteld uit een aantal deskundigen op het gebied van de economie, de werkgelegenheid, de ruimtelijke ordening en het natuurbeheer. Na de formulering van de voorstellen voor een optimale ruimtelijke ordening van Zuidwest-Nederland, zal deze Werkgroep, naar het zich laat aanzien omgevormd worden tot het orgaan, dat de gehele milieuproblematiek in Nederland hoopt te overzien.

Onderwijs en Opvoeding

Naar aanleiding van de wens, geuit op een vergadering van Natuurmonumenten om voor de verbreiding der Natuurbeschermingsgedachte opnieuw een organisatie op te richten, werd in 1960 vanuit de gezamenlijke Natuurbeschermingsbeweging het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (I.V.N.) opgericht. De Bond van Natuurbeschermingswachten (voorzitter de Heer J.A. Nijkamp; ere-voorzitter de Heer dr. Johan H. van Burkom) werd hiertoe omgevormd tot bedoeld I.V.N. Het secretariaat kwam onder leiding van een enthousiast en kundig man, de helaas te vroeg overleden Jaap van Dijk.

Het Instituut heeft in de loop der jaren zijn functie waargemaakt. In 1949 vond de oprichting plaats van de Stichting Nationaal Natuurfonds. De Stichting is in het leven geroepen om voorlichting te geven omtrent kwetsbaarheid van de recreatie-terreinen om te voorkomen dat deze terreinen door onjuist gebruik door recreanten worden gedegradeerd en daardoor moeten worden afgesloten.

Zeer belangrijke educatieve waarden liggen besloten in het hoger onderwijs. Het is zinvol hier enige feiten te memoreren die tot de huidige situatie hebben geleid.

In 1917 zijn er regeringsplannen geweest om de opleiding in de tuin- en landschapsarchitectuur op een betere leest te schoeien, maar door bezuinigingen vond dit geen doorgang. Een Commissie uit de Landbouwhogeschool te Wageningen en de Technische Hogeschool te Delft bracht een rapport uit over onderwijs in de tuin- en landschapsarchitectuur (van 1920 - 1930 ontwikkelden zich denkbeelden omtrent de waarde van de landschapskunst voor civiel- en bouwkundige ingenieurs, gestimuleerd door het in 1924 gehouden Internationaal Stedebouwkundig Congres, vandaar de vertegenwoordiging van de Technische Hogeschool in de genoemde Commissie). Praktische uitspraken deed het rapport niet, alhoewel de theoretische beschouwing zeer waardevol was. Meer praktisch kan het houden van een cursus over de landschapskunst in 1930 - 1931 aan de Technische Hogeschool te Delft worden genoemd.

De particuliere natuurbescherming blijft aandringen, later samen met de Rijksdienst voor het Nationale Plan, op de instelling van een opleiding in de tuin- en landschapsarchitectuur en in de planologie.

Na de oorlog, in 1946, vond een verdere uitbouw van de opleiding in de tuin- en landschapsarchitectuur aan de Landbouwhogeschool te Wageningen plaats, onder leiding van prof.dr.ir. J.T.P. Bijhouwer. Tot 1966 gaf hij colleges, daarna werd hij opgevolgd door prof.ir. M.J. Vroom.

Ook aan de Technische Hogeschool gaf prof. Bijhouwer sinds 1947 colleges in de aspecten rond het landschap, thans door prof.dr.ir. F.M. Maas.

Een lang geuite wens is in 1960 in vervulling gegaan. Aan de Landbouwhogeschool te Wageningen vond de aanstelling plaats van een docent voor de natuurwetenschappelijke aspecten van de natuurbescherming (dr. M.F. Mörzer Bruyns, hoofd van het RIVON; in 1965 volgde zijn benoeming tot buitengewoon hoogleraar in het natuurbehoud en het natuurbeheer, in 1970 gevolgd door een gewoon hoogleraarschap).

Op deze manier is er een mogelijkheid de zo belangrijke kennisoverdracht ten aanzien van het natuurbehoud en natuurbeheer mogelijk te maken. Aan de Landbouwhogeschool is verder een studierichting Milieuhygiëne in ontwikkeling, die is ontstaan uit de afdeling Waterzuivering van de Cultuurtechniek. Op de Rijksuniversiteit in Utrecht worden reeds vanaf 1965 colleges gegeven in de natuurwetenschappelijke aspecten van de natuurbescherming. In 1970 is er aan de Universiteit te Leiden een docentschap Milieubeheer ingesteld. Tegenwoordig wordt gelukkig ook op tal van middelbare en hogere land- en tuinbouwscholen aandacht aan de natuurbescherming besteed, zo ook op de Middelbare en Hogere Cultuurtechnische en Bosbouwschool te Arnhem.

In cursussen voor ambtenaren voor bedrijfsvoorlichting ten behoeve van land- en tuinbouw wordt ook aandacht besteed aan de doelstellingen van de natuurbescherming (P. Zonderwijk).

Recreatie

Een adres van de ANWB in 1956 en een rapport van de Contact-Commissie, getiteld "De zorg voor de recreatie in de vrije natuur als taak van de overheid", leidde in 1958 tot de instelling van de Interdepartementale Coördinatie Commissie voor de Openluchtrecreatie (INCOR).

Het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen kreeg de verantwoordelijkheid ten aanzien van de recreatie (de afdeling Vrijetijdsbesteding, onderafdeling Openluchtrecreatie van het huidige Ministerie van C.R.M.).

De INCOR werd in 1961 verbreed tot INCORET, waarbij de coördinatie met het toerisme werd gewaarborgd.

Ten aanzien van de recreatie vermelden wij de volgende twee rapporten, die de Rijksdienst voor het Nationale Plan publiceerde: 1962 - "Mensen op Zondag" en in 1963 - "Recreatieruimten in Nederland". Deze publicaties werden gevolgd door vele andere, samengesteld door diverse instellingen en organisaties.

Na de organisatorische kwesties, nog enige algemene opmerkingen van de natuurbeschermingsproblematiek, die zich na de oorlog in Nederland hebben afgespeeld.

Ontginning en ruilverkaveling

Ook na de oorlog doen de ontginningen en ruilverkavelingen zich gelden. In het begin van de zestiger jaren vonden nog steeds ontginningen plaats van zg. woeste gronden. Zo ging in 1961 nog 450 ha "woeste grond" in Midden-Limburg onder de schop. Na de regeringsbeslissing in 1961 om geen ontginning op de destijds ten behoeve van de werkverschaffing beschikbaar gestelde domeingronden meer plaats te doen vinden, blijven de ruilverkavelingen de aandacht vragen.

Principieel is het instituut van ruilverkaveling nooit bestreden door de natuurbescherming. Maar de veel te ver doorgevoerde normalisatie (rechte beken zonder oeverbegroeiing en het ontginnen van restanten broekbos) zoals vóór de jaren 1940 en volgende, werd aangevochten. In 1946 - 1950 beliep de oppervlakte aangevraagde ruilverkavelingen 250.000 ha.

De afgelopen jaren is een verandering te bemerken ten aanzien van de visie van de landbouwoverheid, die zich meer en meer als beheerder van de open ruimte blijkt aan te dienen. Het gaat hierbij om een herziening van het ruilverkavelingsbeleid naar een multiple-purpose landinrichtingsbeleid. Bij de wijziging van de Ruilverkavelingswet (zuiver agrarische wet) in 1954 werd daartoe een eerste stap gezet door het opnemen van het landschapsplan als één van de vereiste voorzieningen in de wet. De afzonderlijke Wet Midden-Delfland (herinrichting gebied tussen Rotterdam en Delft) houdt rekening met het multiple-purpose principe.

Industrialisatie

Actie Industrialisatie en Recreatie in Rotterdam in 1958. Vele soortgelijke acties zouden nog volgen in dit omstreden gebied. Maar ook in andere delen van ons land komt men meer en meer tot het inzicht, dat welvaart gedragen moet worden door een zo goed mogelijk beheer van het ons omringende milieu. Vele acties, actiegroepen en commissies zijn de laatste jaren opgericht, soms als tegenhanger, soms als medewerkers van de Overheid (zie overzicht).

Strijdmacht en natuurbescherming

Direct na de oorlog speelde het probleem strijdmacht contra natuurbescherming een rol. De uitbreidingen van de oefenterreinen waren enorm; o.a. Havelte, Kootwijk, Vliehors, enz. enz. Ook thans is dit probleem weer sterk op de voorgrond getreden.

Natuurbeschermingswet

Op 1 januari 1968 is de "Wet van 15 november 1967", houdende voorzieningen in het belang van de natuurbescherming (Natuurbeschermingswet), in werking getreden. Op 9 juli 1962 werd het ontwerp Natuurbeschermingswet bij de Tweede Kamer ingediend. De Memorie van Toelichting tot dit ontwerp gaf aan, dat de oppervlakte aan "woeste grond" van 1900 tot 1960 per hoofd van de bevolking verminderde van 1100 tot 200 m^2; die van bos en woeste grond samen van 1600 tot 400 m^2, waardoor Nederland minder natuurruimte heeft dan enig ander land in de wereld. Men bemerkt niet alleen een kwantitatieve, maar ook een kwalitatieve achteruitgang. Er zijn voorbeelden van onttrekking van water uit de duinen; omzetting van loofhout in naaldhout, waardoor een milieu met een rijker biologisch leven veranderd wordt in een armer, (het laatste bostype beslaat thans 70% van ons totale bosareaal).

Nog andere voorbeelden zijn: de ontwatering van drassig weiland, de afgraving van hoogvenen en beeknormalisaties; de ruilverkavelingen die het oude cultuurlandschap (Achterhoek, Twente en Brabant) bedreigen.

De voorbereiding (sedert 1928) van deze wet heeft zeer lang geduurd. Enige indrukken van de discussies, die zich rond dit onderwerp hebben afgespeeld zijn wel op zijn plaats. Hierbij ontlenen wij gegevens aan het proefschrift van dr. J.W.KEISER 1949 en artikelen van mr. TIMMAN.

In 1925 verschijnt het rapport "Gewestelijke Plannen" van G.A.POELJE, ir. P. BAKKER SCHUT en H.CLEYNDERT (de laatste was één van de deskundigen op het gebied van de landschapsbescherming). Er wordt o.a. aandacht besteed aan de gewenste uitwerking van een "Nationaal natuurruimtenplan", waarmee het later te ontwerpen "ontginningsplan" rekening zou moeten houden. Er wordt een voorstel gedaan om de totstandkoming van een Natuurbeschermingswet mogelijk te maken.

Dr. JAC.P.THIJSSE doet interessant voorstellen in de "Groene Amsterdammer". De Bosraad, Natuurmonumenten en de ANWB stellen nota's op in 1926; Natuurmonumenten stuurt een memorandum aan de minister van O.K.W. In de troonrede van 1928 is meegedeeld: "Tegemoet kan worden gezien ontwerpen van Natuurbeschermingswet en Monumentenwet".

Op de derde Monumentendag in 1929 over "eigendom en natuurbescherming" brengt prof.mr.dr. C.W.van Pot de wenselijkheid naar voren "een zakelijk recht van natuurbescherming" mogelijk te maken. In 1930 doet mr. H.WESTERMAN, verdere voorstellen en werkt een nadere classifisering van natuurmonumenten uit.

In 1933 is een voorontwerp gereed. De heren VAN DISSEL (tot 1937 Directeur van het Staatsbosbeheer) en VISSER (Ministerie van O.K.W.) krijgen opdracht het ontwerp te herzien.

De Provinciale Staten van Gelderland vaardigen een "Verordening tot natuurbescherming" uit (1937-1949).

De Streekplan-Commissie van Zuid-Limburg besteedde in haar rapport Rechtsmiddelen in 1937 aandacht aan de wettelijke middelen, die tot behoud van het natuurschoon kunnen leiden. Van de hand van de Heer F.KOSTER verschijnt in 1936 een boekje "Natuurbescherming in Nederland" (uitgave Volksuniversiteit-Bibliotheek), waarin hij uitvoerig ingaat op de bescherming van natuurmonumenten en cultuurlandschappen. De Nederlandse Natuurhistorische Vereniging stelt in 1939 een memorandum op betref-

fende de in te stellen Natuurbeschermingswet. Deze wordt aan de Commissie Steijn ter hand gesteld. Deze Commissie, ingesteld in 1938, komt in 1939 met een rapport, bevattende: a. een ontwerp-Natuurbeschermingswet; b. een ontwerp-Natuurbeschermingsbesluit (deze laatste zal leiden tot de Natuurbeschermingsbeschikking 1940).

Dr. A.A. VAN DE VEN bespreekt in een proefschrift "Vraagstuk der wettelijke Natuurbescherming in Nederland" het bestemmingsaspect van de natuurmonumenten. Mr. H.P. GORTER, de huidige secretaris van Natuurmonumenten beveelt in een artikel "Overheidszorg voor het landschap" de instelling van inspecteurs voor natuurbescherming aan en gaat in op de problematiek van het Nationale Plan en de Natuurbeschermingswet.

In 1942 verschijnt een planologisch rapport "Bebouwing Behoud Natuurschoon". Een in 1938 ingestelde Staatscommissie doet voorstellen tot wijziging van de Woningwet; er wordt voorgesteld het uitbreidingsplan te vervangen en het ontwikkelingsplan daarvoor in de plaats te kiezen.

Na de oorlog vindt in 1946 de instelling plaats van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad met o.a. een Juridische Commissie, die tot taak krijgt een Natuurbeschermingswet te ontwerpen. Deze wordt in 1949 aan de Raad aangeboden, vervolgens in 1950 aan het Ministerie van O.K.W.

Van 1950 - 1962 vindt er uitgebreid interdepartementaal overleg plaats en besprekingen met de belanghebbende organisaties. De oorzaak van dit langdurig overleg is gelegen in de discussie rond de ruimtelijke ordening, die geregeld zou worden in een speciale Wet Ruimtelijke Ordening; bovendien werd het overheidsapparaat ten behoeve van het natuurbehoud uitgebreid. Op 9 juli 1962 vindt de indiening plaats in de Tweede Kamer van het ontwerp Natuurbeschermingswet, een zeer vereenvoudigd ontwerp in vergelijking met de in de voorgaande jaren gedane voorstellen. Op 21 juli 1966 neemt de Tweede Kamer de Wet aan en nadat ook de Eerste Kamer is gepasseerd, vindt de publicatie in het Staatsblad op 1 januari 1968 plaats.

Daarnaast zagen diverse wetten ten aanzien van aspecten van het milieubeheer het licht. Aanvaarding in 1962 van de Bestrijdingsmiddelenwet. In 1964 organiseerde de Biologische Raad van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen een symposium "Op Leven en Dood", onder meer naar aanleiding van de onrust, die ontstond na het verschijnen in 1962 van het boek van RACHEL L. CARSON getiteld "Silent Spring", waarin een pleidooi wordt gehouden om chemische middelen met meer inzicht toe te passen.

Diverse andere belangrijke wetten zagen het licht, o.a. de Wet op de Watervervuiling (1969). In voorbereiding is de Wet op de Luchtverontreiniging (vooruitlopend hierop vond de instelling plaats in 1963 van de Commissie inzake de Luchtverontreiniging).

Politiek

In deze na-oorlogse periode wordt de natuurbescherming meer en meer een publieke zaak. Zo namen b.v. politieke partijen natuurbeschermingsaspecten op in hun programma. Vooral de Partij van de Arbeid heeft zich vele malen in de Tweede Kamer laten horen. De huidige voorzitter van de Contact-Commissie, jhr.mr. M.v.d. Goes van Naters, is bijvoorbeeld fractievoorzitter van de P.v.d.A. geweest.

Ook de Anti Revolutionaire Partij heeft meermalen op natuurbeschermingsbelangen gewezen. Echter ook de andere partijen zijn zich bewust geworden, waar de pijlers van onze economie en welvaart voor een belangrijk deel op berusten. Dr. Wiardi Beckmanstichting: "Rapport Luchtoverontreiniging" in 1966; D'66 publiceerde discussienota's over de indeling van de landelijke gebieden en over de milieuverontreiniging.

Ruimtelijke Ordening

Van grote betekenis voor de natuur- en landschapsbescherming is de ontwikkeling van de ruimtelijke ordening in Nederland. In het kort wordt deze ontwikkeling en de huidige toestand geschetst.

De Woningwet (1901) introduceerde het uitbreidingsplan, aanvankelijk een stratenplan. Tengevolge van de ontwikkeling van de inzichten in de functie van het grondeigendom (van oorsprong onaantastbaar) werden geleidelijk bestemmings- en verbodsbepalingen aanvaardbaar geacht ten aanzien van in particuliere handen blijvende gronden. Het uitbreidingsplan evolueerde tot bestemmingsplan (wetswijziging 1931). Aanvankelijk werd het begrip volkshuisvesting, voor welke gronden bij uitbreidingsplan konden worden aangewezen, beperkt tot woningbouw en wat hiermede annex was. Steeds meer gemeenten gingen er onverplicht toe over uitbreidingsplannen vast te stellen voor delen van of voor het hele landelijke gebied. Deze hielden de bestemming in landelijke bebouwing, beogend stedelijke en dorpsbebouwing te weren. Men denke bijv. aan de vlucht uit het uitbreidingsplan; zie vele burgerwoningen in het landelijk gebied der gemeenten op zandgronden en zie de lintbebouwing.

De Kroon aanvaardde dergelijke bestemmingsaanduidingen vanaf omstreeks 1937, zelfs werden bestemmingen bos en natuurgebied aanvaard.

Steunende op het rapport "Herziening der Woningwet" van april 1940 werd in 1941 het "Besluit Nationaal Plan en Streekplannen" opgesteld en de Rijksdienst voor het Nationale Plan ingesteld. Dit Besluit diende formeel een Nationaal Plan voor te bereiden en bracht voorts de Streekplannen, reeds genoemd in de Woningwet, in een nieuw wettelijk kader. Geen inter-gemeentelijke plannen, maar provinciale plannen. De streekplannen gaven nu richtlijnen, bindend voor de gemeentelijke uitbreidingsplannen, voor de indeling in landelijk gebied en gebieden bestemd voor de toekomstige uitbreiding van bebouwde kommen.

Het "Besluit Nationaal Plan en Streekplannen" werd in 1950 omgevormd tot de voorlopige Wet inzake het Nationale Plan en de Streekplannen. Deze Wet verleende de Minister van Wederopbouw - thans Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening - de bevoegdheid een zg. meldingsplicht op te leggen binnen een groot aantal natuurterreinen. Hierdoor kunnen bezwaren worden gemaakt tegen voorgenomen werken, indien deze in strijd zijn met plannen die intussen zijn vastgesteld of in voorbereiding zijn. Een bekend voorbeeld was het bezwaar van de Minister tegen ontginning van het landgoed "De Hamert" in midden Limburg in 1959.

De Rijksdienst voor het Nationale Plan (thans: Rijksplanologische Dienst), beschikte over een lijst van meldingsgebieden, die 300 natuurgebieden omvatte. Deze inventarisatie, waarvoor aanvankelijk ook Thijsse en Weevers bijdragen hadden geleverd, werd door het Staatsbosbeheer opgesteld. Het betreft hier alleen gebieden, die voor de natuurwetenschap van nationaal belang zijn. De lijst is gepubliceerd in de Staatscourant.

Deze maatregel heeft goede uitwerking gehad: vele malen kon door tijdig ingrijpende bezwaren desastreuze maatregelen worden voorkomen.

Van enorme betekenis voor de Ruimtelijke Ordening is de invoering van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, per 1 augustus 1965. Hier zij slechts vermeld dat het gemeentelijke bestemmingsplan de enige de burgers bindende planologische maatregel is, d.w.z. een overheidsmaatregel met betrekking tot de bestemming van de bodem, zonder dat uitvoering hier rechtstreeks uit volgt. (Wel is het bestemmingsplan de basis voor aankoop en onteigening t.b.v. doeleinden van volkshuisvesting enz.).

De nieuwe Wet kent niet alleen voorschriften betreffende bebouwing, maar ook die betreffende ander gebruik van de bodem. Doch de structuur van landbouwbedrijven kan niet door gemeentelijke bestemmingsvoorschriften geregeld worden.

Per 1 augustus 1970 is de werking van de Wet inzake het Nationaal Plan en de

streekplannen geheel vervallen; nu wordt de bescherming van natuurgebieden (zg. meldingsgebieden) d.m.v. een Ministrieel Bezwaar tegen grondwerken geacht te zijn overgenomen door de werking der bestemmingsplannen voor het buitengebied. Van Rijks- en Provincie-wege kunnen bindende aanwijzingen worden gegeven betreffende onderwerpen (b.v. bescherming natuurterrein) op te nemen in gemeentelijke bestemmingsplannen via resp. nationale facetplannen op nationaal niveau en streekplannen op provinciaal niveau.

3. HUIDIGE MOGELIJKHEDEN TOT BEHOUD VAN NATUURTERREINEN

Voorafgaande aan de bespreking van de organisaties, instituten en commissies welke in Nederland werkzaam zijn op het gebied van het natuurbehoud, eerst een algemene indruk van de mogelijkheden tot natuurbehoud die er op dit moment zijn.

PRIVAATRECHTELIJK

AANKOOP

Een eerste voor de hand liggende en de meest doeltreffende methode is aankoop van terreinen door de Staat (Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Ministerie van Landbouw en Visserij) en door particuliere natuurbeschermings-

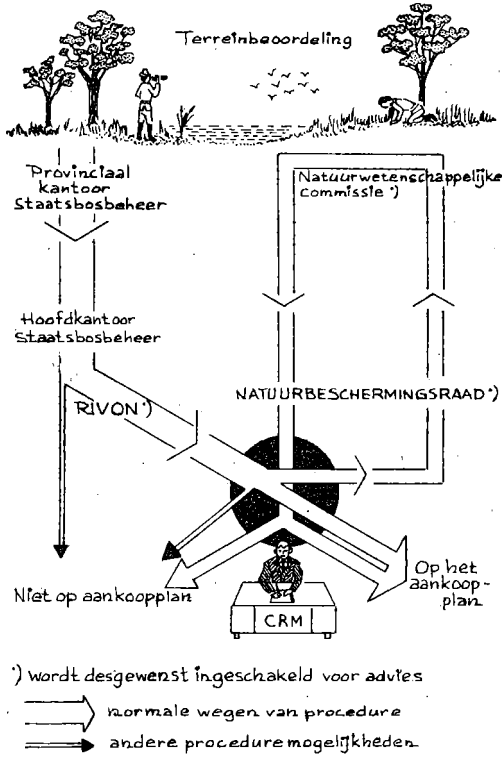
organisaties (Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, Provinciale Stichtingen, Verenigingen).

Het Ministerie van C. R. M. heeft een zg. aankoopplan. Daar dit plan in principe de basis vormt van aankoop, zowel door de Staat als door de particuliere natuurbeschermingsorganisaties, is de procedure, welke bij dit plan gevolgd wordt, vermeldenswaard.

Is er ergens in het land een terrein, dat waard is om behouden te worden, dan volgt een inventarisatie. Hiervan wordt een rapport samengesteld met gegevens over de geomorfologie, flora, fauna en andere belangrijke informaites. Aan de Minister van C.R.M. wordt een voorstel gezonden het terrein op het aankoopplan te plaatsen. De Minister kan dit zonder meer accepteren of eerst advies inwinnen bij de Natuurbeschermingsraad, welke laatste haar Natuurwetenschappelijke Commissie vraagt om een advies op te stellen. Naar aanleiding van dit advies kan de Minister zijn besluit nemen. Als dit positief is, dan leidt dit tot plaatsing op het aankoopplan.

Hierna kan, wanneer dat mogelijk is, aankoop volgen door het Ministerie of een particuliere natuurbeschermingsorganisatie. Plaatsing van een terrein op het aankoopplan betekent niet dat het terrein veilig is. Het is een machtiging om, wanneer zich gunstige aankoopmogelijkheden voordoen, de onderhandelingen hierover te beginnen.

De aankopen voor rekening van het Ministerie van C. R. M. geschieden door het Staatsbosbeheer (SBB). De algehele verantwoordelijkheid ten aanzien van de waardebepaling en afweging van terreinen, welke voorgesteld worden om op het aankoopplan te worden geplaatst, ligt bij de Centrale Directie, stafafdeling Natuurbehoud van het SBB (in overleg met de Natuurbeschermingsraad en diens natuurwetenschappelijke commissie). Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) is als advieslichaam ten nauwste betrokken bij het onderzoek om tot een juiste waardebepaling van de terreinen te komen. Dit is noodzakelijk, daar helaas niet alles kan worden aangekocht.

Voor de duidelijkheid een schema van de beoordeling van natuurterreinen (uit: SBB-Jaarverslag 1968).

Er zullen in de komende jaren ongeveer 100.000 ha aangekocht moeten worden. In verband met de enorme bedragen die daarmee zullen zijn gemoeid, is het subsidiëringssysteem sinds 1970 veranderd en zou men het nieuwe systeem "subsidiëringssysteem op afbetaling" mogen noemen.

Het systeem houdt in dat de particuliere natuurbeschermingsorganisaties het geld voor het bedrag van de Rijkssubsidie lenen en dat het Rijk de rente en de aflossing geheel betaalt. En aangezien zich dat over een periode van 20 tot 30 jaar uitstrekt kan, ook met bescheiden begrotingposten, aanmerkelijk meer gekocht worden.

ERFPACHT, PACHT, HUUR EN BEHEERSOVEREENKOMSTEN

Een mogelijkheid om het beheer over terreinen te krijgen is de erfpacht. Dit is een zakelijk recht dat sterk in het eigendomsrecht ingrijpt. Ten aanzien van de bescherming van bijvoorbeeld ganzenpleisterplaatsen, weidevogelreservaten, delen van landschapsreservaten, riet-, griend- en biezenculturen, zou pacht een vorm kunnen zijn als het agrarisch gebruik voortgezet wordt.

Dit is nl. een vereiste uit de Pachtwet. Onder pacht verstaat de Pachtwet een hoeve of los land tegen een tegenprestatie in gebruik verstrekken ter uitoefening van de landbouw.

Voor tijdelijke veiligstelling van natuurgebieden is het huren nog een mogelijkheid. Voor landschappelijke elementen, zoals bufferzônes, pleisterplaatsen, weidevogelterreinen, wallen, singels, bosjes, kan het gewenst zijn, deze door middel van een beheersovereenkomst te beschermen, speciaal waar het grondgebruik op de gebruikelijke wijze voortgezet wordt. Het gaat hier om het uitsluiten van ongewenste handelingen en niet om terreinen waar een gespecialiseerd natuurwetenschappelijk beheer vereist is.

PUBLIEKRECHTELIJK

Aanwijzing als beschermd natuurmonument ingevolge de Natuurbeschermingswet

Ingevolge de Natuurbeschermingswet van 1 januari 1968 kunnen terreinen, welke uit een oogpunt van natuurschoon of natuurwetenschappelijke waarde van algemeen belang zijn en niet op een andere wijze krachtens een wet verzekerd zijn, aangewezen worden tot beschermd natuurmonument.

Het essentiële uit deze Wet is artikel 7: Onze Minister van C.R.M. kan, in overeenstemming met onze Minister, belast met de zorg voor de ruimtelijke ordening, een natuurmonument, waarvan de bescherming niet reeds op andere wijze door of krachtens de Wet verzekerd is, via een met redenen omklede beschikking, waarin de percelen kadastraal omschreven zijn, aanwijzen als beschermd natuurmonument.

Men verstaat onder natuurmonument: terreinen en wateren, die van algemeen belang zijn uit het oogpunt van natuurschoon of natuurwetenschappelijke betekenis. Hierbij kan dus zowel aan behoud van natuurterreinen en aan behoud van bijzonder fraaie cultuurlandschappen, als aan bescherming van afzonderlijke zeldzame plant- en diersoorten worden gedacht.

Nadat een terrein als zodanig is aangewezen, kan een beheersplan worden opgesteld en aan de eigenaar worden voorgelegd. Ook in eventuele schadevergoeding aan de eigenaar voorziet de Wet in een afzonderlijke bepaling.

Al met al doet deze Wet een vrij sterke ingreep in het particuliere bezit, door daaraan tengevolge van een bepaalde biologische betekenis, beperkende bepalingen op te leggen. Hierbij wordt echter het algemene nut boven het belang van de enkeling gesteld. Deze Wet heeft bestaansrecht naast de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Het accent in de Natuurbeschermingswet ligt uiteraard sterk op de bescherming van zeldzame plant- en diersoorten en hun milieus, die speciale beheersmaatregelen vereisen, terwijl dergelijke bepalingen niet in de planologische wetgeving passen.

In de ingestelde Commissie Aanwijzingen Natuurbeschermingswet (1968) van de Natuurbeschermingsraad, wordt op het ogenblik aan enige voorbereidingsbesluiten gewerkt. Bovendien wordt voorbereidend werk verricht voor het Koninklijke Besluit Bescherming plant- en diersoorten.

Planologische beveiliging

In streek- en bestemmingsplannen zullen alle natuurterreinen (ongeacht de bezitsverhouding) ten alle tijde planologisch deugdelijk moeten worden beveiligd. De beschermende voorschriften in de bestemmingsplannen moeten stringente bepalingen bevatten. Zoals reeds is vermeld is het bestemmingsplan de enige richtlijn welke de burger bindt.

In verband met de Wet op de Ruimtelijke Ordening, die de bestemmingsplannen en streekplannen regelt, zij vermeld dat de zg. meldingsgebieden per 1 augustus 1970 zullen vervallen. Daar vele gemeenten nog geen bestemmingsplan hebben vastgesteld, hebben de Gedeputeerde Staten in overleg met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, deze gemeenten verzocht een voorbereidingsbesluit te nemen. De door de genoemde Minister ingestelde "Beraadsgroep 1970" heeft hiervoor een modelbepaling opgesteld. Tevens heeft deze groep modelvoorschriften opgesteld voor de bestemmingen van natuurgebieden in bestemmingsplannen.

Op de volgende bladzijde is een schema afgebeeld betreffende de Ministeries, Commissies enz. welke bij het ruimtelijk beleid zijn betrokken. Een functie-omschrijving is te vinden in hoofdstuk 5.

Natuurschoonwet 1928

Rangschikking onder de Natuurschoonwet is mogelijk voor terreinen, die geheel of gedeeltelijk uit bos of andere houtopstanden bestaan en uit een oogpunt van natuurschoon van belang zijn, een minimum-grootte van 5 ha bezitten en op voorwaarde, dat men het terrein in stand houdt en voldoende beheert. Het S. B. B. heeft de uitvoering van deze Wet onder zich en houdt toezicht of de verplichtingen nagekomen worden.

De voordelen van rangschikking onder deze Wet kunnen als volgt samengevat worden:

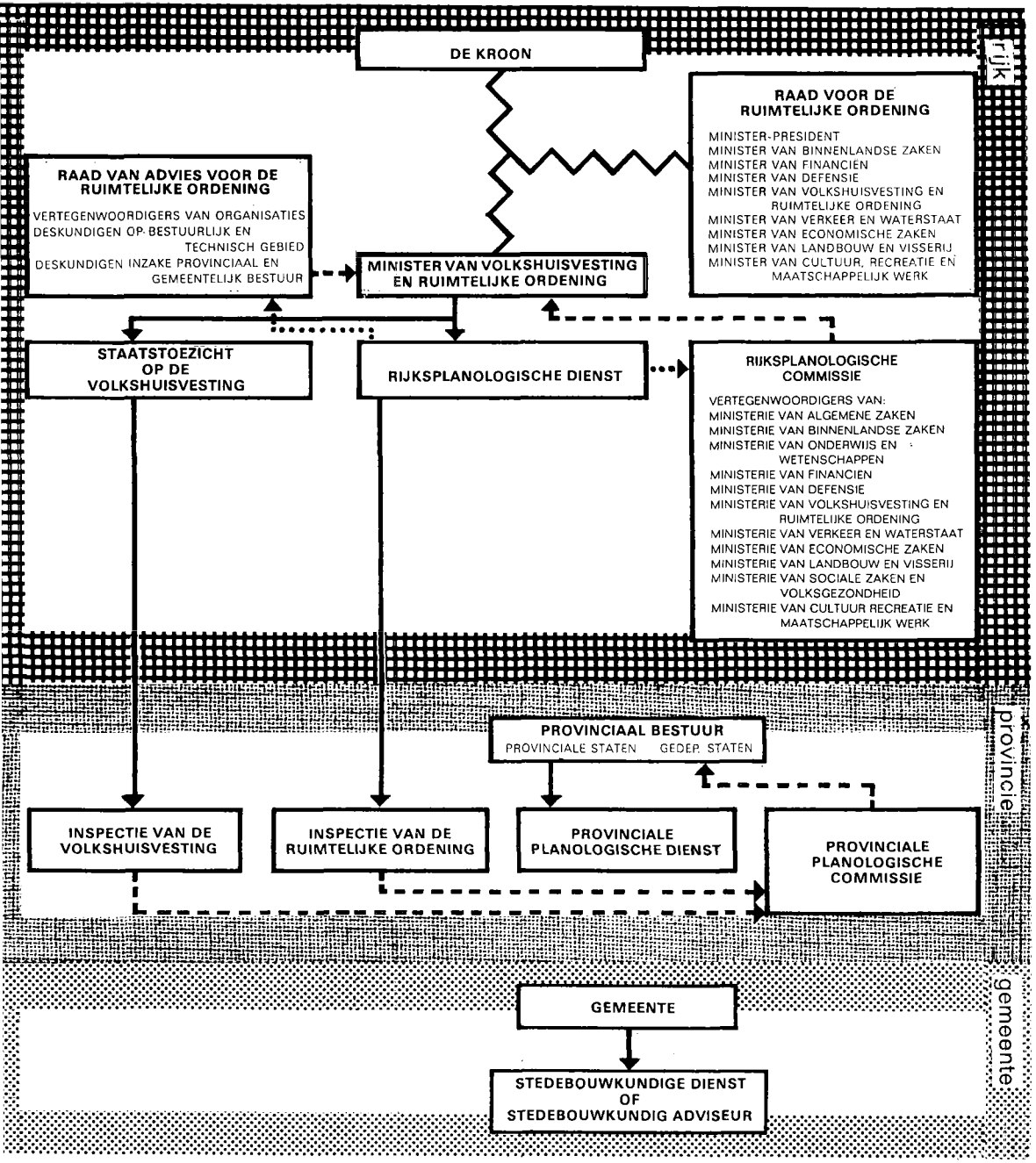
a. vermindering van verschillende belastingen, o.a. van de successie-rechten, indien men het landgoed langer dan 25 jaar in stand houdt;
b. bij openstelling voor het publiek nog eens de helft ten aanzien van de vermindering van de vermogensbelasting.

In 1967 vielen onder de Wet: 831 landgoederen, met een totaal van 105.331 ha. Er waren 592 landgoederen opengesteld, bestaande uit 83.836 ha en 239 gesloten met een totale oppervlakte van 21.495 ha.

Regeling Bosbijdragen Particulieren

Deze in de wandeling genoemde "vijftigguldenregeling", dateert van 1 augustus 1966. Een zeer groot aantal boseigenaren heeft sedertdien een aanvrage ingediend. Op 31 december 1966 was de stand als volgt: openbare lichamen: 38,700 ha, particulieren 68.000 ha, totaal: 106.000 ha. Ter oriëntering: totale bosoppervlakte in ons land 260.000 ha, waaronder 55.000 ha Staatsbossen en 55.000 ha bosbezittingen kleiner dan 10 ha per eigenaar, die niet voor een bijdrage in aanmerking komt, alsmede een oppervlakte van ongeveer 5.000 ha aan grienden. De Staatsbossen en grienden vallen niet onder de regeling. De helft van de bossen die niet in bezit van de Staat zijn, zijn onder de regeling gebracht.

De regeling bosbijdragen heeft betrekking op bos en kapvlakte. Open natuurterreinen zijn geen bos en vallen dus niet onder de regeling. Indien het mogelijk zou zijn in de toekomst de regeling op dit punt te herzien, zou dit zowel voor de eigenaar alsook voor de natuurbescherming in meer algemene zin, een belangrijke steun betekenen.

Verklaring:

hierarchische verhouding
adviserende functie
secretariaat

Uit:

"Zicht op Straks", uitgave Kon. Ned. Heide Mij., 1967

Besluiten Bijdragen Herbeplantingen en Bebossingen

In juni 1970 heeft een verruiming van de overheidssubsidie plaatsgevonden, ten aanzien van bebossingen (de helft van de kosten voor herbebossing te vergoeden (minimum 50 are); tachtig procent van de kosten voor nieuw bos met een minimum van 1 ha of een daarmede gelijk te stellen aantal kilometers weg- of rijbeplanting). De subsidie moet worden aangevraagd bij Staatsbosbeheer.

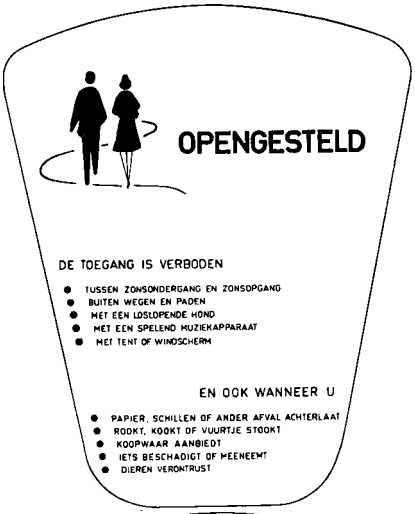
Wetten en verordeningen

Naast de Natuurbeschermingswet, de Natuurschoonwet en de Wet op de Ruimtelijke Ordening, zijn o.a. de volgende wetten en verordeningen van kracht, die direct of indirect betrokken zijn bij de natuur- en landschapsbescherming.

Vogelwet - 1936 - In principe zijn alle vogels die in Europa in het wild leven beschermd. Vogels die onder de Jachtwet vallen worden hier niet onder gerekend (kraaiachtigen, houtduif, holenduif, fazant, korhoen, patrijs, bokje en andere soorten snippen en alle eenden- en ganzensoorten). De Wet voorziet in volledige bescherming van de vogels, inclusief eieren en nesten. Beschermde vogels mogen niet: in bezit gehouden, gevangen, gekocht, verkocht en getransporteerd worden. Ter controlering van de uitvoering van de Wet zijn "Controleurs Vogelwet" aangesteld.

Boswet - 1961 - Doel: Het behoud van beboste gebieden in zijn huidige omvang. De Wet verplicht de eigenaar tot melding van voorgenomen vellingen en tot herinplant binnen drie jaar en wel op dezelfde plaats of met toestemming van het Staatsbosbeheer op een ander terrein in hetzelfde gebied. Een belangrijk artikel is dat de Minister van C.R.M. en de Minister van Landbouw en Visserij voor een bepaald bos, een kapverbod kan opleggen, dat om de 5 jaar kan worden vernieuwd "ter bescherming van het natuurschoon of van het landschap".

Ruilverkavelingswet - 1954 - De Wet regelt de ruilverkaveling en bezit o.a. be-

De drie modellen voor de borden van de Reg
Bosbijdragen

palingen omt rent het verplicht gestelde landschapsplan.

Jachtwet - 1954 - Eén van de doelstellingen is het handhaven van een zodanig populatieniveau van jaagbare dieren, dat in overeenstemming is met de belangen van de landbouw. Waar de belangen van de landbouw niet worden geschaad, kan de Wet als "beschermend" betiteld worden.

Bestrijdingsmiddelenwet - 1962 - Reguleert het gebruik van bestrijdingsmiddelen in land-, tuin- en bosbouw en het particulier gebruik. Alleen goedgekeurde middelen mogen worden gebruikt. Toegelaten tot de markt worden alleen middelen, die doeltreffend zijn en geen schadelijke nevenverschijnselen vertonen.

Ontgrondingswet.
Wet Verontreiniging Oppervlakte Wateren treedt in 1970 in werking.
Wetsontwerp inzake de Luchtverontreiniging is ingediend.
Landelijk is een verordening in voorbereiding, waarbij diverse plantensoorten en dieren beschermd worden.

Provinciaal kunnen uitgevaardigd zijn: Ontgrondingsverordeningen, Landschapsverordeningen, Reclameverordeningen, Molenverordeningen, Monumentenverordeningen, Plassenverordeningen.

De provincie Overijssel bezit een "Verordening tot bescherming van in het wild levende planten in de provincie Overijssel". Deze verordening verstaat onder in het wild levende planten met bescherming: beenbreek, jeneverbes, kievitsbloem, klokjesgentiaan, koningsvaren, langbladige ereprijs, gevlekte orchis, handekenskruid, moeraswespenorchis, muggenorchis, welriekende nachtorchis, parnaskruid, sleutelbloem, spaanse ruiter, steenanjer of heideanjer, weidesalie, wolverlei, zonnedauw.
Het essentiële artikel uit deze verordening, die op 10 april 1965 in werking is getreden, is: "Het is verboden op plaatsen, die al dan niet voor het publiek toegankelijk zijn, in het wild levende planten of delen daarvan: 1. te plukken, af te snijden, uit te trekken, uit te steken of op welke wijze dan ook te beschadigen; 2. een zodanige plant of deel daarvan onder zich te hebben of te koop aan te bieden.

Gemeentelijk kunnen diverse verordeningen uitgevaardigd zijn: Plantenverordeningen (o.a. Vries, Oostvoorne, Texel), Orchideeënverordening te Valkenburg, Natuurschoon verordeningen (kapverboden), Reclameverordeningen, Monumentenverordeningen, Vuilstortverordeningen.

4. BESTAANDE ORGANISATIES: LANDELIJK - PARTICULIER

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN EN HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland

De Vereniging is de grootste en oudste landelijke particuliere natuurbeschermingsorganisatie. Ze is opgericht in 1905 en stelt zich ten doel zoveel mogelijk waardevolle natuurterreinen te verwerven en te beheren. Een overzicht van de bezittingen vindt men in het Handboek van de Vereniging.

Over de huidige organisatie verstrekken wij de volgende gegevens. Algemeen bestuur: bestaat uit 65 leden, samengesteld uit personen die op enigerlei wijze in de particuliere natuurbescherming naar voren zijn gekomen (o.a. biologen, bestuurlijke personen), Commissarissen der Koningin, de Directeur van het Staatsbosbeheer. Zij vergaderen tweemaal per jaar, waarbij één van de vergaderingen gecombineerd wordt met een terreinbezoek.

Het dagelijks bestuur bestaat uit 7 personen en is het beleidsbepalend orgaan. Zij vergadert maandelijks. Speciale aandacht wordt aan de aankoop van terreinen geschonken. Het secretariaat is in handen van een lid van de directie. Directie: Directeur algemene zaken en een Directeur belast met het beheer van de terreinen. Inspecties: Door de enorme toename van de bezittingen is in de organisatie "de inspecteur" ingevoerd, speciaal belast met het terreinbeheer. In 1965 vond de aanstelling van de eerste inspecteur plaats. Per 1 januari 1970 is de vijfde in dienst getreden. Per inspectie zijn twee tot drie districtsbeheerders met boswachters en opzichters in dienst.

Werkzaamheden personeel: Beheer van de 23.000 ha, verdeeld over meer dan 100 objecten (de Vereniging is de grootste particuliere grondbezitster in Nederland). De uitgebreidheid van de werkzaamheden volgt uit de opsomming: natuurwetenschappelijk beheer van de reservaten, documentatie van onderzoek, algemene rentmeesterswerk-

zaamheden, pachtcontracten, inning van pachten, onderhoud gebouwen, regeling van de ontsluiting van de terreinen, onderhoud bossen (vellingen, dunningen, inplant), verhuur rietlanden, volgen van planologische ontwikkelingen rond de bezittingen en in het algemeen administratie: boekhouding, eigendomsadministratie, subsidies, huur, pacht, propaganda, publicaties (kaarten, folders), ledenadministratie (1970: 100.000 leden) en correspondentie.

De inspecteurs zijn verantwoording verschuldigd aan de directeur belast met het terreinbeheer. Een inspecteur is gedeeltelijk belast met het terreinbeheer, en treedt tevens als assistent op van de directeur, die belast is met algemene zaken en heeft hierbij speciaal de leiding van het kantoor. Zijn werkzaamheden zijn naar buiten gericht (opvoeding en voorlichting van het publiek in de terreinen). In gedeeltelijke dienst is een juridisch medewerker.

De Wetenschappelijke Afdeling staat sinds 1947 onder leiding van prof.dr. V. Westhoff. De afdeling zal uitgebouwd worden tot afdeling Onderzoek en Beheersplannen.

De Vereniging houdt jaarlijks op de derde zaterdag in maart een algemene ledenvergadering en op de derde zaterdag in februari een vragenvergadering, waar vragen gesteld kunnen worden over het beleid van de Vereniging of waar algemene aspecten die in de natuurbescherming leven ter discussie worden gesteld. Een voorbeeld hiervan is geweest de discussiedag in 1970 over de structuur van de particuliere natuurbescherming.

Speciale vermelding verdient het door de Vereniging uitgegeven Handboek, waarin al haar terreinen worden beschreven, benevens de bezittingen van de andere Natuurbeschermingsorganisaties (overheid en particulier).

Sedert 1970 verschijnt vier maal per jaar een speciaal tijdschrift "Natuurbehoud", door de Vereniging uitgegeven.

B. INSTITUTEN EN VERENIGINGEN, DIRECT OF INDIRECT BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING EN PLANOLOGIE BETROKKEN

Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming

Opgericht in 1932; in 1946 oprichting van de Stichting voor Natuur- en Landschapsbescherming, die de Contact-Commissie een basis verleent (statuten, administratie, financiën). Bureau: in dienst van de Contact-Commissie zijn in full-time: een secretaris, een adjunct-secretaris en een administratrice.

Leden: bij deze Commissie zijn momenteel 110 verenigingen, stichtingen e.d. aangesloten die direct of indirect in de natuurbescherming in Nederland zijn geïnteresseerd o.a. de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, de provinciale Landschappen, de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging, de Nederlandse Dierkundige Vereniging; de Hollandse Molen, de Vereniging tot Bescherming van Vogels, de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, de K.N.A.C. en de ANWB. Sinds 1968/169: het Nederlands Verbond van Vakverenigingen, het Nederlands Katholiek Vakverbond, het Christelijk Nationaal Vakverbond in Nederland. Ook particulieren kunnen als begunstiger lid zijn.

Activiteiten: Aangezien deze Commissie niet ambtelijk is, kan hij via de pers, schriftelijk of persoonlijk vrijelijk kritiek uitoefenen op het beleid van overheidswege. Zij fungeert als "pressiegroep", speciaal inzake het planologie-beleid, de wetenschap die zich bezighoudt met de bestemming en het gebruik van de ruimte. De acties vinden vaak hun neerslag in adressen en bezwaarschriften, doch dit is maar een onderdeel van de werkzaamheden. Het voornaamste is, dat informaties over actuele zaken uit alle mogelijke bronnen, zowel ambtelijke als niet-ambtelijke, worden verzameld, gecombineerd en doorgegeven aan personen en organen die invloed kunnen uitoefenen op beleidsbeslissingen.

Bij de afweging van belangen, die vaak aan het bekrachtigen van een bepaalde be-

vooraf gaat, vertegenwoordigt de Contact-Commissie de gehele particuliere natuurbescherming in Nederland.

De Contact-Commissie is in verschillende commissies vertegenwoordigd naast de ambtelijke natuurbescherming en heeft direct invloed op de beleidsbeslissingen. In de volgende adviescolleges is de Contact-Commissie o.a. werkzaam:

- Natuurbeschermingsraad;
- Commissie overleg voor de wegen (subcommissie van de Raad van de Waterstaat);
- Commissie Electriciteitswezen (advies tracé's hoogspanningsleidingen, electrische centrales, advies aan de Minister van Economische Zaken;
- Centrale Cultuurtechnische Commissie, behandelt vooral ruilverkavelingen;
- Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening, speciaal de Commissie voor de landelijke gebieden, Commissie Zuidwest-Nederland;
- Zuiderzeeraad;
- Waddenzeecommissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat;
- Werkgroep aanleg spaarbekken Biesbosch;
- Aantal Provinciale Planologische Adviescommissies (o.a. Gelderland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland).

Bovendien is de Contact-Commissie in besturen van verschillende aangesloten organisaties vertegenwoordigd; daarnaast heeft deze o.a. nog zitting in:

- de Stichting Recreatie;
- Werkgroep Hollands-Utrechts Plassengebied (ingesteld door de ANWB);
- Werkgroep Waddengebied;
- Stichting Centrum Milieuzorg.

Het bestuur van de Contact-Commissie is samengesteld uit deskundigen die verschillende facetten van de natuurbescherming behartigen. Het is geen verzameling van vertegenwoordigers van de aangesloten verenigingen. Het bestaat uit ongeveer 20 personen. De dagelijkse werkzaamheden worden door het bureau verricht.

De acties die de Contact-Commissie onderneemt (naast haar overleg- en adviswerkzaamheden in de genoemde commissies) verschijnen vaak in de vorm van adressen en bezwaarschriften. Een belangrijke taak heeft de Contact-Commissie in het verzamelen van gegevens, die wanneer nodig, aan personen worden doorgegeven, die bij beleidsbeslissingen zijn betrokken. Zo worden de leden van de Eerste en Tweede Kamer regelmatig van informaties voorzien.

In het verleden organiseerde de Contact-Commissie per 2 à 3 provincies regionale vergaderingen waar vertegenwoordigers verschenen van aangesloten organisaties en alle personen die zich actief in de natuurbescherming bewegen.

Naast het bestuur zijn diverse Werkgroepen actief:

- Werkgroep Landelijke gebieden (1967). De Werkgroep heeft zich o.a. beziggehouden met een globale keuze van gebieden, die in aanmerking komen voor instelling van landschapsreservaten en met de wijze waarop deze tot stand kunnen worden gebracht.
- Werkgroep voor het landschap der Zuiderzeepolders (1943). De Werkgroep bestudeert de mogelijkheid tot realisering van gedachten die ontwikkeld worden met betrekking tot het landschap in de Zuiderzeepolders. Zij brengt de gedachte in vergaderingen of in de vorm van brochures (o.a. Ideeën-schets over de vormgeving en inrichting van de Westelijke randmeren in 1967) naar buiten.
- Werkgroep milieu Zuidwest-Nederland (1969). Door de ruimtelijke problematiek die zich in Zuidwest-Nederland aandiende, werd in 1969 besloten deze Werkgroep op te richten, samengesteld uit een aantal deskundigen op het gebied van de economie, de werkgelegenheid en de ruimtelijke ordening en het milieubeheer. De Werkgroep zal na het verschijnen van het zg. Witboek over de problematiek rond Rotterdam en de zeehavens, omgevormd worden.
- Deltawerkgroep (1954).

Naast Jaarverslagen en speciale mededelingen, wordt door de Contact-Commissie een driemaandelijks tijdschrift uitgegeven, nl. Natuur en Landschap. Hierin komen alle actuele natuurbeschermingsproblemen aan de orde. De oplage bedraagt 8.000 ex. (1969).

ANWB Afd. Landschapsbouw

De Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB (opgericht in 1883) stelt zich tot taak het verrichten van diensten aan zijn leden, het behartigen van het algemeen belang in de strijd voor betere toeristische en recreatieve mogelijkheden, voor natuurbehoud en doelgericht natuurbeheer, voor een harmonische verkeersafwikkeling en tegen de milieuverontreiniging.

Ten behoeve van de behartiging van de belangen ten aanzien van het milieubeheer en milieubehoud is de afdeling Landschapsbouw werkzaam.

Krachtens zijn doelstellingen heeft de ANWB steeds gestreefd naar een synthese van eisen van de natuurbescherming enerzijds en die van het toerisme - de openluchtrecreatie - anderzijds. Dat er een verzoening mogelijk is tussen de behoefte aan stiltegebieden en de behoefte aan recreatiedoelen is inmiddels overtuigend bewezen, eigenlijk al sinds het Nationale Park de Kennemerduinen en vele staatsbossen zo bekwaam voor beide bestemmingen werden ingericht. Planologie, landschapsbouw zijn onderwerpen, waarmee de Bond zich daadwerkelijk bezighoudt.

Men denke slechts aan de verstrekte adviezen, commentaren en eventuele tegenvoorstellen bij projecten als recreatiegebieden en bij de aanleg van jachthavens en kampeerterreinen. Technische adviezen, die nimmer hun estetische achtergrond ontberen. Deskundigen op het gebied van de landschapsbouw volgen nauwlettend het effect van ruilverkavelingen en wegenbouw. In samenwerking met andere organisaties tracht men leiding en richting te geven aan de trend naar de tweede woning, zodat de charme van ons land niet verloren gaat door een verregaande "bespikkeling" en verknipping van het landschap. Tot verlichting van de overbekende problemen van voortschrijdende vervuiling van bodem en water (en in het voertuigtechnische vlak van de luchtverontreiniging) tracht de Bond niet alleen bij te dragen in educatief, maar ook in praktisch-technisch opzicht.

Jaarlijks organiseert de ANWB een Recreatiestudiedag, waarbij niet alleen technische voorzieningen ter discussie worden gesteld, maar in niet mindere mate de landschappelijk-estetische aspecten die aan het recreatievraagstuk inherent zijn. Tevens wordt jaarlijks een Persexcursie gehouden, gewijd aan een onderwerp op het gebied van de recreatie of de natuurbescherming.

De ANWB is in vele besturen en commissies vertegenwoordigd. Enkele belangrijke ervan zijn: Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming; Bond Heemschut; Recreatiecommissie en Recreatieraden in verschillende provincies; Bijzondere Commissie voor de landelijke gebieden van de Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening; Nationaal Park "De Hoge Veluwe"; Nationaal Park "De Kennemerduinen"; Provinciaal Zeeuwse Beplantingscommissie; Commissie van Advies Wildreservaat Oost-Veluwe; Recreatieschap Marrekrite; Stichting Zuid-Hollands Landschap; Contact Commissie ANWB-KVNWV; Verschillende Watersportcommissies; enige Recreatiestichtingen zoals: Recreatiestichting Noordwest-Overijssel; Recreatiestichting Veluwe Randmeer; Lid van de Stichting Recreatie en deelnemend aan enkele beraadsgroepen en commissies van deze Stichting; Commissie Overleg voor de Wegen (Subcommissie van de Raad van de Waterstaat - advies omtrent Rijkswegen); Waddenzeecommissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen; Werkgroep aanleg Spaarbekken Biesbosch.

Voorts vormt de ANWB samen met de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming en het Koninklijk Verbond van Nederlandse Watersportverenigingen

de Werkgroep Hollands-Utrechts Plassengebied.

De ANWB subsidieert vele instellingen op het gebied van de natuur- en landschapsbescherming, benevens die tot doel hebben de instandhouding van kastelen, molens, monumenten en musea.

Enige van de belangrijke activiteiten die de ANWB ontplooit op het gebied van de natuur- en landschapsbescherming:

- organisatie van Landgoedkampen; het doel van de kampen is enerzijds werkzaamheden te verrichten, die door gebrek aan personeel reeds lang moesten blijven liggen, voor zover zij althans de recreatieve ontsluiting van het landgoed en voor het behoud van het natuurschoon van belang zijn en anderzijds sportieve kampeerders gelegenheid te bieden hun weekends door te brengen in de natuur (sinds 1965);
- uitgifte wandelbewijs; dit geeft toegang tot bepaalde landgoederen;
- samenstelling van brochures en memoranda over recreatie, natuurbeheer, water- en luchtvervuiling, afvalproblemen e.d.;
- uitgifte tijdschriften; diverse tijdschriften worden door de ANWB uitgegeven, waarbij de Toeristenkampioen veel aandacht aan de natuurbescherming besteedt. Vermelding verdient in dit verband: de bijlage "Recreatievoorzieningen" van het blad Verkeerstechniek. Naast de normale abonnementen wordt het gratis aan ongeveer 6000 adressen van overheidsfunctionarissen van het Rijk, de Provincie en de Gemeente, particuliere instanties, die bemoeienis hebben met de openluchtrecreatie, toegezonden.

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels

De Vereniging stelt zich ten doel de bescherming van vogels in de meest brede betekenis te bevorderen door middel van voorlichting aan de leden, het publiek en de overheid; aankoop en beheer resp. bewaking van de terreinen. Het gaat hierbij om de bescherming en een wetenschappelijk beheer van alle in Nederland voorkomende vogels binnen de beperkte grenzen, die voor hen beschikbaar zijn, mede mogelijk te maken. De Vereniging is opgericht in 1899 en heeft meer dan 10.000 leden.

Activiteiten: Aankoop en beheer van vogelreservaten; in 1956 is de Vereniging overgegaan tot de aankoop van terreinen naar aanleiding van het beschikbaar komen van revenuen, door de verkoop van vogelkalenders door een verzekeringsmaatschappij. De Minister van C.R.M. was bereid de Vereniging te rangschikken onder verenigingen en instellingen op het gebied van de natuur- en landschapsbescherming, waaraan voor aankoop van niet-rendabele terreinen een subsidie tot maximaal 50% van de kosten van aankoop kan worden verleend. De Vereniging bezit o.a. de Ackersdijkse plassen: 27 ha en De Reef: 50 ha.

Bewaking van de terreinen. Sinds 1916 heeft de Vereniging zich tot taak gesteld goede vogelterreinen en ook wel bepaalde broedgevallen gedurende het broedseizoen te bewaken, ook voedselterreinen en pleisterplaatsen zijn hierbij betrokken. In 1969 waren er 6 vogelreservaten in pacht en 15 terreinen onder bewaking.

Ooievaarsdorp. In verband met de ernstige achteruitgang van de ooievaar in Nederland, heeft men naar het voorbeeld van activiteiten in Zwitserland een ooievaarsfarm gesticht om kunstmatig een populatie van oorspronkelijk wilde, ten dele vrij levende ooievaars, in stand te houden.

Vrije vogelreservaten. Eind 1968 besloot de Vereniging naar aanleiding van soortgelijke ondernemingen in Friesland (Bond van Friese Vogelwachten), West-Duitsland, Engeland, U.S.S.R., Skandinavië, Frankrijk en Zwitserland, tot het organiseren van "vrije vogelreservaten". Op verzoek van de eigenaar of huurder (gemeenten, verenigingen, ondernemingen, personen) kan ieder terrein, park, bos of rietland tot vrij vogelreservaat worden verklaard.

Enige artikelen uit het handvest:

art. 2: De toetreding tot de Vrije Vogelreservaten is gebaseerd op de goede wil en de

goede trouw en de wederzijdse overtuiging in het belang van de bescherming van de in het wild levende vogels te handelen. Vanzelfsprekend behoudt de toegetredene alle rechten op zijn eigendom, op de vrije en algehele beschikking, alsmede op het beheer en het genot ervan.

art. 3: Het algehele genot van de rechten van de eigenaar omvat onder meer ook het genot van de jacht. Iedere eigenaar of diens rechthebbende die deze jacht wil uitoefenen (of door anderen laat uitoefenen) verbindt zich uitdrukkelijk de geest van het handvest te eerbiedigen door erop toe te zien, dat geen andere vogels worden bejaagd of gedood dan die waarop de jacht binnen een bepaalde termijn wettelijk is toegestaan, dan wel onbeschermd zijn.

art. 4: De toegetredene verbindt zich in het "Vrije Vogelreservaat" geen eieren te rapen, te laten rapen, dan wel anderen hiertoe toestemming te verlenen, ook indien zulks wettelijk gedurende een bepaalde periode is geoorloofd. Bovendien verbindt hij zich te voorkomen, dat door de Wet beschermde vogels en hun broedsels worden verstoord. Bij landbouwwerkzaamheden zal hij alles doen wat in zijn vermogen ligt om de nesten van weidevogels en andere grondbroedsels te sparen.

In 1970 was de oppervlakte aan "Vrije Vogelreservaten" reeds rond 2100 ha, verdeeld over 9 provincies.

Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting

De Vereniging, opgericht in 1918, heeft tot doel:

a. het bevorderen van een goede ruimtelijke ordening en een goede volkshuisvesting;
b. het bijeenbrengen van personen en lichaam die werkzaam zijn op het gebied van de ruimtelijke ordening of van de volkshuisvesting, dan wel uit andere hoofde daarin belang stellen;
c. het versterken van de publieke belangstelling voor een goed leefmilieu;
d. het uitgeven van het tijdschrift "Stedebouw en Volkshuisvesting".

De Bond Heemschut

Opgericht in 1911 als een federatieve bond van verenigingen en instellingen die op het terrein van de natuurbescherming, oudheidkunde en monumentenzorg werkzaam zijn, teneinde gezamenlijk de strijd aan te binden tegen de talloze aanslagen op ons landschaps- en stedeschoon, het aanbrengen van ontsierende reclames en het bevorderen dat nieuw te stichten bouwwerken aan de schoonheidseisen voldoen.

Enkele voorbeelden van zijn vele activiteiten zijn: door acties van de Bond zijn gemeentelijke en provinciale reclameverordeningen tot stand gekomen, die het plaatsen van ontsierende reclames tegengaan. In 1912 werd een adviesbureau van architecten ingesteld. Door opneming van de "welstandsbepaling" in de bouwverordening, kreeg dit adviesbureau een reële werkbasis. Doordat vele gemeentebesturen advies inwonnen vond een decentralisatie plaats en ontstonden de welstands- en schoonheidscommissies. De positie hiervan ten opzichte van de provinciale besturen varieert per provincie: van provinciale diensten, instituten tot Genootschappen tot bevordering en instandhouding van de schoonheid van stad en land.

Bovendien heeft de Bond acties ondernomen tegen: beeknormalisaties, afvalwater, zomerhuisjes, lintbebouwing. In 1933 heeft hij de Commissie "De weg in het landschap" opgericht, ter bevordering van een behoorlijke verzorging in de meest uitgebreide zin van het woord van de weg en haar omgeving.

De Bond telt meer dan 275 lidmaatschappen in de vorm van organisaties en besturen, waaronder alle provinciale besturen en een groot aantal gemeenten. Bovendien steunen 6000 (1968) particulieren de Bond als buitengewoon lid en 172 als donateurs.

De Bond heeft de volgende Commissies ingesteld: Commissie Stad en Dorp, met een Centrale Commissie en Provinciale Commissies. Ontstaan van de eerstgenoemde: de subcommissie "Het Dorp" van 1939 - die haar naam in 1944 veranderde in "Stad en Dorp" - beoogt het waken voor stads- en dorpsschoon. Zij heeft in 1947 11 provinciale commissies gevormd, die alle nog functioneren. Hij geeft het maandelijkse tijdschrift "Heemschut" uit.

"De Hollandsche Molen", Vereniging tot Behoud van Molens in Nederland

De Vereniging, opgericht in 1923, stelt zich ten doel het behoud van molens, door:

a. het opmaken en bijhouden van een inventaris van de in Nederland aanwezige molens, met zo mogelijk een beschrijving en afbeelding van elk exemplaar;
b. het zo nodig instellen van deskundig onderzoek naar de toestand waarin molens verkeren en het geven van advies bij plannen tot restauratie en verbouwing of verandering van de bemalingsinrichting;
c. het in eigendom verkrijgen en exploiteren van molens; de Vereniging had in 1968 5 molens in eigendom;
d. het publiek voor te lichten omtrent het behoud van molens via documentatie, excursies en lezingen;
e. bemoeiing bij de Overheid, instellingen en particulieren, inzake het behoud van molens.

Nederlandse Kastelen Stichting

Deze Stichting stelt zich ten doel kennis omtrent het Nederlandse kasteel te verspreiden en uit te breiden. Zij organiseert jaarlijks een Kastelendag en geeft publicaties uit.

Vereniging Henrick de Keyser

De Vereniging, opgericht in 1918, stelt zich ten doel "het behoud van architectonisch of historisch belangrijke oude gebouwen". Het is geen exploitatie-maatschappij, maar de meest gekwalificeerde beheerder. Aanvankelijk was de Vereniging alleen in Amsterdam werkzaam, later werden activiteiten in het land ontplooid. In 1968 had de Vereniging 65 panden in Amsterdam, 10 in Blokzijl en 45 in andere steden en dorpen. Daar de Vereniging de oudste en belangrijkste monumenten bezit en ook de historische waarde van het interieur vooropstaat en de restauratieplannen daarop zijn gericht, krijgt de Vereniging gewoonlijk een subsidie van 40% van het Rijk, 40% van de gemeenten en 10% van de Provincie. De Vereniging telt thans 2500 leden.

Stichting Menno van Coehoorn

De Stichting, opgericht in 1932, stelt zich ten doel "de instandhouding te bevorderen van oude, buiten militair gebruik gestelde vestingwerken in Nederland, als gedenkteken van geschiedenis en kunst en als monument, om zodoende bij te dragen tot het bewaren van zinrijke overblijfselen en eerbiedwaardige tradities uit ons nationaal verleden en tevens in het Nederlandse volk de zin voor kunst- en natuurschoon te bevorderen". In het hoofdbestuur zijn o.a. vertegenwoordigd: de ANWB, de Bond Heemschut, de Vereniging Henrick de Keyser, en Natuurmonumenten.

Door het Ministerie van Defensie zijn vele voormalige verdedigingswerken over-

gedragen aan andere instellingen (Dienst der Domeinen, gemeentebesturen en particulieren), daar zij militair gezien hun functie hebben verloren. De Stichting treedt hierbij op als adviesorgaan, als erfpachter (b.v. de vesting Willemstad), of als koper, met het doel het aan een bevoegde instelling weer af te stoten. Speciaal bij bestemmingsverandering van vestingwerken (o.a. voor de recreatie) is het van belang dat het plan volledig in overeenstemming is met de historische achtergrond. Het verdient vermelding, dat de Stichting bemoeienis heeft gehad met 100 voormalige vestingen en 150 kleine vestingwerken.

Stichting Recreatie

Treedt op als contactcentrum voor openluchtrecreatie, vakantiespreiding en natuurbescherming. Ontstaan uit fusies in 1958, van de Stichting Werkcomité Natuurbehoud en Recreatie en de Stichting Nederlands Centrum voor Vakantie en Vakantierecreatie. Haar doelstelling kan als volgt geformuleerd worden:

a. een goede openluchtrecreatie en een goede vakantiespreiding te bevorderen;
b. liefde, eerbied en verantwoordelijkheidsgevoel voor natuur- en landschapsschoon aan te kweken;
c. samenwerking, coördinatie en gezamenlijke werkzaamheden te bevorderen van organisaties en instellingen, die doeleinden nastreven of mede nastreven, gelijk of gelijksoortig aan die onder a. en b. vermeld.

Door de volgende werkmiddelen probeert zij haar doelstelling te bereiken: Documentatie: Orgaan "Recreatie". Uitgave 10 maal per jaar van een literatuur-overzicht inzake dagrecreatie. Commissies: o.a. Sectiecommissies "Vakantiespreiding" en "Milieuhygiëne" (o.a. publicatie "Groene tien"); Contactgroep Voorlichting Natuurbehoud (Contact-Commissie, Stichting Recreatie, Staatsbosbeheer, Koninklijke Nederlandse Heide Maatschappij, Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, Vereniging Nederlandse Gemeenten); Commissie Wetenschappelijk Onderzoek; Beraadsgroepen "Openstelling Militaire oefenterreinen", "Autokerkhoven", "De onverharde weg"; Parkcommissie.

Jaarlijks wordt een contactbijeenkomst voor de provinciale recreatieraden en -commissies gehouden en verder wordt een bijeenkomst belegd voor de gemeenschappelijke regelingen op het terrein van de openluchtrecreatie (recreatieschappen). Er wordt o.a. jaarlijks een adreslijst van instellingen met betrekking tot de recreatie, natuurbehoud en planologie uitgegeven.

Unie van Waterschappen

De Vereniging stelt zich ten doel een goede waterstaatsverzorging binnen het kader van het waterschapsbestel te bevorderen, o.a. via adviseringen; onderhouden van contact met de overheden inzake aangelegenheden, die het waterschapswezen raken; vertegenwoordigen van de waterschappen in overheidsinstellingen c.q. commissies e.a.; het instellen en afnemen van examens op het gebied van de waterschapsadministratie en cultuurtechniek, het uitgeven van een orgaan, genaamd "Waterschapsbelangen".

Leden (per 1 juni 1970: 934) van de Vereniging zijn uitsluitend Nederlandse Waterschappen.

Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee

Deze Vereniging is in 1965 opgericht, naar aanleiding van plannen om de Wadden-

zee in te polderen. Men wil zoveel mogelijk activiteiten ontplooien resp. coördineren om het behoud van de Waddenzee te bewerkstelligen, door in brede kring belangstelling voor het Waddengebied te wekken. Publicatie: twee-maandelijks orgaan "Waddenbulletin".

Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging

Het doel van de Vereniging, opgericht in 1904 (in 1969: 13.500 leden) is het instandhouden van de Nederlandse fauna en het ontwikkelen van de jacht als faunabeheer in overleg met de instanties, ter behartiging van de belangen van land-, bos- en tuinbouw en van de natuurbescherming in de ruimste zin en het behartigen van de belangen van de jagers.

De Vereniging is vertegenwoordigd in de Jachtraad en het Jachtfonds (Ministerie van Landbouw en Visserij). In 1968 werd de "Stichting Nederlands Jachtmuseum" opgericht. Binnen enkele jaren hoopt men een museum ingericht te hebben. Het zal een plaats moeten vinden in kasteel Doorwerth (na afsluiting van de restauratie).

Bond van Nederlandse Tuin- en Landschapsarchitecten

De Bond heeft tot doel de ontwikkeling van de tuinkunst en landschapskunst te bevorderen en de belangen van de beoefenaars van die kunsten en van de leden in het bijzonder, te behartigen.

C. COMMISSIES EN WERKGROEPEN, DIRECT OF INDIRECT BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING EN PLANOLOGIE BETROKKEN

Werkgroep Waddengebied

In 1965 gevormd door een aantal biologen, fysisch-geografen en oceanografen met het doel het verzamelen en publiceren van gegevens omtrent de natuurwetenschappelijke waarde van het Waddengebied. In de Werkgroep zijn o.a. vertegenwoordigd: de directeur van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek (secr.), de adjunct-secretaris van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad, NIOZ, RIN, een hoogleraar in de oceanografie, een zoöloog, een oecoloog, een botanicus, een vegetatiekundige, de secretaris van de Contact-Commissie.

In 1968 is het rapport "Natuur en natuurwetenschappen in het Waddengebied en de plannen tot aanleg van dammen naar Ameland" uitgebracht, en het rapport over de bedreiging van het Balgzand.

Nederlandse Commissie voor Internationale Natuurbescherming

De Commissie, opgericht in 1925, behandelt internationale natuurbeschermingsproblemen, geeft adviezen en neemt initiatieven. Zij heeft het beheer over de "Van Tienhoven Stichting" (Stichting tot Internationale Natuurbescherming).

Commissie structuur particuliere natuurbescherming

Deze werd ad hoc in november 1969 ingesteld om voorstellen voor te bereiden om de structuur van de particuliere natuurbescherming te verbeteren. De gedane voorstellen worden thans bestudeerd. De Commissie werd in het voorjaar van 1970 opgeheven.

Commissie historische parken en tuinen

Ingesteld door de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond, die zich met historische tuinen en parken bezighoudt. Enkele natuurbeschermingsorganisaties zijn erin vertegenwoordigd.

Commissie voor de Bescherming van de Wilde Flora

Dit is één van de vaste commissies van de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging (K. N. B. V.). Zij is belast met het verzamelen van gegevens, die nodig zijn voor de voorbereiding van maatregelen tot bescherming van de wilde flora. Ze heeft o. a. medewerking verleend aan de opstelling van de lijst van de te beschermen plantensoorten ten behoeve van de Natuurbeschermingswet.

Werkgroep Bosbouw Randstad Holland

Deze Werkgroep, ingesteld door de Stichting Bosbouwproefstation "De Dorschkamp" te Wageningen, is samengesteld uit vertegenwoordigers van het Bosbouwproefstation, de Stichting voor Bodemkartering, het Staatsbosbeheer, de Gemeente Plantsoenendienst van Rotterdam en Amsterdam, de Provinciale Waterstaat Zuid-Holland, de Rijks Planologische Dienst en de Grontmij te De Bilt. Zij stelt zich ten doel kennis te verwerven en werkmethoden te ontwikkelen, die van belang zijn voor de juiste bosbouwkundige, recreatieve en landschappelijke inrichting van de bosgebieden in de randstad Holland, onder inachtneming van nevendoeleinden op het gebied van de milieubescherming, de drinkwatervoorziening, de zandwinning en de houtproduktie.

Werkgroep Bodem en Begroeiing van Recreatieterreinen

In deze Werkgroep zijn vertegenwoordigd: het Staatsbosbeheer, het RIN, de Nederlandse Sportfederatie, de Koninklijke Nederlandse Heide Maatschappij en de Grontmij N. V.

D. ONDERWIJS, OPVOEDING EN DOCUMENTATIE MET BETREKKING TOT DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

Landbouwhogeschool Vakgroep "Landschapskunde en Planologie"

Onder deze Vakgroep vallen de volgende afdelingen:

a. Landschapsarchitectuur;
b. Planologie;
c. Kunstgeschiedenis;
d. Natuurbehoud en natuurbeheer.

Ten aanzien van Natuurbehoud en Natuurbeheer worden de volgende college-series gegeven door prof.dr. M. F. Mörzer Bruyns (uit L.H. gids 1969):

- Natuurbehoud en Natuurbeheer. Behoud en beheer van natuurlevensgemeenschappen. Behandeling van de in Nederland en in Europa voorkomende landschappen en de daarin aanwezige natuurgebieden met hun natuurlijke levensgemeenschappen. Ontstaan, ontwikkeling, flora, vegetatie en fauna van deze natuurgebieden en hun functie als deel van het landschap. Beheer van natuurgebieden. Natuurbeschermingsaspecten van beïnvloeding en beheer: behandeling van de betekenis van natuurgebieden en de daarin voorkomende levensgemeenschappen als natuurlijke welvaartsbron en hun betekenis voor wetenschap en volksgezondheid; aantastingen van natuurlijke rijkdommen en van bemoeienissen voor het behoud en het beheer aan de hand van voorbeelden uit binnen- en buitenland, gematigde luchtstreken en de tropen.
- Hoofdstukken uit het natuurbehoud en het natuurbeheer. Tijdens dit college wordt ieder jaar ingegaan op een specifiek probleem van natuurbehoud en natuurbeheer dat nationaal en internationaal de aandacht vraagt; behandeld werden reeds "natuurbehoud en recreatie", "behoud en beheer van wateren en moerassen", "natuurbehoud in de

tropen" en "milieubeheer en milieu-onderzoek".

Als cursus wordt o.a. gegeven (door J.A. Eygenraam):

- Jacht en wildbescherming. Van de oecologie van de Nederlandse wildsoorten worden o.m. behandeld de eisen die zij aan hun woongebied stellen, de intra- en interspecifieke relaties, de voortplanting, het voedsel en hun betekenis voor de menselijke samenleving. De jacht wordt besproken als middel om de wildstand te reguleren op een niveau, dat voor land- en bosbouw aanvaardbaar is.

Ten aanzien van de studierichting Milieuhygiëne, in 1970/'71 ingesteld, krijgt men keuzemogelijkheid in de volgende specialisaties: chemisch-biologisch, technologisch, hydrologisch, hygiënisch-biologisch. De studierichting Milieuhygiëne is voortgekomen uit de studierichting Cultuurtechniek: specialisatie waterzuivering.

Technische Hogeschool Afdeling Bouwkunde, sectie Landschapskunde

De sectie Landschapskunde heeft tot taak onderzoek te verrichten naar en studenten vertrouwd te maken met het samenspel van diverse facetten (stedebouwkundige-, sociologische, etc.) op het gebied van de ruimtelijke ordening, gezien vanuit het landschap. Hierbij komen o.a. aan de orde: groenvoorzieningen in diverse vormen en op verschillende niveau's, milieu (beheer) en landschapsbouw en -inrichting.

Stichting Bosbouw-praktijk Onderwijs

Er wordt een gevarieerd cursusprogramma geboden, o.a.: "Cursus in de aanleg en het onderhoud van landschappelijke beplantingen" en "Opleiding tot vakdiploma voor werknemers in de landschapsbouw" (sinds 1968).

Biologische Stations

Diverse instellingen beheren biologische stations ten behoeve van het oecologisch onderzoek en wel in de volgende plaatsen: Warffum, Schiermonnikoog, Terschelling, Vlieland, Texel, Griend, Castricum, Overveen, Wassenaar, Oostvoorne, Goedereede, Westerschouwen, Veere, Wijster, Oldemarkt, Vollenhove, Denekamp, Putten, Arnhem, Sliedrecht, Made en Drimmelen, Berg en Dal. Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Zeist, bezit een lijst met volledige gegevens.

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (Vereniging van natuurwachten en natuurgidsen)

Het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie stelt zich ten doel binnen Nederland:

- werkzaam te zijn ter bevordering van de belangstelling voor het natuurbehoud, en wel door het verbreiden van kennis omtrent de verscheidenheid en het levensmilieu van flora en fauna, alsook door het propageren van de noodzaak van natuurbehoud, een en ander mede ten behoeve van een optimale wisselwerking tussen mens en natuur;
- het stimuleren van een verantwoord gedrag in natuur en landschap, alsmede het bestrijden van verontreinigingen en van onnodige vernieling hiervan;
- personen, verenigingen, stichtingen of overheidsdiensten, die werkzaam zijn op het gebied van natuur- en landschapsbescherming, te steunen of raad te geven.

Zij tracht haar doel te bereiken door afdelingen op te richten. Op het ogenbli'

bestaan er ruim 60 afdelingen. De medewerkers van deze afdelingen bestaan hoofdzakelijk uit werkende leden, waarbij de natuurwachten en natuurgidsen speciale vermelding verdienen;
- natuurgidsen op te leiden en beschikbaar te stellen. In 1961/'62 werd de eerste cursus georganiseerd, die ten doel had excursieleiders op te leiden, die tijdens hun excursies aan de deelnemers iets kunnen duidelijk maken over de relaties mens en natuur, om zodoende te komen tot een verantwoord gedrag t.o.v. die natuur. In januari 1970 werd het duizendste diploma uitgereikt;
- aanstelling natuurwachten. Zij hebben te waken tegen verontreiniging en onnodige vernieling van het landschap. Dankzij het feit, dat natuurwachters bereid zijn in hun vrije tijd deze werkzaamheden te verrichten, zijn enkele particuliere natuurterreinen opengesteld. Voldoende toezicht in deze gebieden zou anders een te kostbare taak zijn. Het educatieve aspect van het natuurwachterswerk krijgt steeds meer de nadruk;
- het organiseren van natuurbeschermingswerkkampen. Met deze activiteit werd in 1962 begonnen in een drietal kampen. De laatste jaren worden er gemiddeld 15 kampen per jaar georganiseerd. De bedoeling van deze kampen is om jonge mensen in contact te brengen met de praktische problemen van natuurbehoud (gedurende de kampweek verrichten zij beheerswerk in reservaten, terwijl in de avonduren aandacht wordt besteed aan alle andere aspecten van milieubehoud en milieubeheer);
- de eerder genoemde natuurgidsen leiden elk jaar vele natuurwandelingen;
- het officiële orgaan van het instituut is het driemaandelijks tijdschrift "Mens en Natuur";
- Andere uitgaven. Jaarlijks worden er publicaties uitgegeven, die bepaalde aspecten van de natuurbeschermingseducatie bestrijken. Er is een groeiende belangstelling voor deze uitgaven bij het onderwijs, speciaal voor de natuurbeschermingsaffiches, waarvan er tot op heden een zestal zijn verschenen;
- In beperkte mate wordt materiaal ter beschikking gesteld voor tentoonstellingen en publicaties (tekeningen en cliché's); bovendien zijn er enkele films beschikbaar;
- schoolbiologenwerk. Het IVN fungeert als administratief contactcentrum voor de schoolbiologen. Eind 1970 waren er 15 schoolbiologendiensten werkzaam, waaraan in totaal 33 schoolbiologen verbonden waren;
- consulentschap buitenschoolse vorming. Er wordt naar gestreefd zoveel mogelijk organisaties, vooral jongerengroepen, te informeren over de natuurbescherming en het milieubehoud.

Met de andere organisaties op het gebied van de natuurbescherming is veelvuldig contact. De algehele leiding van het instituut berust bij het algemeen bestuur, bijgestaan door het landelijk bureau, gevestigd: Herengracht 540, Amsterdam-C., telefoon 020 - 246212, toestel 08.

Voorlichtingscentrum voor Natuurbescherming

Dit centrum is opgericht naar aanleiding van een verzoek van de Raad van Europa aan de Nederlandse regering, om een nationaal agentschap te vormen van het European Information Centre for Nature Conservation. Dit te Straatsburg gevestigde centrum heeft vrij scherp begrensde doeleinden waarvan de voornaamste zijn:
- het inventariseren van gegevens omtrent natuurbescherming, die aanwezig zijn in bij de Raad aangesloten landen, waarbij het centrum zeer nadrukkelijk niet als documentatiecentrum, doch als "wegwijzer" wil optreden;
- distributie van de aldus verzamelde gegevens, voornamelijk via de Nationale agentschappen;
- vervaardiging en verspreiding (via agentschappen) van propaganda-materiaal inzake natuurbescherming;
- het bevorderen van de publiciteit over de natuurbescherming;

Daarnaast wordt door het centrum de uitgave verzorgd van de zg. NATEDOC (résumé's van artikelen uit tijdschriften in de vorm van een kaartsysteem), speciaal voor schoolbiologen, maar ook andere kunnen zich hierop abonneren.

In september 1968 werd met de activiteiten van het centrum begonnen, met een tweezijdigde taak: informeren van het European Centre te Straatsburg omtrent natuurbeschermingsactiviteiten die in Nederland worden ontwikkeld en voorbereid, anderzijds het in Nederland zo wijd mogelijke kring bekend maken van hetgeen op dit terrein in andere Europese landen tot stand komt. Via het centrum vindt de verspreiding plaats van "Nature in Focus", uitgegeven door de European Committee for the Conservation of Nature and Natural Resources van de Raad van Europa (op aanvraag gratis verkrijgbaar).

Stichting Natuur en Jeugd

Begin 1947 werd de Stichting Natuur en Jeugd opgericht met het doel de jeugd meer belangstelling bij te brengen voor alles wat leeft en groeit in de natuur. In 1950 werd een begin gemaakt met de oprichting van Jeugdnatuurwachtafdelingen.

Activiteiten die het Comité organiseert zijn: excursies, prijsvragen, verzorgen van wintervoedering, hondenshows, het maken van nestkasten, het opkweken van planten voor tentoonstellingen. Sinds 1955 vindt de uitgave plaats van het maandblad "De Jeugdnatuurwachter".

Landelijk Comité "Nationale Boomfeestdag"

Het Comité richt zich tot de jeugd in schoolverband en wil met het organiseren van de jaarlijkse boomfeestdag een bijdrage leveren tot de instandhouding van een groen en verzorgd landschap. In 1920 propageerde de "Centrale Vereniging voor school- en werktuinen" het organiseren van boomplantdagen. Naar aanleiding van de in 1954 uitgegeven publicatie "World festival of trees" van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (F.A.O.), werd in 1955 een voorlopig werkcomité opgericht, dat in 1957 de eerste "Boomplantdag op nieuwe grondslag" organiseerde. Er wordt naar gestreefd niet alleen het planten van een boom te bevorderen, maar ook dringt men erop aan bij de leerlingen het nut van de aanplant zo goed mogelijk bij te brengen.

Commissie voorlichting en propaganda bosbrandweer

De Commissie van het Bosschap stelt zich ten doel, door middel van het geven van voorlichting en propaganda, het publiek te wijzen op het gevaar van bos-, heide- en duinbranden. Ook wil zij het gedrag van de openluchtrecreanten zo beïnvloeden, dat zij de natuur op allerlei mogelijke manieren sparen. De belangrijkste activiteiten zijn:
- de uitgifte van affiches en brochures;
- de verspreiding van de waarschuwingsborden "Bosbrandgevaar".

Werkgroep Schoolbossen

Door vertegenwoordigers van de ANWB en het Staatsbosbeheer wordt in samenwerking met de schoolbiologen in Nederland de mogelijkheid van invoering van schoolbossen bestudeerd.

Comité ter voorbereiding van het Europese Natuurbeschermingsjaar 1970

In februari 1970 werd in Straatsburg het Europese Natuurbeschermingsjaar geopend. In Nederland werd als centraal thema gekozen: "Het behoud van de natuur en van een gezond leefmilieu in het dichtstbevolkte land van Europa". Het terrein dat het Comité bestrijkt is voornamelijk dat van de opvoeding en de voorlichting. Naast het Comité zijn de volgende commissies gevormd, die ook na 1970, naar het zich laat aanzien, in één of andere vorm zullen blijven bestaan:

- Commissie Natuurbescherming en Opvoeding. Deze Commissie is de officiële niet ambtelijke adviescommissie, die ter beschikking van het Comité is gesteld;
- Werkgroep Roofvogels. In 1964 vond een Nationaal Beraad plaats, in verband met de zorgwekkende vermindering van het aantal roofvogels. Hieruit ontstond een werkgroep die zich onder dezelfde naam uitgebreid en ter beschikking van de werkzaamheden van het Comité N 70 heeft gesteld;
- Werkgroep Weidevogels;
- Werkgroep Wilde ganzen. In 1966 vond in Zwolle het Nationaal Ganzen Beraad plaats, naar aanleiding van de toeneming van de Grauwe ganzen, afkomstig uit naburige Noord- en Westeuropese landen in Gaasterland en recentelijk in het Deltagebied, om hun ruiperiode hier door te maken. Hieruit kwam de "Werkgroep Ganzenreservaten" voort; deze stelt zich ten doel het belang van ganzenreservaten te bepleiten en is tevens bereid en in staat gedetailleerde adviezen ten aanzien van te nemen maatregelen uit te brengen. In de Werkgroep Wilde ganzen zijn vertegenwoordigd: de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, de Jagersvereniging, het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, de Directie Faunabeheer, de Commissie voor de Faunabescherming van de Natuurbeschermingsraad en de Commissie samenwerking Vogelbescherming. In deze vorm is de Werkgroep aan het Comité ter beschikking gesteld;
- Werkgroep Publiciteit. In maart 1970 deed het Comité N 70 een rapport het licht zien met adviezen aan de Staatssecretaris van het Ministerie van C.R.M., met aanbevelingen op het gebied van het milieubeheer. Daarnaast stellen zij voor het gebied van de Waddenzee en de Waddeneilanden tot Nationaal Park van Europese allure te maken, waarbij de eisen van natuurbehoud en landschapsschoon op de eerste plaats zouden moeten komen.

Stichting Kastelen Documentatie

Deze bezit een uitgebreide bibliotheek, gegevens, dia's en afbeeldingen op het gebied van kastelen.

Stichting Historisch Boerderij-onderzoek

Activiteiten o.a. inventarisatie van bestaand materiaal over historische boerderijen, door de aanleg van een kaartsysteem met reproducties en het periodiek organiseren van een boerderijendag.

Actiegroep: Wees wijs met de Waddenzee

De groep stelt zich ten doel activiteiten te ontplooien ten aanzien van het behoud van de Waddenzee d.m.v. organisatie van tentoonstellingen, lezingen, badgasten excursies, gespecialiseerde Waddenkampen voor de jeugdbonders, folders uitreiken op veerboten, het uitgeven van affiches en sluitzegels, het organiseren van boottochten per speciale "Wees Wijs Line" over de Waddenzee, de verkoop van sporttruien met

opdruk "Wees wijs met de Waddenzee". In de groep werken samen: de N.J.N., de K.J.N., de C.J.N., de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee en wordt gesteund door diverse Natuurbeschermingsorganisaties e.a.

Stichting Televisie Akademie (Teleac)

Deze Stichting organiseerde in 1969/'70 een televisiecursus "Ruimtelijke Ordening".

Stichting Internationale Werkkampen

Deze Stichting, die mede de werkkampbelangen van het Nederlands Bureau voor Buitenlandse Studenten Betrekkingen behartigt, organiseert jaarlijks werkkampen. Ook natuurreservaten en recreatieterreinen hebben van deze diensten kunnen profiteren, b.v. de Kennemerduinen, en de Noord-Oost Polder (aanleg kinderboerderij en een recreatiepad) en het Gooisch Natuurreservaat.

Stichting Natuur Na 70

De Stichting is voortgekomen uit een Commissie ter voorbereiding van het Europees Natuurbeschermingsjaar 1970, die in 1968 werd ingesteld door de C.J.N., de K.J.N., de N.J.N. en de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie. Zij stelt zich ten doel activiteiten te ontplooien tot meer begrip voor het natuurbehoud. In 1970 o.a. door het organiseren van een varende tentoonstelling en een symposium.

Stichting Centrum Milieuzorg

Deze Stichting werd opgericht in 1970 met als doel het publiek voorlichting te geven op het gebied van de milieuzorg, vooral het tegengaan van milieuverontreinigingen. De Stichting verzamelt gegevens omtrent het milieubederf in Nederland, teneinde deze aan verantwoordelijke instanties voor te leggen. Men beschikt voorts over een documentatiecentrum, waarin alle informatie wordt verwerkt. Dit centrum verstrekt inlichtingen en is bedoeld als steun en ter coördinatie van reeds bestaande, afzonderlijke groeperingen en tevens als bron van deskundige voorlichting. Het een en ander in nauwe samenwerking met bestaande instituten en verenigingen.

E. WAARDERINGSPRIJZEN

a. De E.Heimans-Stichting en de Stichting Jac.P.Thijsse Fonds geven de Heimans- en Thijsseprijzen uit;
b. De "Van Tienhovenprijs" en de "Europa-prijs voor Landschapsbouw" worden beschikbaar gesteld door Verein Naturschutzpark;
c. J.A.Nijkamp-prijs. Deze prijs, ingesteld door de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, wordt om de twee jaar verleend aan jongeren, die via een werkstuk verantwoording afleggen van hun actieve beoefening van de natuurstudie en/of natuurbescherming;
d. ANWB-prijzen. De "Edo-Bergsma-ANWB-prijs" heeft ten doel waardering tot uiting te brengen voor grote verdiensten en uitzonderlijke initiatieven op het door de ANWB bestreken maatschappelijk en cultureel gebied. Daarenboven kent de ANWB onder-

scheidingen toe voor andere verdiensten en initiatieven op het werkterrein van de ANWB.

F. FONDSEN

Voor een volledig overzicht van de ter beschikking staande fondsen voor o.a. wetenschappelijk onderzoek, verwijzen wij naar de uitgave van de Stichting voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek. Hier worden slechts vermeld:

a. Fonds voor Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (FONA). Doordat de vraag naar onderzoek sterk is toegenomen, maar de middelen om dit onderzoek zo verantwoord mogelijk te verrichten niet evenredig zijn toegenomen, is men tot de instelling van dit fonds gekomen. De bijdragen in de vorm van subsidies, schenkingen, legaten, erfenissen e.d. worden gebruikt voor: het verrichten van onderzoek, het inzetten van hulpkrachten, het uitnodigen van buitenlandse onderzoekers, publicaties en hun verspreiding, en het aanschaffen van materiaal;
b. H. Cleyndertfonds. Dit fonds, ter beschikking van de Contact-Commissie, is bestemd voor bijzondere wetenschappelijke en publicistische doeleinden ten behoeve van het natuurbeschermingswerk;
c. Stichting Greshoff-fonds. Bevordering natuurhistorische studies;
d. Stichting Catharina Cool-fonds. Bevordering van kennis der natuurlijke historie, bescherming van terreinen van natuurhistorisch belang e.d.
e. Stichting Van Burkom-fonds. Fonds ten behoeve van de K.N.N.V., speciaal voor de vervaardiging van cliché's voor het maandblad Natura en steun ter behartiging van de doelstelling van deze Vereniging;
f. Stichting Nationaal Natuurfonds. Het in 1949 opgerichte Nationaal Natuurfonds, officieel thans Stichting Nationaal Natuurfonds, heeft tot doel het financieren van de opvoeding van het Nederlandse volk tot een waardig gedrag in de natuur. Het Nationaal Natuurfonds is een zuiver financiële organisatie, die enerzijds tracht zo groot mogelijke bedragen bijeen te brengen en die anderzijds een royaal gedeelte hiervan besteedt om organisaties, die zich daadwerkelijk met de opvoeding tot meer natuurbegrip bezig houden, te steunen;

g. Stichting Wereld Natuurfonds Nederland (World Wildlife Fund (WWF) - Netherlands National Appeal). Dit is een internationale organisatie, onder het presidentschap van Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins der Nederlanden, met tweeledig doel: a. inzameling van gelden, om hiermee de bescherming van de natuur in al haar vormen (landschap, water, lucht, grond, flora en fauna) mogelijk te maken, en b. uitdragen van de natuurbeschermingsgedachte. Enkele projecten die gevoerd zijn onder auspiciën van het Wereld Natuurfonds: bijdrage voor aankoop van Coto Doñana in Spanje, bescherming IJsbeer, trekvogelreservaten, bescherming van de dierenwereld van de Galapagos-eilanden. De donateurs worden via een maandelijkse uitgave "Panda Nieuws" op de hoogte gehouden van de ontwikkeling in het WWF;
h. Stichting Dierenrampenfonds (Amersfoort). De Stichting, opgericht in 1953, stelt zich ten doel gelden ten behoeve van dierenbeschermingsactiviteiten te verzamelen;
i. Uyttenboogaart-Eliasenstichting ter bevordering van de Entomologische Wetenschap. Dit fonds steunt d.m.v. subsidies o.a. publicaties ep entomologisch gebied;
j. Fonds Bescherming Zeldzame Vogels;
k. Stichting Gewin-Storm de Grave fonds.

G. NATUURHISTORISCHE MUSEA IN NEDERLAND

Amsterdam	- Plantage Middenlaan 53, Zoölogisch Museum.
	- Geologisch Museum van de G.U. en V.U.
	- Museum van het Amsterdamse Bos. Boerderij Meerzicht.
Appelscha	- Boerestreek 1, Natuurhistorisch Museum.
Bakkum (gem. Castricum (N.H.)	- Weg-wijs-museum van het Noordhollands Duinreservaat
Den Burg (Texel)	- Gerritslanderdijk, De Dennen, Texels Museum.
Delft	- Geologisch Museum van de Technische Hogeschool.
Delfzijl	- Molenberg 9, Museum Molen Adam.
	- p/a Vereniging Zeebad Delfzijl, Aquarium en Schelpenmuseum.
Denekamp	- Oldenzaalsestraat 27/29, Museum Natura Docet.
Dokkum	- Noorder Bolwerk, Master S.E. Wendelaar Bonga Museum.
Elburg	- Havenkade 3b, Natuurhistorisch Museum "Zien is Kennen".
Enschede	- M.H. Tromplaan 19, Natuurhistorisch Museum.
Geleen	- Jubileumplein 3, Schoolmuseum Geleen.
Gorredijk	- Hoofdstraat 59, Oudheidkundig en Natuurhistorisch Museum De Zuid-Oost-hoek.
Groningen	- Agricolastraat 9, Natuurhistorisch Museum.
Den Haag	- Jozef Israellaan 20, Nederlands Jachtmuseum (nog in oprichting in Kasteel Doorwerth)
	- Hemsterhuisstraat 2E, Museum voor het Onderwijs.
Heerlen	- Akerstraat 88, Geologisch Museum voor Zuid-Limburg.
Leeuwarden	- Heerenstraat 13, Fries Natuurhistorisch Museum.
Leiden	- Hooglandse Kerkgracht 17, Rijksmuseum voor Geologie en Mineralogie.
	- Raamsteeg 2, Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie.
	- Rijksherbarium, Schelpenkade 6.
Maastricht	- Bosquetplein 7, Natuurhistorisch Museum.
St. Michielsgestel	- Beekkant 1, Natuurhistorisch Museum v/h Seminarium Beekvliet.
Middelburg	- Wagenaarstraat 1, Zeeuws Museum.
Nunspeet	- Marktstraat 17/19, Veluws Diorama.
Overveen	- Militairenweg 4, Nationale Park Kennemerduinen.
Oudemirdum	- J. Schotanusweg 55, Natuurhistorisch Museum Klif en Gaast.
Rotterdam-12	- Kastanjesingel 107, Natuurhistorisch Museum.
Schiermonnikoog	- Nieuwestreek 1, Natuurhistorisch Museum.
Schokland	- Middelbuurt, Museum v.d. IJsselmeerpolders.
Terschelling	- Burg. Redekerstraat 11, Gem. Natuurhistorisch Streekmuseum.
Tilburg	- Kloosterstraat 26, Natuurhistorisch Museum.
Utrecht	- Museumlaan 2, Staatsbosbeheer, afd. In- en Externe Betrekkingen (hieronder vallen de zg. Bezoekerscentra v/h Staatsbosbeheer; Savelsbos; St. Geertruid (L.); Sint-Ursulamolen (Haelen (L.)); Weerribben-Oldemarkt; Mijl op Zeven-Ospel).
	- Geologisch Museum van de Rijks Universiteit.
Vlieland	- Dorpsstraat 47, Natuurhistorisch Museum.
IJmuiden	- p/a Gemeentehuis Velsen, Pieter Vermeulenmuseum.
Zaandam	- Natuurhistorisch Museum (nog in oprichting).
Zwartsluis	- Kerkstraat 47, Natuurhistorisch Museum Schoonewelle.

Natuurhistorische Musea in particulier bezit:

Drouwen	- Gasselterstraat 7b, Natuur en dierenpanorama Drouwenerzand.
Frederiksoord	(Gem. Vledder (Dr.)) - Vledderweg 25, Zeemuseum Miramar.
Holten (O.)	- Holterberg 45, Natuurhistorisch Museum "Piet Bos".
Westerbork	- Zuideinde 5, Natuurhistorisch Museum.

Natuurhistorische Musea met collecties op dit gebied, die geen activiteiten naar buiten ontplooien, althans niet op biologisch of geologisch gebied.

Goes	- Turfkade 11, Museum voor Noord- en Zuid-Beveland.
Haarlem	- Spaarne 16, Teylers Museum.
Oudenbosch	- College St. Louis.
Utrecht	- Rijnkade 1a, Zoölogisch Museum.
Zierikzee	- Meelstraat 8, Stadhuis, Gemeente museum.

H. WETENSCHAPPELIJKE VERENIGINGEN

Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging;
Nederlandse Mycologische Vereniging;
Hydrobiologische Vereniging;
Nederlandse Dierkundige Vereniging;
Nederlandse Entomologische Vereniging;
Nederlandse Ornithologische Unie;
Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming;
Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond;
Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap;
Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde;
Nederlandse Vereniging tegen Water-, Bodem- en Luchtverontreiniging;
Nederlandse Vereniging voor Bodemgezondheid;
Nederlandse Vereniging tot Bevordering der Biologisch-Dynamische Landbouwmethoden;
Nederlandse Malacologische Vereniging;
Nederlandse Geologische Vereniging.

I. NATUURHISTORISCHE VERENIGINGEN

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (K. N. N. V.)

Het doel van de K. N. N. V. is de belangstelling voor en de kennis van de natuur te verspreiden onder haar leden en daarbuiten. Zij bevordert de kontakten tussen de beoefenaars van de verschillende takken van natuurstudie. Zij verleent steun aan pogingen, die kunnen leiden tot behoud van terreinen, die landschappelijk of biologisch belangrijk zijn. Thans telt zij 47 afdelingen met gezamenlijk 6300 leden. Zij tracht haar doel te bereiken door:

- het oprichten van afdelingen, zoals in de volgende plaatsen reeds is gebeurd: Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Assen, Breda, Delfzijl, Deventer, Doetinchem, Dordrecht, Drachten, Eindhoven, Enschede, Epe/Heerde, Groningen, Den Haag, Haarlem, Helmond, Hengelo, 's-Hertogenbosch, Hilversum, Hoorn, Leeuwarden, Leiden, Nijmegen, Oldenzaal, Roosendaal, Rotterdam, Schiedam, Tilburg, Utrecht, Veendam, Vlaardingen, Voorne, Wageningen, Winterswijk, Zaanstreek, Zeeland, Zeist, ZO-Drente, Zwolle en de Zuidhollandse

Kampeergroep;
- het uitgeven van een geïllustreerd maandblad "Natura";
- het organiseren van excursies, lezingen, filmavonden, cursussen, buitenlandse, landelijke en gewestelijke kampen en buitenlandse reizen;
- het uitgeven van Wetenschappelijke Mededelingen en boeken, die in de Bibliotheek van de K.N.N.V. verschijnen (met speciale ledenprijs);
- het vormen van werkgroepen; landelijk werkzaam zijn: een Bryologische werkgroep (orgaan "Buxbaumia"); een Strandwerkgroep - ondergebracht in de Strandwerkgemeenschap, dat het orgaan "Het Zeepaard" uitgeeft; een Insektenwerkgroep; een Natuurbeschermingswerkgroep; een contactorgaan voor Mycologisch werk en een Contactorgaan voor Vogelstudie;
- het jaarlijks organiseren van het Biologisch Werkkamp voor het Onderwijs, voor onderwijzend personeel en jeugdleiders. Aan dit kamp kan ieder, die bij het onderwijs werkt of die studeert aan een Pedagogische Akademie, deelnemen.

Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk (NIVON)

Het Instituut stelt zich ten doel het welzijn te bevorderen door de mens ten dienste te staan in het streven om natuur, techniek en cultuur tot een evenwichtig geheel in ieders leven en in de maatschappij te verwezenlijken. Het Instituut heeft ongeveer 36.000 leden (1968) verdeeld over vele afdelingen in het land. In de vorm van de Stichting Natuurvriendenhuizen beheert zij veertien vakantietehuizen. Daarnaast heeft de Vereniging diverse commissies, o.a. de Commissie natuurhistorisch werk.

Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN)

De Jeugdbond werd opgericht in 1920. Het doel is de liefde voor de natuur en de natuurbeschermingsgedachte onder de jeugd te verbreiden. De NJN is één van de weinige, van vóór de oorlog daterende, overgebleven vrije jeugdbewegingen. De leeftijdsgrenzen zijn van 12 tot 23 jaar.

De NJN is een neutrale jeugdbond en heeft geen voorkeur voor een bepaalde politieke of godsdienstige overtuiging en wordt volledig geleid door mensen tussen 12 en 23 jaar. De Bond ontvangt van het Ministerie van C.R.M. een jaarlijkse subsidie ten behoeve van de organisatiekosten. Er zijn ongeveer 1500 leden, verspreid over 50 à 60 afdelingen.

Naast excursies, die een zeer belangrijk bestanddeel van de activiteiten vormen, zijn er talrijke natuurhistorische avonden. Daarnaast worden weekends en zomerkampen georganiseerd. Jaarlijks houdt de Bond tussen Kerst en Nieuwjaar een congres. De Bond geeft het orgaan "Amoeba" uit.

De Bond kent de volgende landelijke Werkgroepen: Vogelwerkgroep, Sjocgroep (plantenwerkgroep) "Kruipnieuws", Insektenwerkgroep "Anax", Strandwerkgroep (zie Strandwerkgemeenschap), Geologiewerkgroep, Foto- en Tekenwerkgroep, Hydrobiologische werkgroep.

Christelijke Jeugdbond voor Natuurvrienden (CJN)

De Bond werd opgericht in 1946. In principe heeft deze Bond dezelfde doelstellingen als de NJN, maar de leden zijn meest protestantse jongeren. De CJN telt ongeveer 800 leden, in leeftijd variërend van 13 tot 25 jaar.

Activiteiten: excursies, kampen, congres e.a. en het uitgeven van een bondsorgaan "Triëntalis". Bovendien zijn er nog de volgende landelijke Werkgroepen: Strand-

werkgroep, Vogelwerkgroep, Zoogdierenwerkgroep, Plantenwerkgroep, Geologiewerkgroep, WIH[2] (insekten, Hydrobiologie, Herpetologie).

Katholieke Jeugdorganisatie voor Natuurstudie (KJN)

Het doel van de Vereniging is: leiding, steun en vorming te geven aan Rooms-Katholieke jongeren, die door samenwerking, bij het bestuderen van Gods Schepping willen komen tot resultaten van wetenschappelijke waarde en die deze resultaten willen overdragen.

Activiteiten: excursies, lezingen, enz. Het aantal leden is 300. Zij geeft een bondsorgaan uit: "Scharrelaar". De volgende Werkgroepen zijn actief: Vogelwerkgroep en een Plantenwerkgroep.

Het is hier wel op zijn plaats te vermelden, dat er sinds enige jaren een discussie gaande is om tot een algemene jeugdbond voor natuurstudie te komen. Op afdelings- en districtsniveau zijn vele samenwerkingsvormen gerealiseerd. Ook de Hoofdbesturen werken nauw met elkaar samen.

J. TIJDSCHRIFTEN

De Amateur-Tuinder	Officieel orgaan van het Algemeen Verbond van Volkstuindersverenigingen in Nederland in samenwerking met de Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst
Amoeba	Maandblad van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie
Ardea	Nederlandse Ornithologische Unie
Basteria	Nederlandse Malacologische Vereniging
Bijenteelt	Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland
Coolia	Contactblad van de Nederlandse Mycologische Vereniging
Dierenbescherming	Maandorgaan van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
Gorteria	Tijdschrift voor de floristiek, de planten-oecologie en het vegetatie-onderzoek in Nederland uitgegeven door het Rijksherbarium te Leiden
Groei en bloei	Orgaan van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde
Groen (Beplantingen en Boomkwekerij)	Tijdschrift gewijd aan de aanleg en de verzorging van openbare beplantingen en recreatie-objecten, alsmede de teelt en het gebruik van boomkwekerijgewassen en vaste planten
Grondboor en Hamer	Tijdschrift van de Nederlandse Geologische Vereniging
De Kor	Orgaan van "Biologia Maritima", Nederlandse Vereniging van Zee-aquariumliefhebbers
Landbouwkundig tijdschrift	Tijdschrift van het Koninklijk Genootschap voor Landbouwwetenschappen en orgaan van het Nederlands Instituut van Landbouwkundige Ingenieurs
De Levende Natuur	Tijdschrift voor de Veldbiologie
Limosa	Orgaan van de Nederlandse Ornithologische Unie
Lutra	Orgaan van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming
Mens en Natuur	Orgaan van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie

Natura	Orgaan van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
Natuurbehoud	Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten
Natuur en Landschap	Tijdschrift van de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming
Natuur en Museum	Uitgave Natuurhistorisch Museum Enschede
Natuur en Techniek	Uitgave Gaade N. V. te Delft
Natuurhistorisch Maandblad	Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg
Nederlands Bosbouw Tijdschrift	Orgaan van de Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging
Panda Nieuws	Maandblad van het Wereld Natuurfonds Nederland
Recreatie	Tweemaandelijks orgaan van de Stichting Recreatie, contactcentrum voor openluchtrecreatie, vakantiebesteding en natuurbehoud
Recreatievoorzieningen	Bijvoegsel van het Maandblad voor Verkeerskunde ANWB
Scharrelaar	Contactblad voor leden van de Katholieke Jeugdorganisatie voor Natuurstudie
Toeristenkampioen	Reistijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB
Toorts	Orgaan van het Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk
Tijdschrift Kon. Ned. Heidemaatschappij	Orgaan van de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij
Triëntalis	Orgaan van de Christelijke Jeugdbond van Natuurvrienden
Vakblad voor Biologen	
Vanellus	Maandblad van de Bond van Friese Vogelwachten
Vita Marina	Stichting Biologia Maritima - Den Haag
Het Vogeljaar	Tijdschrift voor vogelstudie en vogelbescherming
Waddenbulletin	Orgaan van de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee
Water, bodem en lucht	Nederlandse Vereniging tegen Water-, Bodem- en Luchtverontreiniging
Wetenschap en Samenleving	Blad gewijd aan de ontwikkeling der wetenschap en haar betekenis voor mens en maatschappij; Orgaan van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers
Onze Zoetwatervisserij	Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij

5. BESTAANDE ORGANISATIES: LANDELIJK - OVERHEID

INSTANTIES BETROKKEN BIJ DE ALGEMENE BELEIDSVORMING OP HET GEBIED VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, AANKOOP EN BEHEER VAN NATUURTERREINEN EN PLANOLOGIE

MINISTERIE VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Afdeling Natuur- en Landschapsbescherming

Het behandelen van vraagstukken met betrekking tot de bescherming van natuur- en landschapsschoon, van de natuurlijke recreatiegebieden, van de in het wild voorkomende flora en fauna, waaronder de uitvoering van de Natuurbeschermingswet, de Vogelwet 1936 en de Natuurschoonwet 1928; de zorg voor natuurreservaten, de bevordering van veldbiologisch onderzoek, het medewerken aan de behandeling van vraagstukken op planologisch gebied voorzover het de natuur- en landschapsbescherming betreft; een en ander - voor zover nodig - in samenwerking met het Staatsbosbeheer.

De Afdeling kent de volgende onderafdelingen:

a. het Stafbureau Bestuurlijke, Juridische en Algemene Zaken;
b. de Onderafdelingen Beleidsvoorbereiding en Ruimtelijke Ordening;
c. de Onderafdeling Faunabescherming;
d. de Onderafdeling Aankopen en Subsidies.

De Afdeling Natuur- en Landschapsbescherming voert het ambtelijk overleg over natuurbeschermingszaken met andere departementen en behartigt de natuurbeschermingsbelangen in vele commissies die op rijksniveau bestaan, zoals die betreffende de ruimtelijke ordening, cultuurtechnische maatregelen, aanleg van wegen, openluchtrecreatie, jacht, e.a. Ook onderhoudt zij internationale contacten.

Overzicht van de commissoriale taken en bestuursfuncties van de Afdeling:

1. Natuurbeschermingsraad
   voorbereidingscommissie

2. Centrale Cultuurtechnische Commissie
   Terrein bezoek en vergadering met plaatselijke commissie
   Plenaire vergadering

3. Rijksplanologische Commissie
   Subcommissies 1. voor de bezwaren
   2. Algemene Zaken
   3. Monumenten en natuurbescherming
   4. Militaire oefenterreinen

4. Interdepartementale Coördinatie Commissie voor Openluchtrecreatie en het Toerisme (Incoret)
   Financiële werkgroep

5. Commissie van Overleg voor de wegen

6. Commissie voor de Waterhuishouding

7. Jachtraad

8. Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening

9. De Domeinraad

10. Programmeringscommissie R.I.N.

11. Commissie inzake aankoop natuurgebieden Noord-Holland

12. De commissie Bossen (Commissie Natuurterreinen)

13. De Commissie Onroerend goed

14. De Commissie Inrichting Deltawateren

15. De Commissie Natuurbescherming en Opvoeding

16. De Commissie van Advies Natuurhistorische Musea

17. De Commissie Woeste Gronden

18. Contactcommissie Strabrechtse Heide

19. Commissie Forten en Vestingwerken

20. Nederlandse Commissie voor Internationale Natuurbescherming

21. Commissie Electriciteits Werken

22. Planologische Werk Commissie Aardgas en olieleidingen

23. Commissie Grondwaterbeheer

24. Juridische Subcommissie van de Commissie Grondwaterbeheer

25. Stedebouwkundige Raad

26. Algemeen Bestuur Stichting Wetenschappelijk Duinonderzoek

27. Dagelijks en Algemeen Bestuur Stichting Het Nationale Park Hoge Veluwe

28. Raad van Bestuur Stichting Het Nationale Park De Kennemer Duinen

29. Bestuur Stichting Landgoed Elswout

30. Bestuur Stichting Natuurmonument De Beer

31. Dagelijks Bestuur Stichting Recreatie
Werkbezoeken

32. Dagelijks Bestuur Natuurfonds

33. Bestuur Vereniging van Vrienden van het Nationale Park De Hoge Veluwe

34. Commissie Waterwild-reservaten (IJsselmeer)
Secretariaat van deze commissie

35. Fauna beschermings Commissie

36. Commissie Jacht- en Vogelwet van de Economische Unie van de Benelux

37. Examencommissie Controleurs Vogelwet 1936

38. Bestuursfunctie Vogeltrekstation Texel

39. Beoordeling vrijwillige medewerkers werkgroep "Waddenzee"
werkgroep "Waddenzee"

40. Europese Commissie voor Natuurbescherming en de natuurlijke hulpbronnen van de Raad van Europa

41. Subcommissie Opvoeding en Voorlichting van voornoemde commissie

42. Commissie voor Openluchtrecreatie van de Raad van Europa

43. Noord West Europese Sectie voor Natuurbeschermingseducatie

44. Benelux Commissie voor Ruimtelijke Ordening

45. Duits-Nederlandse Planologische Commissie i.o.

46. Commissie Internationale Vogelbescherming (C.I.P.O.)

47. Voorbereidings Comité Conservation Year 1970.

Het Ministerie van C.R.M. beschikt voor haar natuurbeschermingsactiviteiten over een uitvoerende (buiten)dienst, het dienstvak Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer. Het dienstvak Natuurbehoud omvat één centraal stafbureau en daarnaast in iedere provincie een Natuurbeschermingsconsulentschap. De Natuurbeschermingsconsulenten vormen het voornaamste fundament van de overheidsnatuurbescherming. Zij verrichten de staatsaankopen van natuurgebieden, beheren de staatsnatuurreservaten en plegen in diverse provinciale commissies overleg betreffende de ruimtelijke ordening, ontgrondingen, aanleg van wegen e.a. (zie bij het Staatsbosbeheer).

Verder beschikt het Ministerie van C.R.M. over een wetenschappelijk instituut op het gebied van het natuurbeheer: het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (eertijds RIVON en ITBON), eveneens organisatorisch deel uitmakend van het Staatsbosbeheer.

Commissies en Raden behorende bij het Directoraat-Generaal voor Culturele Zaken

Natuurbeschermingsraad

Met de inwerking treding van de Natuurbeschermingswet op 1 januari 1968 vond de officiële instelling plaats van de Natuurbeschermingsraad. De functie en de bevoegdheden zijn in de genoemde Wet vastgelegd. Deze heeft tot taak de Minister van C.R.M. op verzoek, maar ook uit eigener beweging van advies te dienen in zaken, die betrekking hebben op de natuurbescherming.

Op het ogenblik bestaat de Raad uit 17 leden en 6 adviserende leden. De samenstelling mag worden beschouwd als een vertegenwoordiging van de Nederlandse Natuurbeschermingswereld. De volgende commissies begeleiden en ondersteunen het werk van de Raad:

1. door de Minister ingestelde Commissies:
   a. de Natuurwetenschappelijke Commissie (NWC). Deze adviseert bij de aankoop van reservaten voor het Ministerie van C.R.M. en het Staatsbosbeheer, bij het beheer van de reservaten van de Domeinen en bij ruilverkavelingen, terwijl deze Commissie tevens zitting heeft in de Centrale Cultuurtechnische Commissie.
   b. Faunabeschermingscommissie. Deze adviseert inzake de instandhouding van grote zoogdieren zoals herten, reeën, zeehonden en vogels en verder op het gebied van jacht en visserij.
2. Door de Raad ingestelde Commissies:
   a. Commissie natuurbescherming en ruimtelijke ordening;
   b. Juridisch bestuurlijke gespreksgroep;
   c. Commissie aanwijzingen Natuurbeschermingswet.

Commissie natuurbescherming en opvoeding

Dit is een niet-ambtelijke adviescommissie van de Minister van C.R.M., die adviseert in alle zaken betrekking hebbende op de educatieve natuurbescherming, maar daarnaast eventueel ook ongevraagd advies kan uitbrengen over alle zaken op educatief natuurbeschermingsgebied en suggesties kan geven voor b.v. verbeteringen in het biologie-onderwijs. De Commissie is in 1951 ingesteld door de Minister van O.K.W.

Commissie van advies voor de natuurhistorische musea

De Commissie werd in 1954 bij besluit van de Minister van O.K.W. ingesteld. Bij de instelling van de Commissie ging de Minister uit van de overweging dat natuurhistorische musea, mits opvoedkundig en esthetisch op de juiste wijze verzorgd, in belang-

rijke mate kunnen bijdragen om in brede lagen van de bevolking het inzicht in de natuur te verdiepen, daarmede de belangstelling voor de natuur te verhogen en de recreatie in de natuur meer inhoud te geven. Als secretaris treedt de Rijksadviseur van de natuurhistorische musea op.

Commissie Waterwildreservaten Randmeren IJsselmeerpolders

In deze Commissie zitten vertegenwoordigers van Zuiderzeewerken, het Ministerie van C.R.M., de Domeinen, de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en de Gemeenten Kampen en Genemuiden. Deze Commissie houdt zich bezig met de problemen van deze reservaten.

Hoofdafdeling Openluchtrecreatie

Deze afdeling behandelt de vraagstukken ten aanzien van de openluchtrecreatie en bevordert o.m. door het subsidiëren van voorzieningen de activiteiten op het gebied van de openluchtrecreatie. Ook wordt het rijksbeleid gecoördineerd t.a.v. de openluchtrecreatie. Er is o.a. een Afdeling Beleidsvorming Openluchtrecreatie. Deze bereidt de regelingen ter bevordering van de openluchtrecreatie voor en voert die uit. Verder worden planologische aspecten behandeld en wordt het secretariaat van de INCORET (Interdepartementale Coördinatiecommissie voor de openluchtrecreatie en het Toerisme) hier gevoerd. Voorts worden de activiteiten van organisaties gestimuleerd die het algemeen belang op het gebied van de openluchtrecreatie dienen. Deze Afdeling heeft 3 regionale consulenten in dienst.

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Staatsbosbeheer

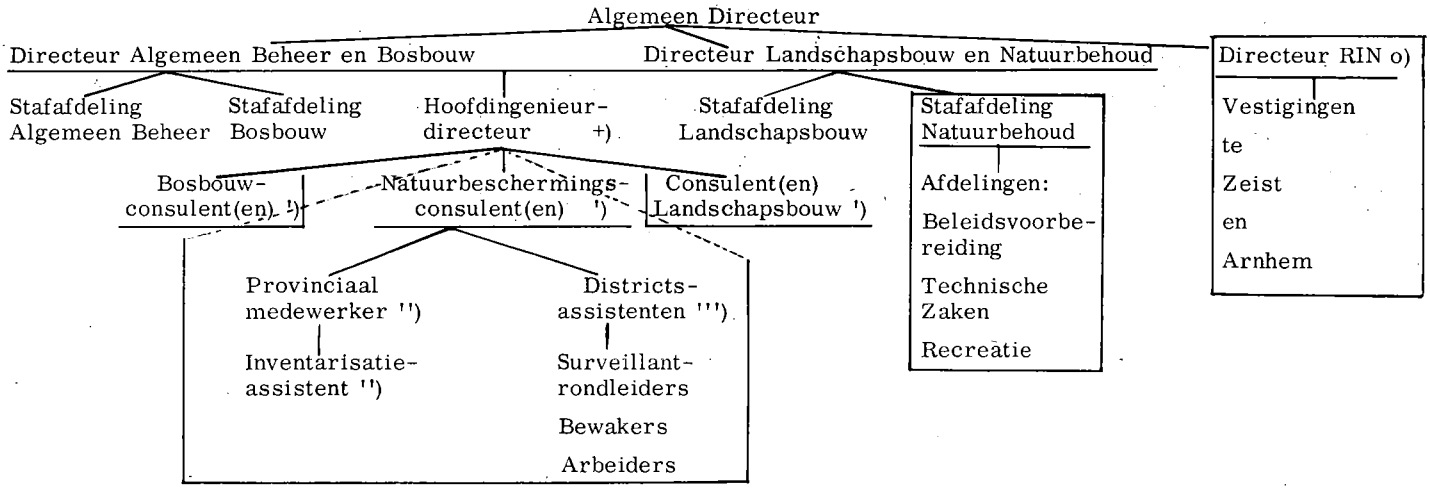
De leiding van het Staatsbosbeheer berust bij de Algemeen Directeur, bijgestaan door twee plaatsvervangende directeuren met de persoonlijke titel van Directeur. Eén van deze directeuren is in het bijzonder belast met zaken die het algemeen beheer van de dienst betreffen alsmede de bosbouwtaak. De andere directeur behartigt in het bijzonder de zaken betreffende de landschapsbouw en het natuurbehoud. De centrale directie wordt bijgestaan door hoofden van stafafdelingen voor de verschillende aspecten van de taak van de dienst, t.w. de bosbouw, de landschapsbouw en het natuurbehoud.

Staffunctionarissen voor het algemeen beheer zijn aangewezen voor de personeelszorg, de financiële en materiële zaken, de in- en externe betrekkingen, de algemene zaken en de interne dienst.

Voor wat betreft de provinciale aangelegenheden zijn 8 provinciale directies ingesteld met elk aan het hoofd een Hoofdingenieur-Directeur. Deze geeft leiding aan de houtvester in het gebied, die het domeinbeheer en de algemene bosbouwkundige taken gecombineerd uitvoert. Ditzelfde geldt voor de taken landschapsbouw en natuurbehoud in dat gebied, die dus respectievelijk door de Consulent landschapsbouw en Consulent natuurbehoud worden vervuld. In enkele provincies worden deze taken gecombineerd verricht door één Consulent.

De Buitendienst van de Afdeling Natuurbescherming van het Ministerie van C.R.M. (zie aldaar) is ondergebracht bij het Staatsbosbeheer, omdat hier een dergelijke afdeling beter kan functioneren, daar de dienst op buitenwerk is ingesteld. Anders zou een nieuwe buitendienst moeten worden gecreëerd. (Het Ministerie van C.R.M. vormde wel een nieuwe buitendienst voor de openluchtrecreatie met regionale consulenten).

SCHEMA ORGANISATIE STAATSBOSBEHEER (in het bijzonder van de sector Natuurbehoud)

Opmerkingen:

+) Er zijn acht hoofdingenieurs-directeur, resp. voor de provincies Friesland en Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Holland en Utrecht, Zuid-Holland en Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. In iedere provincie is een natuurbeschermingsconsulent; daarvan zijn er dus elf.

') De functies bosbouw-, landschapsbouw- en natuurbeschermingsconsulent kunnen in één persoon verenigd zijn, hetzij alle drie, hetzij twee ervan.

'') Niet in iedere provincie zijn zowel een provinciaal medewerker Natuurbehoud als een inventarisatie-assistent aangesteld. Soms is slechts één van beide aanwezig.

''') Het aantal districtsassistenten wisselt per provincie. Gemiddeld zijn er circa drie.

o) Het Rijksinstituut voor Natuurbehoud (RIN) neemt als wetenschappelijk instituut een aparte plaats in de organisatie in.

De taak van de Natuurbeschermingsconsulenten en hun assistenten kan als volgt worden omschreven:
- aankoop en beheer van natuurterreinen ten behoeve van het Ministerie van C.R.M.;
- adviseren ten aanzien van beheer van natuur- en bosreservaten van het Staatsbosbeheer;
- adviseren ten aanzien van aankoop-subsidies aan derden door het Ministerie van C.R.M.;
- beoordelen van bestemmingsverandering van landgoederen, vallende onder de Natuurschoonwet 1928;
- behoud van natuurterreinen, recreatief en landschappelijk belangrijke elementen in ruilverkavelingsgebieden;
- inventarisaties van natuur- en recreatiegebieden ten behoeve van gemeentelijke bestemmingsplannen, streekplannen e.d., waardoor via provinciale commissies invloed op de besluitvorming inzake bestemmingsplannen kan worden uitgeoefend;
- adviseren bij de afgifte van "aanlegvergunningen" door gemeenten, voor zover betrekking hebbende op planologisch bestemde natuurgebieden;
- uitvoeren van typeninventarisaties;
- opstellen van beheersplannen van de natuurreservaten;
- geven van voorlichting.

Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN)

In 1969 is gevormd het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Op 1 oktober 1969 werd op grond van een beschikking van de Ministers van Landbouw en Visserij en van C.R.M. de Stichting Instituut voor Toegepast Biologisch Onderzoek in de Natuur (ITBON) te Arnhem en het Rijksinstituut voor Veldbiologisch onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (RIVON) te Zeist, samengebracht in één nieuw instituut: Het Instituut heeft tot taak onderzoek te verrichten ten dienste van het natuurbehoud, de landschapsbescherming en het rationeel gebruik van de natuurlijke hulpbronnen.

Bij het besluit speelden de volgende overwegingen een rol: de terreinen van onderzoek van de twee instituten sluiten nauw bij elkaar aan en het toenemende belang van de zorg voor de biosfeer en het beheer van het milieu in Nederland maakte een bundeling van krachten wenselijk.

Met de leiding van het nieuwe instituut is belast prof.dr. D.J.Kuenen, in de functie van Algemeen Directeur. De dagelijkse leiding van de vestiging in Zeist en de vestiging in Arnhem blijft onder leiding van afzonderlijke directeuren. Het Instituut ressorteert direct onder de Algemeen Directeur van het Staatsbosbeheer.

RIN-vestigingen te Zeist (na voorjaar 1971 te Leersum) en Arnhem, met afdelingen die zich bezig houden met:
a. onderzoek naar de verspreiding van soorten planten en dieren, plantengemeenschappen en levensgemeenschappen;
b. onderzoek (inventarisatie) van terreinen (botanisch-zoölogisch);
c. successie-onderzoek (permanente proefvlakten);
d. onderzoek naar de levenswijze van dieren;
e. toegepast onderzoek op landschaps-oecologische basis van problemen (o.a. recreatieproblemen);
f. onderzoek naar de stabiliteit van levensgemeenschappen en de invloed van cultuurmaatregelen hierop in verband met het optreden van plagen;
g. onderzoek naar de omzetting van organische stof in de bodem;
h. de vraagstukken van jachtbeheer, schadelijke dieren, de invloed van insecticiden op ecosystemen.

Directie Faunabeheer

De Directie Faunabeheer ressorteert onder het Directoraat-Generaal van de Landbouw van het Ministerie van Landbouw en Visserij. Haar taak bestaat uit het behandelen van aangelegenheden, verband houdende met de uitvoering van de Jachtwet en van de Nuttige Dierenwet 1914.

Met betrekking tot de in het wild levende gewervelde dieren (uitgezonderd vissen): het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek; het geven van voorlichting voor zover deze dieren voor de land-, tuin- en bosbouw en voor de jacht schadelijk of nuttig zijn; het treffen en doen treffen van maatregelen ter bestrijding en voorkoming van schade door wild en vogels aan land-, tuin- en bosbouw en aan de jacht; het treffen en doen treffen van maatregelen ter bevordering van het behoud van niet-schadelijk wild; het verhuren van het genot van de jacht op de terreinen in beheer bij het Staatsbosbeheer en bij andere onder het Ministerie van Landbouw en Visserij ressorterende diensten en instellingen.

De Directie Faunabeheer heeft de beschikking over een buitendienst. De werkgebieden van deze buitendienstambtenaren zijn praktisch zodanig vastgesteld, dat hun grenzen samenvallen met die van de verschillende provincies. De dienst wordt bijgestaan door de Jachtraad i.v.m. opening en sluiting van de jacht. Bovendien is een jachtfonds ingesteld, dat gevoed wordt uit bijdragen van de begroting van het Ministerie van Landbouw en Visserij en uit toeslagen op kosten van een jachtakte. Uit het jachtfonds worden schadevergoedingen, rasterwerken e.d. gefinancierd

MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN VOLKSGEZONDHEID

Inspectie voor de Milieuhygiëne

Deze Inspectie bestaat uit een ambtelijk apparaat met een landelijke Hoofdinspecteur en regionale Inspecteurs. Dit apparaat is belast met de problemen van de luchtverontreiniging, afvalwater, radioactiviteit en bodemverontreiniging.

MINISTERIE VAN VERKEER EN WATERSTAAT

Afdeling Recreatie en Natuurbescherming

De taak van deze Afdeling bestaat uit het verstrekken van adviezen en het geven van voorlichting op het gebied van de natuurbescherming en de recreatie. Men wordt betrokken bij de aanleg en uitvoering van waterstaatkundige werken en de inpassing ervan in het landschap. Verder behoort tot haar taak het onderhouden van contact met de Natuurbeschermingsraad en haar commissies en het verrichten van coördinerende werkzaamheden betreffende de genoemde materie, zowel binnen de dienst als interdepartementaal, o.a. in de Interdepartementale Coördinatie-Commissie voor de Openluchtrecreatie en het Toerisme (INCORET, zie Ministerie C.R.M.).

Directie Algemene Dienst

Deze Directie verzorgt de uitgave van een "naamlijst" van natuurgebieden met kaartbladen, waarop de natuurgebieden zijn aangegeven naar een tiental onderscheidingen.

Dienst Zuiderzeewerken

met Commissie Recreatief gebruik van Randmeren, IJsselmeerpolders.

Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders

met Commissie Inrichting Zuidelijke IJsselmeerpolders.

Deltadienst

met Commissie Inrichting Deltawerken, met de daarbij geïncorporeerde Werkgroep "Recreatie- en Natuurgebieden in de Delta".

Raad van de Waterstaat,

adviescollege voor de Minister van Verkeer en Waterstaat, met betrekking tot het Rijkswaterstaatsbestuur. De Raad telt een zevental commissies van bijstand: Staatscommissie voor de Waterstaatswetgeving; de Commissie van overleg voor de Wegen; de Commissie voor de Waterhuishouding; de Commissie voor de Scheepvaartwegen; de Commissie Veiligheid Wegverkeer; de Commissie voor Ontgrondingen; de Commissie voor de Waterverontreiniging.

De volgende Commissies van onderzoek verdienen vermelding:

- Nationale Commissie van onderzoek naar het vraagstuk van de verontreiniging van de zee door olie
- Waddencommissie. Deze regeringscommissie (geïnstalleerd op 4 maart 1970 door de Minister van Verkeer en Waterstaat), heeft tot taak alle facetten van een eventuele gehele of gedeeltelijke indijking van de Waddenzee te bestuderen. De Commissie beschikt daartoe over 4 Werkgroepen, die de technische zaken, de betekenis van het bestaande Waddengebied, gebruik van het gewonnen land en de waardebepaling van de voor- en nadelen zullen onderzoeken. De Commissie bestaat uit 23 leden, waaron-

der: de Hoofdingenieur-Directeur van de Rijkswaterstaat in Friesland, de Arrondissementsingenieur van Rijkswaterstaat, gedeputeerden van Groningen en Friesland, de voorzitter van de Waddencommissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en de algemeen Directeur van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

- Internationale Commissie ter bescherming van de Rijn tegen verontreiniging. In de Commissie zijn opgenomen afgevaardigden van Frankrijk, Zwitserland, Duitsland, Luxemburg en Nederland. Zij is op enigerlei wijze bij de nationale regeringen geaccrediteerd. De Commissie heeft een adviserende taak. Er zijn diverse Werkgroepen, o.a. over: problematiek rond het koelwater en radioactieve besmetting door kerncentrales.

MINISTERIE VAN VOLKSHUISVESTING EN RUIMTELIJKE ORDENING

Rijksplanologische Dienst (R.P.D.)

De Rijksplanologische Dienst heeft o.m. tot taak de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening bij te staan bij de voorbereiding van het regeringsbeleid inzake de ruimtelijke ordening, onderzoekingen te verrichten en advies te verstrekken ten behoeve van de ruimtelijke ordening en werkzaam te zijn ten behoeve van het algemeen toezicht bij de naleving van de Wet op de Ruimtelijke Ordening en van de krachtens deze Wet uitgevaardigde voorschriften (art. 52 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening).

Ten aanzien van de vertegenwoordiging op het gebied van de natuur- en landschapsbescherming kan worden vermeld dat de R.P.D. vertegenwoordigd is in o.a. de volgende commissies, besturen en werkgroepen:

a. van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening: de Commissie Inrichting Deltawerken;
b. van het Ministerie van Landbouw en Visserij: de Centrale Cultuurtechnische Commissie; het Bestuur van de Stichting Instituut voor Bodemkartering; het Bestuur van de Stichting Beheer Landbouwgronden; de Beraadsgroep Haagse Bos; de Werkgroep sociologisch onderzoek openluchtrecreatie in het Haagse Bos; de Werkgroep inzake problematiek aankoop Bossen;
c. van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk: de Interdepartementale Commissie voor bijzonder regionaal welzijnsbeleid; de Werkgroep Recreatieverkeer; de Commissie Natuurbescherming en Ruimtelijke Ordening; de Commissie Aanwijzingen Natuurbeschermingswet;
d. van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en Economische Zaken: de Interdepartementale Coördinatiecommissie voor de Openluchtrecreatie en het Toerisme.

Verder zijn er vertegenwoordigingen in een aantal besturen, commissies, op het gebied van de recreatie, waaronder: het Dagelijks Bestuur van de Stichting Recreatie; de Werkgroepen van de Stichting Recreatie; de Waddenzeecommissie.

Wat de buitenlandse contacten betreft zij vermeld, dat de R.P.D. tevens zitting heeft in de Benelux-Commissie voor Ruimtelijke Ordening en de Duits-Nederlandse Commissie voor de Ruimtelijke Ordening.

De coördinatie van het regeringsbeleid op het terrein van de ruimtelijke ordening wordt voorbereid door de Rijks Planologische Commissie (R.P.C.), waarin een aantal ministers zijn vertegenwoordigd (het secretariaat voert de R.P.D.), dus een interdepartementaal orgaan van overleg. De Commissie is samengesteld uit o.a. hoge ambtenaren van de vertegenwoordigde minister en daarnaast twee deskundigen (niet-ambtenaren). Hierin worden - op verzoek van de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening - alle zaken behandeld die belangrijke ruimtelijke consequenties betreffen. In zeer belangrijke gevallen legt de Minister het advies van de R.P.C.

voor aan de Raad voor de Ruimtelijke Ordening (coördinatie binnen het kabinet). In deze Raad valt de uiteindelijke regeringsbeslissing (als voorbeeld: de vestiging van Shell-Moerdijk).

Daarnaast is de Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening werkzaam. Dit is een bij de Wet ingesteld adviesorgaan dat fungeert als communicatiekanaal tussen de overheid en de samenleving. Deze Raad telt ongeveer 40 leden (vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties alsmede deskundigen op bestuurlijk en technisch gebied).

Voor de overzichtelijkheid zij vermeld: Op provinciaal niveau: Provinciale Planologische Commissie, adviseert over de ruimtelijke ordening, zorgt voor coördinatie van de ruimtelijke ordening in de provincie (bij de Wet geregeld); de Provinciale Planologische Dienst, bereidt adviezen voor ten behoeve van de Provinciale Planologische Commissie. Op gemeentelijk niveau: grotere gemeenten hebben eigen stedebouwkundige diensten, kleinere gemeenten maken gebruik van stedebouwkundige adviesbureaus. De gemeenteraden bepalen het ruimtelijk beleid in de gemeente.

Beraadsgroep '70

De Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft begin 1969 een Beraadsgroep '70 in het leven geroepen, die tot taak heeft te adviseren over de administratieve overgang van de oude op de nieuwe wetgeving. Het betreft met name de inhoud van de voorschriften, behorende bij de gemeentelijke bestemmingsplannen voor de buitengebieden, alsmede de inhoud van het gemeentelijke voorbereidingsbesluit tot bescherming van de z.g. "meldingsgebieden" tegen grondwerken, nadat de bevoegdheid tot het maken van ministrieel bezwaar per 1 augustus 1970 zal vervallen.

MINISTERIE VAN FINANCIëN

Dienst der Domeinen

Organisatie van de Dienst en de taak van haar onderdelen. De taak van de Dienst der Domeinen: de dienst is in al zijn onderdelen belast met het domeinbeheer, d.w.z. de behandeling van zaken betreffende het beheer en de vervreemding van eigendommen van de Staat. Ter verduidelijking:

- Tot dit beheer wordt niet gerekend het materieel-beheer, d.w.z. het doen beantwoorden van domeinen aan een blijvende openbare bestemming, als bedoeld in art. 7 van het Comptabiliteitsbesluit 1956 (Staatsblad 534), door een dienst, ten behoeve van welke deze bestemming daaraan is gegeven. Art. 6 van genoemd besluit bepaalt, dat onroerende zaken, die niet of niet meer nodig zijn voor de dienst, waaronder de zaken ressorteren, worden overgedragen aan de Dienst der Domeinen.
- Ten aanzien van de volgende onroerende zaken van de Staat oefent de Dienst der Domeinen echter niet het domeinbeheer uit:
  a. de domeinen in beheer bij het Staatsbosbeheer, ressorterende onder het Departement van Landbouw en Visserij; het voorgaande geldt ook voor natuurreservaten in materieel beheer bij het Departement van C.R.M., waarvan het domeinbeheer door het Staatsbosbeheer wordt gevoerd en die bij het Kadaster t.n.v. de laatstgenoemde dienst worden gesteld;
  b. de domeinen, die krachtens art. 23 der Grondwet tot zomer- en winterverblijven des Konings zijn bestemd;
  c. de domeinen, behorende tot het Kroondomein;
  d. de domeinen, gelegen in de door de Minister van Financiën aangewezen gebieden voor bijzonder domeinbeheer. De onder de Minister van Verkeer en Waterstaat

ressorterende Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders b.v. treedt in de IJsselmeerpolders in wording op als bijzonder domeinbeheerder en is dus uitvoerend orgaan voor de uitgifte van de in vorenbedoelde polders gelegen objecten. Wanneer de kolonisatie van een nieuwe polder of een gedeelte daarvan als voltooid kan worden beschouwd, eindigt de taak van genoemde dienst in dat gebied en wordt hiervoor een rentambt ingesteld.

Onder de (staats)eigendommen bevinden zich waardevolle natuurgebieden, die in sommige gevallen als zodanig zijn aangewezen en als reservaat worden beheerd (zg. eigen reservaten). Bovendien verpacht zij (in erfpacht) natuurterreinen aan Natuurmonumenten, de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, de Provinciale Landschappen en speciale Stichtingen (Stichting Natuurmonument "De Beer", Stichting het Nationale Park "De Hoge Veluwe" en de Stichting het Nationale Park "De Kennemerduinen". In deze drie Stichtingen participeren ook andere rijksinstellingen; zie hiervoor de afzonderlijke bespreking in het overzicht provinciale instellingen).

Sinds 1955 wordt de Dienst der Domeinen geadviseerd door de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad.

Ten aanzien van het beheer van de natuurterreinen kan worden vermeld, dat er de afgelopen jaren reeds een aanzienlijke oppervlakte terrein in beheer aan andere instellingen is gegeven. Deze heroriëntatie is nog niet afgesloten.

KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

De taak van de Akademie is de bevordering van de wetenschap in het algemeen; zij is bestemd tot:

- raadgevend lichaam voor de regering op het gebied van de wetenschap;
- een middelpunt van samenwerking voor de beoefenaars der wetenschap in Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen;
- een band van vereniging tussen de geleerden uit Nederland en uit andere landen;
- een instelling tot bevordering van zodanige wetenschappelijke onderzoekingen en ondernemingen als slechts door samenwerking van de beoefenaars der wetenschap en met ondersteuning van de regering tot stand kan worden gebracht.

Binnen het verband van de Akademie zijn een drietal raden en twee commissies opgericht, o.a. de Biologische Raad. De "Biologische Raad van Nederland", opgericht in 1923 en sinds 1960 omgevormd tot de Biologische Raad, omvat vertegenwoordigers van Universiteiten, Technische Hogescholen en de Landbouwhogeschool, alsmede van alle wetenschappelijke verenigingen op het gebied van de biologie en de verwante gebieden der medische, technische en agrarische biologie. De Raad vertegenwoordigt Nederland in de International Union of Biological Sciences en coördineert het Nederlandse aandeel in het International Biological Programme. De Raad behartigt de belangen van het onderwijs in de biologie en organiseert geregeld, in nauwe samenwerking met de wetenschappelijke verenigingen, symposia die ten doel hebben de recente ontwikkelingen op bepaalde gebieden van de wetenschap in Nederland een bredere bekendheid te geven.

Enkele voorbeelden van algemene aard: 1964, Symposium "Op Leven en Dood" (Problemen rondom de chemische bestrijding van ziekten en plagen); 1970, Symposium "Biosfeer en Mens".

De volgende Commissies van de Akademie verdienen vermelding:

Waddencommissie

Deze Commissie werd op 7 februari 1968 geïnstalleerd. Deze Commissie is tot stand gekomen naar aanleiding van een aan de Akademie gezonden afschrift van een brief van de ANWB aan de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, handelend over de toekomst van het Waddengebied, waarin gepleit werd voor opstel-

ling van een structuurschets van dat Waddengebied. Het bestuur van de Akademie, overtuigd van de grote natuurwetenschappelijke en culturele betekenis, die de Waddenzee voor ons land heeft, deelde de mening van de ANWB, dat het gebied in kwestie n.l. door verkeerd ingrijpen op onherstelbare wijze zou kunnen worden verminkt. Tevens was het Akademiebestuur er zich van bewust, dat de vraag over de toekomst van de Waddenzee ook andere facetten heeft, in verband met o.a. waterkering, visserij, landbouw en zoetwaterhuishouding. Een veelzijdig onderzoek, waarbij aan zoveel mogelijk aspecten voldoende aandacht kan worden geschonken, leek daarom gewenst. Op grond hiervan heeft het bestuur van de Akademie een Commissie ingesteld, die als taak heeft een inventarisatie te maken van alle bij de toekomst van de Waddenzee betrokken aspecten en elk daarvan wetenschappelijk te onderzoeken.

Ad hoc Commissie "De Mens en zijn Milieu"

De Commissie werd gevormd in 1969 naar aanleiding van een verzoek van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen aan de Akademie, om suggesties te formuleren voor de in 1972 vanwege de Verenigde Naties te houden conferentie over de mens en zijn omgeving.

Wetenschappelijk Onderzoek

De Akademie heeft verder tot taak, dusdanige wetenschappelijke onderzoekingen op zich te nemen of te bevorderen, die slechts door samenwerking van wetenschapsbeoefenaars en met ondersteuning van de regering tot stand kunnen worden gebracht (zoals hiervoor reeds werd genoemd). Men heeft onder meer enkele instituten opgericht, t.w.:

- Instituut voor Oecologisch Onderzoek te Arnhem,
- Limnologisch Instituut te Nieuwersluis,
- Delta Instituut voor Hydrobiologisch Onderzoek te Yerseke.

Akademiedagen

In samenwerking met provinciale en lokale wetenschappelijke genootschappen organiseert de Akademie jaarlijks zg. Akademie-dagen.

Het Instituut voor Oecologisch Onderzoek

Op initiatief van de in 1950 ingestelde Commissie voor Oecologie werd dit Instituut in 1954 door de Afdeling Natuurkunde van de Akademie opgericht. De aanleiding hiertoe vormde de achterstand, die de Commissie voor Oecologie, in haar in 1952 uitgebrachte rapport, voor bepaalde gebieden van de oecologie in ons land, had geconstateerd.

Het Instituut heeft tot taak het ter hand nemen, uitvoeren en bevorderen van oecologisch onderzoek op het land in de ruimste zin van het woord en samen te werken met andere organisaties, die zich met oecologisch onderzoek op het land bezighouden. Samenwerking kwam reeds tot stand met de Stichting Vogeltrekstation Texel en de Stichting Wetenschappelijk Duinonderzoek te Oostvoorne.

Het onderzoek in zandgebieden met heide en bossen geschiedt op de Veluwe vanuit het laboratorium in Arnhem, evenals de studie van de vogeltrek, die niet aan een bepaalde plaats is gebonden. Voor onderzoek in de duinen is een laboratorium "Weevers' Duin" te Oostvoorne gevestigd; het onderzoek in de droogvallende IJsselmeerpolders geschiedt vanuit een laboratorium te Kampen.

De afdeling voor het onderzoek van de vogeltrek werkt zeer nauw samen met de Stichting Vogeltrekstation. Behalve met het ringonderzoek van de in het wild levende vogels - dat in 1958 van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie werd overgenomen - houdt deze afdeling zich vooral bezig met waarnemingen en experimenteel onderzoek over de navigatie-vermogens die vogels in staat stellen op hun voorjaars- en najaarstrek het doel van hun reis te vinden.

Het Limnologisch Instituut

Dit Instituut werd in 1957 onder de naam Hydrobiologisch Instituut opgericht op initiatief van de door de Commissie voor Oecologie van de Afdeling Natuurkunde ingestelde Subcommissie voor de Hydrobiologie. Doel was om te komen tot een centrum voor zuiver wetenschappelijk biologisch, chemisch en hydrografisch onderzoek van de binnenwateren en tevens tot een opleidingsmogelijkheid voor hydrobiologen. Reeds jarenlang waren verschillende pogingen ondernomen, o.a. van de zijde der Hydrobiologische Vereniging, om te voorzien in deze leemte van het Nederlandse biologische onderzoek, die zowel merkwaardig als ongewenst was in dit zo waterrijke land.

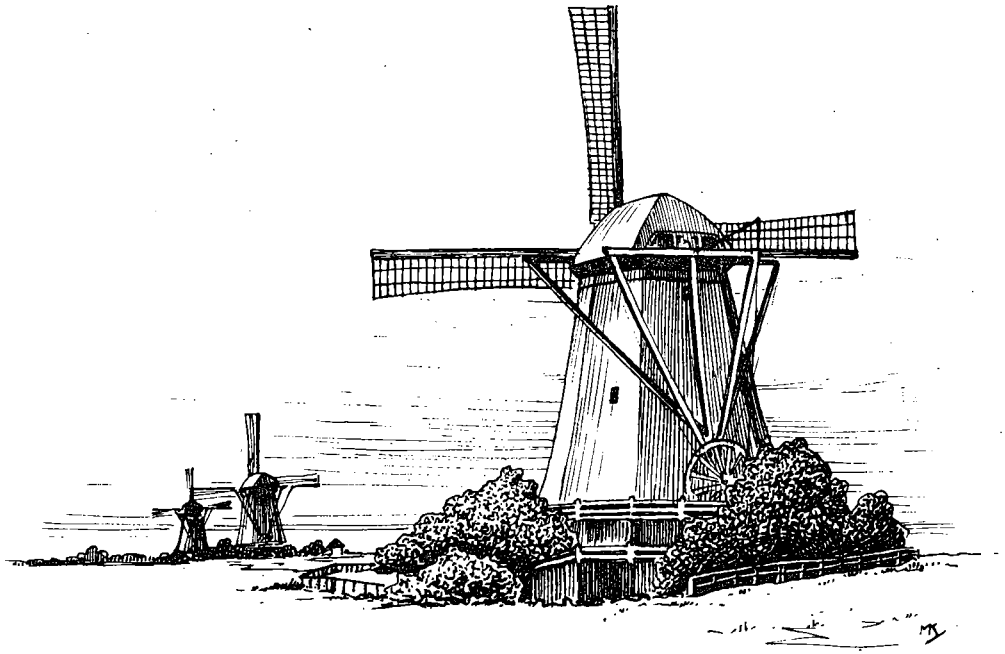
Het werk ligt in hoofdzaak op experimenteel oecologisch gebied, waarbij de vraagstelling gericht is op de betrekkingen tussen de organismen en hun milieu en tussen de organismen onderling.

Delta Instituut voor Hydrobiologisch Onderzoek

Op initiatief van de in 1950 ingestelde Commissie voor Oecologie, ging de Afdeling Natuurkunde in 1957 over tot de oprichting van een Instituut, dat zich de studie van de biologische veranderingen, die zullen optreden als gevolg van de afsluiting der Zeeuwse stromen, ten doel stelde.

In de jaren 1920 tot 1950 werd, op initiatief van dr. H.C. Redeke, een onderzoek ingesteld naar de biologische veranderingen, die in de Zuiderzee optraden als gevolg van het leggen van de Afsluitdijk en de daarop volgende verzoeting. Dit onderzoek vond plaats vanwege een Commissie, ingesteld door de Nederlandse Dierkundige Vereniging en de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging. De verkregen resultaten hebben sterk bijgedragen tot vergroting van ons inzicht in de biologische gevolgen van de afsluiting van de Zuiderzee en het zijn vooral deze resultaten geweest, die de doorslag hebben gegeven bij het besluit tot oprichting van de voormalige Afdeling Delta-Onderzoek van het Hydrobiologisch Instituut.

Het onderzoek in de Zuiderzee vond plaats door personen, die in feite met ander werk waren belast. Het onderzoek in Zeeland geschiedt door een staf van voor dit onderzoek aangestelde deskundigen, die de veranderingen op de voet volgen, met het nodige experimentele onderzoek. Het Instituut is gevestigd te Yerseke aan de Oosterschelde.

6. BESTAANDE ORGANISATIES: PROVINCIAAL - OVERHEID - ALGEMEEN

Naast de provinciale kantoren van het Staatsbosbeheer zijn diverse provinciale diensten direct of indirect bij de natuur- en landschapsbescherming betrokken, o.a.:

Provinciale Planologische Dienst met Provinciale Planologische Commissie. Taak: verzorging van de ruimtelijke ordening in de provincie en coördinatie van de planologische maatregelen binnen dit gebied;
Provinciale Waterstaat;
Recreatiestichtingen;
Provinciale Waterleidingen.
Een voorbeeld van werkzaamheden: zie onder Noord-Holland.

De onderstaande provinciale commissies (naam, structuur, werkwijze en samenstelling kan per provincie variëren) zijn tevens betrokken bij de natuur- en landschapsbescherming:
Provinciale Aankoop Commissie Natuurterreinen (niet alle officieel),
Provinciale Molen Commissie,
Provinciale Recreatie Commissie.

7. BESTAANDE ORGANISATIES: PROVINCIAAL - PARTICULIER - ALGEMEEN

A. LANDSCHAPSSTICHTINGEN

Deze stellen zich ten doel het bevorderen van het behoud van het natuur- en landschapsschoon in de provincies (10 Stichtingen en 1 Vereniging). Hieronder wordt verstaan alles wat tot de aantrekkelijkheid van het landschapsbeeld bijdraagt, waartoe mede kunnen worden gerekend de merkwaardigheden op het gebied van de natuurhistorie en voortbrengselen van menselijke werkzaamheden, die door hun vorm, ligging of ouderdom de waarde van het landschapsbeeld vergroten. Zij trachten dit doel te bereiken door:

a. adviezen aan diverse overheidsinstanties te geven omtrent maatregelen, die in concrete gevallen zouden moeten worden genomen ter bewaring van natuur- en landschapsschoon;
b. aankoop, beheer en exploitatie van diverse objecten, waarvan het natuur- en landschapsschoon wordt bedreigd;
c. samenwerking met andere natuurbeschermingsinstanties binnen en buiten onze grenzen;
d. voorlichting over de natuur door het houden van excursies, lezingen e.d.

De Landschappen werken naast de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Door voortdurend overleg in diverse commissies wordt langs elkaar heen werken zoveel mogelijk voorkomen. Zo is de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland in alle besturen van de Landschappen vertegenwoordigd. Er is een taakverdeling - die voor elke provincie vaak enigszins verschillend is - door allerlei omstandigheden bepaald (terreingesteldheid, contacten met de "provincie" en andere). Bij vele Stichtingen komt het natuurwetenschappelijke aspect meer naar voren, terwijl bij andere zeer veel aandacht aan de recreatie wordt besteed.

De aankoop en het beheer worden verzorgd door het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur of door een speciale directie, die hiervoor is aangesteld, afhankelijk van de oppervlakte van de te beheren terreinen. In een enkel geval is een provinciaal consulent belast met deze taken.

Enkele aspecten van de werkzaamheden van een dergelijk bestuur c.q. directie zijn:

a. aankoop van terreinen;
b. beheer van de terreinen en het verzorgen van de pacht- en jachtcontracten. De laatste jaren wordt er steeds meer naar gestreefd het wetenschappelijk beheer zo goed mogelijk te verrichten, omdat dit in het verleden door gebrek aan een financieringsmogelijkheid niet mogelijk was. Soms wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid, werkzaamheden te doen verrichten in de vorm van zg. "blijvende technische voorlichting" door het Staatsbosbeheer. In verband met het beheer worden voor de terreinen beheersplannen opgemaakt;
c. boekhouding, administratie, archief; kadastrale boekhouding, financiële- (subsidies), pacht-, huur- en jachtovereenkomsten, aannemersovereenkomsten voor beheerswerkzaamheden;
d. overleg met natuurbeschermingsinstanties;
e. propaganda, ledenwerving (particulieren en bedrijven) en voorlichting. In 1968 kwam een "uitwisselingsregeling" tot stand tussen de Landschappen met betrekking tot het toegankelijk stellen van de terreinen voor alle contribuanten van de Landschappen. In de praktijk betekent dit, dat een contribuant van een der Landschappen toegang heeft tot vrijwel alle terreinen van de overige Landschappen, uiteraard onder de daar geldende bepalingen. Diverse Landschappen geven handboeken uit met een beschrijving van hun bezittingen en kaarten van de terreinen.

De Landschappen worden t. a. v. aankoop en beheer in het algemeen gefinancierd zowel door de overheid (Rijk, Provincies en Gemeenten) als door particulieren (begunstigersbijdragen en legaten). De Landschappen zijn speciaal opgericht met het doel in de provincie nieuwe personen te interesseren en nieuwe "geldbronnen" aan te boren. Tussen de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten en de Stichtingen is geen financiële band.

B. MOLENSTICHTINGEN

Omdat stil gezette windmolens, doordat ze zijn blootgesteld aan weer en wind, toch een kostbaar onderhoud behoeven, soms nog kostbaarder dan een geregeld in bedrijf zijnde molen, werden stichtingen in het leven geroepen, die zich ten doel stelden de molens te behouden. De polders kunnen de hoge lasten van het onderhoud van de buiten gebruik gestelde molens niet dragen, zodat deze in het landschap onmisbare monumenten tot voor kort tot ondergang gedoemd waren of aan particulieren werden verkocht, die er dan vaak ongewenste verbouwingen aan aanbrachten. Bij de Molenstichting gaat het in het algemeen om:

a. buiten gebruik gestelde molens in eigendom te verwerven, bedrijfvaardig te herstellen, te onderhouden en zo mogelijk weer in bedrijf te stellen;
b. molens in- en uitwendig in hun oorspronkelijke staat te houden of terug te brengen;
c. molenwerven eenvoudig en gaaf te houden;
d. te bevorderen dat het karakter van de omgeving van de molens zo min mogelijk wordt gewijzigd.

C. ORGANISATIES OP HET GEBIED VAN DE MILIEUBESCHERMING

In het overzicht per provincie zijn geen stichtingen, commissies, actiegroepen en werkgroepen op het gebied van de milieuverontreiniging, leefbaarheid en het welzijn opgenomen. Men raadplege de afzonderlijk bijgevoegde adreslijst, waarin zij opgenomen zijn.

8. BESTAANDE ORGANISATIES IN NOORD-HOLLAND

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Noordhollandsch Landschap

Per 1 januari 1969 heeft deze Stichting in bezit: 475 ha, 17 ha in beheer (pacht); aantal begunstigers: 450. Algemene informatie: zie Landschapsstichtingen.

De aankoop- en beheersactiviteiten worden door het Dagelijks Bestuur verricht, vnl. door de secretaris. Eind 1968 zijn een assistent-secretaris en een opzichter in dienst getreden. Als adviseur treedt op de Natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer.

Stichting Gooisch Natuurreservaat

Opgericht in 1932 na gezamenlijk overleg tussen Provincie, gemeente Amsterdam, Gooise gemeenten en Stad en Land van Gooiland, met het doel:

a. de instandhouding van het natuurschoon in het Gooi door het verkrijgen van de aldaar gelegen terreinen, teneinde deze voor altijd ongeschonden als natuurreservaat te behouden;
b. aan het publiek door vrije toegang tot die terreinen, onder eventueel te stellen bepalingen, het genot van dat natuurschoon te verzekeren.

Per 1 januari 1968 heeft deze Stichting in bezit: 1814 ha, gelegen in de Gooise gemeenten. Naast de terreinen die als natuurreservaat worden beheerd, zijn er ook gebieden met recreatieve mogelijkheden als zodanig ontsloten. Zo worden in de randbebossingen langs de stedelijke bebouwing van Hilversum en Bussum recreatieve voorzieningen aangelegd en heeft zij twee kampeerterreinen ter beschikking gesteld.

Stichting Het Nationale Park De Kennemerduinen.

Op 5 april 1950 werd de Stichting opgericht met als doelstelling: "het stichten, beheren en instandhouden van een nationaal park in de Kennemerduinen, met als doel daarin het duinlandschap met zijn kenmerkende flora en fauna te beschermen en natuurgenot te verschaffen aan het Nederlandse volk".

Voorts werd bepaald: "het beheer zal zoveel mogelijk met beide, maar kan voor bepaalde onderdelen van het Nationale Park in het bijzonder met één der in het vorige omschreven oogmerken rekening houden met dien verstande, dat steeds een belangrijk deel van dit park bestemd zal zijn voor de recreatie en dat gelegenheid zal worden gegeven tot kamperen".

De Stichting bezit 1200 ha in de gemeente Bloemendaal; dit terrein is tegen een kleine vergoeding opengesteld voor het publiek. Het jaarlijks bezoek is van 75.000 in 1951 gestegen tot 650.000 in 1969. Ondanks het grote aantal bezoekers is de waarde van het park als natuurgebied niet achteruitgegaan. Men kan zelfs verdedigen dat de flora en fauna rijker zijn geworden door de gevolgen van de myxomatose en de aanleg van het Grote Vogelmeer (12 ha).

Het verdient vermelding, dat de invloed van de recreatie-zoekenden zo beperkt bleef door een speciale methode van natuurbescherming met tegelijkertijd een verhoging van de recreatiecapaciteit, n.l. door het scheppen van concentratiepunten voor de recreatie en niet door het plaatsen van prikkeldraad en verbodsborden. Het publiek waardeert het open landschap, zand en water als recreatiegebied hoog. Gebruik makend van deze ervaring en van de kennis van het "randeffect", d.w.z. de neiging van de mens om zich daar neer te zetten waar het ene landschap overgaat in het andere, is de structuur van het landschap in de directe omgeving van de ingangen zoveel mogelijk aangepast aan de behoefte van de recreatie-zoekenden. Dit gebeurde o.a. door de aanleg van speelvijvers, speelterreinen, speelhellingen, met rondom vrije wandel- en speelgedeelten met goede strandtoegankelijkheid en ruime parkeergelegenheid. Op topdagen (20.000 bezoekers) concentreert zich 95% op 155 ha recreatieterrein of op het strand.

Veel aandacht is besteed aan de voorlichting d.m.v. personeel, platen en borden (borden met korte tekst en niet "verboden", maar zoals b.v. bij het Grote Vogelmeer, waar niet staat "Verboden Toegang", maar een afbeelding met 2 watervogels, die naar de richting van het Spartelmeer wijzen en zeggen: "Dit meer is voor ons, de speelvijver is daar!").

De flora heeft nauwelijks geleden onder de openstelling van de terreinen. Bij de fauna is de invloed wat sterker (verplaatsing van vogelbroed- en verblijfsgebieden).

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Contact Natuurbescherming Noord-Holland

In 1969 hebben vele van de in Noord-Holland op natuurbeschermings- en natuurstudiegebied werkzame verenigingen zich verenigd waar het betreft samenwerking en bundeling van krachten, overigens met behoud van ieders zelfstandigheid. Uit de raad van afgevaardigden is een werkcommissie gevormd.

In het contact zijn vertegenwoordigd: Biologische Werkgroep "De Merken"; C.J.N.; K.J.N.; I.V.N. afd. Alkmaar en Bergen (N.H.); K.N.N.V. (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging) afd. Alkmaar, Amsterdam, Haarlem, Hoorn, Zaanstreek; Natuurbeschermingswacht Haarlem; NIVON (Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk) afd. Alkmaar, Castricum Gewest Noord-Holland, Purmerend, Zaanstreek-Noord; N.J.N. (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie); Vogelbeschermingswacht Zaanstreek; Vogelwerkgroepen van Castricum, Haarlem, Noordhollands Noorderkwartier en de Vereniging Nieuw Bergen.

Contactraad Het Gooi voor Natuurbescherming

Opgericht begin 1970. Hierin zijn vertegenwoordigd: K.N.N V.; I.V.N.; NIVON Bussum; NIVON Hilversum; V.W.G.; Vrienden van het Gooireservaat (Ver.); W.N.F. Gooi; Comité Wintervoedering Naarden; Gezamenlijke Jeugdbonden.

Natuurbeschermingscommissie Zuid-Kennemerland
Werkgroep voor het beheer en de instandhouding van natuur- en recreatieterrein in Zuid-Kennemerland

Vereniging van Vrienden van het Gooi

Het doel van de Vereniging is het typische karakter van het Gooise landschap te handhaven en de in deze streek inheemse flora en fauna te beschermen en samen te werken met de Stichting Het Goois Natuurreservaat. De Vereniging heeft in samenwerking met de ANWB een kaart van het Gooi en omstreken uitgegeven. Een studiegroep heeft een landschapsstructuurplan samengesteld.

Texelse Museumvereniging

Vogelwerkgroepen, waaronder: Vogelwerkgroep Noordhollands Noorderkwartier Vogelwerkgroep Castricum; Vogelbeschermingswacht Zaanstreek; K.N.N.V.-Vogelwerkgroep Haarlem; K.N.N.V.-Vogelwerkgroep Amsterdam; Vogelwerkgroep Het Gooi e.o.

Vereniging "De Zaansche Molens"

De Vereniging heeft meer dan 10 molens in eigendom.

Stichting De Zijper Molens
Stichting Elektriciteitsopwekking door windmolens en waterradmolens
Stichting de Westfriese Molens
Stichting De Schermer Molens

Stichting Thijsse's Hof

De Stichting "Thijsse's Hof" als planten- en vogeltuin (2 ha) in het Bloemendaalse Bos is door de stichter Dr. Jac. P. Thijsse bestemd om het publiek een indruk te geven van de flora en fauna van het Kennemerland. Het terrein werd hem door het gemeentebestuur van Bloemendaal ter beschikking gesteld bij zijn 60ste verjaardag. Hem stond voor ogen, dat overal in Nederland dergelijke tuinen zouden moeten worden aangelegd om een ieder, maar vooral de jeugd, een beeld te geven van de streekflora.

Aanvankelijk kwamen de gelden uit donaties en giften van Bloemendalers; na de oorlog werd de Stichting gesubsidieerd door Gemeente, Rijk, Provincie en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Naast deze subsidies steunen ongeveer 700 personen (eind 1969) het streven van de Stichting.

De tuin is vrij toegankelijk voor particulieren. Men tracht zoveel mogelijk scholen naar de tuin te trekken en er is regelmatig bezoek van studenten in de biologie.

Stichting Bescherming Duinlandschap

De Stichting stelt zich ten doel het natuurschoon in de gemeente Zandvoort te beschermen. Haar activiteiten bestaan o. a. uit het bezwaar maken tegen schendingen van het natuur- en landschapsschoon (uitbreidingsplannen, bestemmingsplannen e. d.).

Stichting "Vrienden van het Amsterdamse Bos"

De Stichting stelt zich ten doel bij de Amsterdamse bevolking en wel zeer speciaal bij de jeugd, een grotere belangstelling en liefde te kweken voor het Amsterdamse Bos als "natuurmonument" en in het bijzonder voor de rijke flora en fauna die daarin voorkomen. Zij organiseert regelmatig excursies.

Stichting Vinkenbaan Mr. Cornelis van Lennep 1751-1813

De Stichting beheert een vinkenbaan in de Kennemerduinen voor het ringen van vogels voor wetenschappelijk onderzoek.

OVERHEID

Gemeentewaterleidingen Amsterdam

De gemeente Amsterdam bezit ten behoeve van de waterwinning ongeveer 3600 ha

duinterrein tussen Zandvoort en Noordwijk en ongeveer 500 ha terrein in het plassengebied tussen Loenen en Loosdrecht.

Bij het beheer van het terrein is de waterwinning maatgevend. Voor zover de veiligheid van de waterwinning niet in gevaar wordt gebracht, wordt bezoek ten behoeve van de recreatie toegestaan. De mogelijkheden hiervoor zijn in het duingebied groter dan in het plassengebied. In het duingebied worden mede uit het oogpunt van natuurbeheer alleen wandelaars toegelaten. Bij het natuurbeheer wordt zoveel mogelijk de natuurlijke ontwikkeling van de flora en fauna bevorderd, maar door de vele werkzaamheden ten behoeve van de waterwinning worden hieraan beperkingen opgelegd.

Het Noordhollands Duinreservaat van het Provinciale Waterleidingbedrijf van Noord-Holland

De oppervlakte bedraagt ruim 4800 ha. Hiervan is 4200 ha natuurterrein - waarvan 1340 ha bebost; 285 ha is in agrarisch gebruik, terwijl de rest, zijnde 315 ha wordt ingenomen door kampeerterreinen, speelvelden, wegen, gebouwen, e.d.

Een voorname functie van het duin is die van zeewering. In dit verband is de buitenste duinenrij - de zeereep - welke bij Rijkswaterstaat in beheer is, het belangrijkste. In de zeereep en direct daarachter vindt nog op grote schaal zandtransport door de wind plaats en worden alle stadia van vastlegging van het stuivende zand door de vegetatie aangetroffen.

De duinen vormen de voornaamste zoetwatervoorraad van het westen van het land. De waterwinning vindt voornamelijk plaats uit het middenpakket op een diepte van 20-40 m. Dit middenpakket is zowel naar boven als naar beneden door slecht doorlatende klei en leemlagen afgesloten. Jaarlijks wordt rond 10 miljoen m^3 duinwater gewonnen. Er bestaat een evenwicht tussen de neerslag en de onttrekking van water. Naast de winning van duinwater wordt jaarlijks ruim 20 miljoen m^3 water uit de Lek in een kanalenstelsel geïnfiltreerd en na korte verblijfsduur in het duinzand weer opgepompt. Dit infiltratiegebied, dat een oppervlakte van bijna 100 ha heeft, oefent grote aantrekkingskracht uit op water- en weidevogels.

Het Noordhollands Duinreservaat is op vertoon van toegangskaarten toegankelijk voor wandelaars, fietsers en ruiters. Bij 20 van de 75 ingangen zijn parkeerplaatsen aanwezig, tot een totaalcapaciteit van 3700 auto's. Over een net van 73 km verharde wegen, 205 km graswegen en 68 km ruiterpaden kan het publiek zich in het terrein verplaatsen. Het bezoek concentreert zich in belangrijke mate op de 79 speelvelden, die een totaaloppervlakte van 48 ha beslaan. Aan de aandrang van het publiek om de hoogste punten op te zoeken wordt tegemoet gekomen door 13 duintoppen als uitkijkduin in te richten.

In het Noordhollands Duinreservaat liggen een tweetal kampeerterreinen met een oppervlakte van 66 ha en een totaalcapaciteit van 2330 tentplaatsen. Het jaarbezoek van dag- en verblijfsrecreatie tezamen laat zich berekenen op ruim 2 miljoen man recreatiedagen, met dagtoppen van ruim 25.000 personen.

Het publiek kan in het zomerhalfjaar dagelijks nader informatie krijgen over hetgeen in de duinen en op het strand te vinden is in een Wegwijsmuseum. Daarnaast worden op aanvraag, voor groepen excursies en lezingen gehouden.

Het natuurwetenschappelijk onderzoek wordt gestimuleerd en gecoördineerd door een natuurwetenschappelijke adviescommissie. Hierin hebben zitting hoogleraren en stafleden van de universiteiten van Amsterdam, de Landbouwhogeschool te Wageningen en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Thans wordt door een 20-tal studenten en serieuze amateurs onderzoek op zeer verschillend terrein van de biologische wetenschap verricht. Behalve specialistisch gericht onderzoek inventariseren deze onderzoekers ook gezamenlijk belangrijke terreingedeelten.

Daar de jacht niet is verhuurd, maar in eigen beheer op dagjachten wordt uitge-

oefend, is het jachtwild ook in het natuurwetenschappelijk onderzoek betrokken. De voormalige boerderij "De Kruisberg" is als veldlaboratorium ingericht. Het heeft een beperkte gelegenheid tot overnachten. Door de onderzoekers wordt jaarlijks een rapport van hun bevindingen opgesteld.

Stichting Amsterdamse Schoolwerktuinen

Deze Stichting werkt uitsluitend op het terrein van het onderwijs en is een gemeentelijke instelling, die op het ogenblik 12 schoolwerktuincomplexen bezit. 200 klassen (4e of 5e) werken van april t/m oktober, $1\frac{1}{2}$ uur per week onder schooltijd op een eigen stukje grond, dat ongeveer 12 m^2 groot is. Elke tuin heeft een leslokaal. De leiders van de schoolwerktuinen zijn tuinbouwkundigen met didactische ervaring. De Stichting heeft bovendien een schoolbioloog in dienst.

Door de Stichting wordt nauw samengewerkt met de Amsterdamse Natuurhistorische Raad. Deze Raad heeft primair een overkoepelende taak. Hij houdt zich met het biologie-onderwijs bezig en daarnaast onderhoudt zij ook nauw contact met alle op natuurhistorisch gebied werkende organisaties in Amsterdam.

Recreatiestichting Alkmaarder- en Uitgeestermeer

9. BESTAANDE ORGANISATIES IN ZUID-HOLLAND

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Zuidhollands Landschap

De Stichting met een begunstigersaantal van 5.000, bezit en beheert een oppervlakte natuurterrein van 900 ha (1 januari 1969). Zie voor algemene gegevens "Landschapsstichtingen".

Naast het Algemeen en Dagelijks Bestuur zijn de volgende Commissies werkzaam: de Financiële Commissie, de Natuurwetenschappelijke Commissie, de Aankoopcommissie, de Propagandacommissie, de Commissie voor overleg met gemeentebesturen, de Contactcommissie Voorne, de Contactcommissie Warmond. De bezittingen zijn in diverse "boswachterijen" onderverdeeld.

De Stichting heeft ten behoeve van de houders van kampeerpaspoorten 9 terreinen beschikbaar. Men moet door de Stichting kampeergerechtigd zijn.

Stichting Natuurmonument De Beer

Zie onder Zeeland.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Stichting "Instituut Stad en Landschap"

Het Instituut "Stad en Landschap" werd in 1928 opgericht op initiatief van een aantal Rotterdamse notabelen, teneinde de toenemende landschapsontsiering (lintbebouwing, reclame langs de wegen e.d.) een halt te kunnen toeroepen. Het accent van de werkzaamheden lag aanvankelijk op het gebied van de landschapszorg, de monumentenzorg en het welstandstoezicht. Na de 2e wereldoorlog werd het accent verlegd naar het verstrekken van adviezen op het gebied van de ruimtelijke ordening. Zij is in wezen op het ogenblik een niet-ambtelijk, particulier, stedebouwkundig adviesbureau.

Rijnlandse Molenstichting
Stichting Molenviergang Aarlanderveen
Stichting tot Instandhouding van de molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden
Stichting tot Instandhouding van de Molenviergang van de Tweemanspolder
Provincie Zuid-Holland als eigenaar van de Molendriegang van de Driemeerpolder
Stichting tot Behoud van de Flakkese molens

Stichting Vogel-Olieslachtoffers Vlaardingen

Deze Stichting stelt zich ten doel vogelolieslachtoffers te redden (revalidatie). Zij beheert hiervoor een voormalige eendenkooi bij Vlaardingen. Verkrijgt o.a. financiële steun van de Stichting Dierenrampenfonds.

Stichting Biologie Maritima - Den Haag

Deze Stichting bevordert de zeebiologie, zee-aquariologie en malacologie.

Algemene Vereniging voor natuurbescherming voor 's-Gravenhage en Omstreken

Opgericht in 1926 ten behoeve van coördinerend overleg tussen de in Den Haag aanwezige groepen op het gebied van de natuurbescherming, omdat daarvoor door velen het gemeentebestuur werd benaderd. Deze Vereniging zou als één instantie optreden en direct contact met de gemeente onderhouden.

In het bestuur o.a. vertegenwoordigers van: Gemeenteplantsoenen, Dienst der Stadsontwikkeling, NJN, de Stichting Zuidhollands Landschap, K.N.N.V. en de Vereniging voor Vogelbescherming 's-Gravenhage en Omstreken.

Werkzaamheden: overleg ten behoeve van het behoud van waardevolle natuurmonumenten, aanleg vogeltuinen, uitgave informatief materiaal (vanaf 1933 werden 19 boeken en brochures uitgegeven), standpuntbepalingen kenbaar maken ten aanzien van plaatselijke planologische bestemmingen.

Werkgroep Natuurbescherming Goeree-Overflakkee

Deze Werkgroep houdt zich bezig met de doelstellingen die uit haar naam blijken. Gemeenten, Provinciale en Rijkswaterstaat en de polderbesturen op het eiland worden door middel van mondelinge en/of schriftelijke verzoeken en adviezen op de hoogte gesteld van de natuurwetenschappelijke waarde van die terreinen, welke door deze lichamen worden bedreigd door bespuitingen en vergravingen, te vroeg maaien of bouwrijp maken, verbredingen van wegen of afgravingen van dijken, enz.

De Werkgroep heeft een vaste groep van vertegenwoordigers van bovengenoemde

instanties. Deze wordt om advies gevraagd wanneer bepaalde werken die een bedreiging kunnen inhouden, bekend worden. Met deze vertegenwoordigers wordt besproken of er mogelijke alternatieven zijn. Hen wordt meegedeeld wat de werken voor gevolgen kunnen hebben. Hun advies, dat informeel is, wordt verwerkt in de officiële correspondentie met het betrokken openbare lichaam.

Jaar van oprichting 1968; in 1970 zal de Werkgroep waarschijnlijk omgevormd worden in een Stichting.

Vogelwerkgroepen

K. N. N. V. - Vogelwerkgroep Den Haag; Vogelwacht Delft en omstreken; Vereniging voor Vogelbescherming te Noordwijk; Natuur- en Vogelbeschermingswacht te Reeuwijk; Vogelwacht en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard; K. N. N. V. - Vogelwerkgroep Vlaardingen-Schiedam; K. N. N. V. - Vogelwerkgroep Rotterdam; Vogelwacht Rijnmond-Maassluis; Vogelbeschermingsraad Zuid-Holland; K. N. N. V. - Vogelwerkgroep Dordrecht; Puttershoekse Vogelwacht; Vogelwacht Voorne; Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden; Vereniging voor Vogelbescherming Den Haag en omstreken; Natuur- en Vogelbeschermingswacht Pijnacker.

OVERHEID

Duinwaterleiding van 's-Gravenhage

Dit bedrijf beheert een oppervlakte van rond 1.500 ha duinterrein. Ten aanzien van de integratie van de aspecten van natuurbeheer, recreatie en waterwinning in dit terrein kan het volgende worden gesteld. De voor waterwinning noodzakelijke ingrepen in het terrein worden steeds met grote voorzichtigheid uitgevoerd, teneinde het natuurlijke karakter van het landschap zoveel mogelijk te sparen. Door de plaats en vormgeving van deze werken en door het aanbrengen van een geëigende beplanting wordt het natuurlijke karakter van geheel vergraven terreingedeelten zoveel mogelijk hersteld. Door de bij dit bedrijf gevolgde methode van langzame infiltratie is het voorts niet nodig de gevormde infiltratieplassen regelmatig droog te zetten en schoon te maken, maar kunnen deze plassen praktisch constant in bedrijf worden gehouden. Hierdoor is het mogelijk de natuurlijke ontwikkeling, met name van de oeverbegroeiing, haar eigen gang te laten gaan, waardoor de plassen in de loop van enkele jaren na de aanleg een vrij natuurlijk aanzien verkrijgen en behouden.

Uiteraard stellen ook de belangen van de zeewering bepaalde eisen aan het terreinbeheer.

De rustige recreatie wordt in dit terrein, voor zover dit verenigbaar is met de belangen van de waterwinning en van het natuurbehoud, toegelaten. Daarbij wordt door afsluiting en beplanting van terreingedeelten, die ten gevolge van de recreatie vernield dragen te raken, het natuurlijke karakter van het terrein zoveel mogelijk bewaard.

In het terrein wordt op verschillend gebied natuurwetenschappelijk onderzoek verricht. Deze onderzoekingen, die door het Meijendel-comité (opgericht 1922) worden gecoördineerd, betreffen het volgende: In het terrein zijn een aantal permanente kwadraten ingericht, waar door regelmatige opnamen (vanwege het Laboratorium voor Plantensystematiek en -geografie van de Landbouwhogeschool te Wageningen) de veranderingen van de vegetatie worden bestudeerd.

Door de Vereniging voor Vogelbescherming 's-Gravenhage en Omstreken wordt sinds 10 jaren een regelmatige inventarisatie van de vogelpopulatie uitgevoerd, terwijl tevens een ringstation is ingericht. Door het Zoölogisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit te Leiden worden verschillende onderzoekingen op zoölogisch gebied uitgevoerd.

Recreatieschap Brielse Maas
Recreatieschap Oude Maas
Recreatieschap Rottemeren
Recreatieschap Reeuwijkse Plassengebied
Gemeenschappelijke regeling Bevordering van het Landschapsschoon op het eiland IJsselmonde
De groep "Hollands Groene Hart"
Stichting Krimpenerwaard

De Haagse Gemeentelijke School- en Kindertuinen

Deze gemeentelijke dienst verzorgt een belangrijk aandeel van het educatieve aspect van de natuurbescherming, o.a. door middel van:
- het organiseren van lessen en excursies voor lager- en voortgezet onderwijs;
- het verzorgen van natuurpaden in Meyendel (duinen bij Wassenaar);
- uitgave van "Natuur van de maand", dat 7 maal per jaar verschijnt en waarin de onderwijzer tal van gegevens vindt die bruikbaar zijn voor het biologie-onderwijs (voor de leerlingen zijn steeds bij elke les leerlingenbladen beschikbaar); praktisch alle Haagse scholen en vele andere in het land maken hiervan gebruik;
- kindertuinwerk en een kinderboerderij.

Commissie Natuurrecreatie van de Rotterdamse Raad voor de Lichamelijke Opvoeding

De Commissie is een voortzetting van het Contactorgaan voor Natuurbehoud en Recreatie in en om Rotterdam. De Raad voor de Lichamelijke Opvoeding is een overkoepelend orgaan van particuliere organisaties op het gebied van sport en recreatie. Door gemeentelijke subsidie wordt de Raad tevens in staat gesteld de algemene sport- en recreatiebelangen van de gemeente Rotterdam te behartigen.

Werkgroep "Kustgebied Voorne"

Op voorstel van de Stichting Wetenschappelijk Duinonderzoek is deze coördinerende Werkgroep opgericht in 1963 en bestaat uit enige tientallen wetenschappelijke onderzoekers van 12 Instituten en Diensten, betrokken bij de studie van de duinen van Voorne.

Het Biologisch Station "Weevers'-Duin" neemt hierbij een centrale plaats in. Vertegenwoordigd zijn o.a.: Rijksinstituut voor Natuurbeheer te Zeist/Arnhem; Delta-instituut voor Hydrobiologisch Onderzoek te Yerseke; Deltadienst van de Rijkswaterstaat te 's-Gravenhage; Instituut voor Systematische Plantkunde der Rijksuniversiteit te Utrecht; Botanisch Laboratorium der Katholieke Universiteit te Nijmegen; Zoölogisch Laboratorium der Vrije Universiteit te Amsterdam; Microbiologisch Laboratorium der Universiteit van Amsterdam; Afd. Natuurbeheer van de Landbouwhogeschool te Wageningen; Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden; Rijksherbarium te Leiden.

10. BESTAANDE ORGANISATIES IN ZEELAND

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Zeeuwse Landschap

Karakterisering: zie bladzijde 67. Aantal ha in bezit: 325 en over 1400 ha in het Veerse Meer jachtrecht. Begunstigers: 560 (per 1 januari 1969).

Stichting Natuurmonument De Beer

In 1935 vond de oprichting plaats van de Stichting, met als functie het beheren van

bepaalde domeingronden. Een belangrijk gedeelte bestond uit het natuurreservaat De Beer. Dit reservaat is aan het ten uitvoer brengen van Europoort ten offer gevallen. Het beheer over diverse andere domeingronden werd later in verband hiermede uitgebreid. Op dit moment zijn terreinen gelegen in de provincies Zuid-Holland en Zeeland.

Naast het bestuur is voor de behartiging van de beheersaspecten een natuurwetenschappelijk medewerker in dienst van de Stichting.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Vogelwerkgroepen

Vogelwerkgroep voor het Deltagebied, Yerseke; Vogelwacht "Schouwen en Duiveland", Renesse; Vogelbeschermingswacht "De Kluut"-Midden-Zeeland, Goes; K. N. N. V. Vogelwerkgroep "Zeeland", Middelburg; Vogelbeschermingswacht "Het Duumpje" - W. Z. Vlaanderen, Oostburg; Vogelwacht "De Steltkluut" - O. Z. Vlaanderen, Terneuzen.

OVERHEID

Internationale Zwin Commissie. De heroprichting hiervan heeft nog niet plaatsgevonden.
Beheersschap Recreatiegebied Braakman
Stichting Het Veerse Meer
Streekontwikkelingscommissie voor Zuid-Zeeuws-Vlaanderen
Ontwikkeling Oost-Zeeuws-Vlaanderen-Oost
Gemeenschappelijke regeling inzake de behartiging van de recreatie in het kustgebied Zeeuws-Vlaanderen

11. BESTAANDE ORGANISATIES IN GRONINGEN

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Groninger Landschap

Algemene informatie: zie bladzijde 67. De Stichting bezit 448 ha met meer dan 675 begunstigers (per 1 januari 1969). De aankopen en het beheer geschieden door het Algemeen Bestuur. De Stichting streeft ernaar een eigen bureau te kunnen openen (al het werk wordt nog door vrijwilligers verricht). Zij was in 1969 nog de enige provinciale organisatie, die voor de instandhouding van een eigen bureau nog geen provinciale subsidie mocht ontvangen.

Naar aanleiding van een rapport van de Groninger Culturele Gemeenschap wordt gewerkt aan de oprichting van een bureau met de navolgende taken:

a. monumentenzorg, zowel voor onroerende als roerende monumenten;
b. oudheidkundige aangelegenheden;
c. natuur- en landschapsbescherming, met een eenheid van documentatie, administratie en beheer, welke diverse overlappingen zou kunnen vermijden en tegelijk basis

zou kunnen zijn voor de zelfwerkzaamheid van een aantal particuliere organisaties en personen.

Stichting Terborg, gemeente Vlagtwedde.

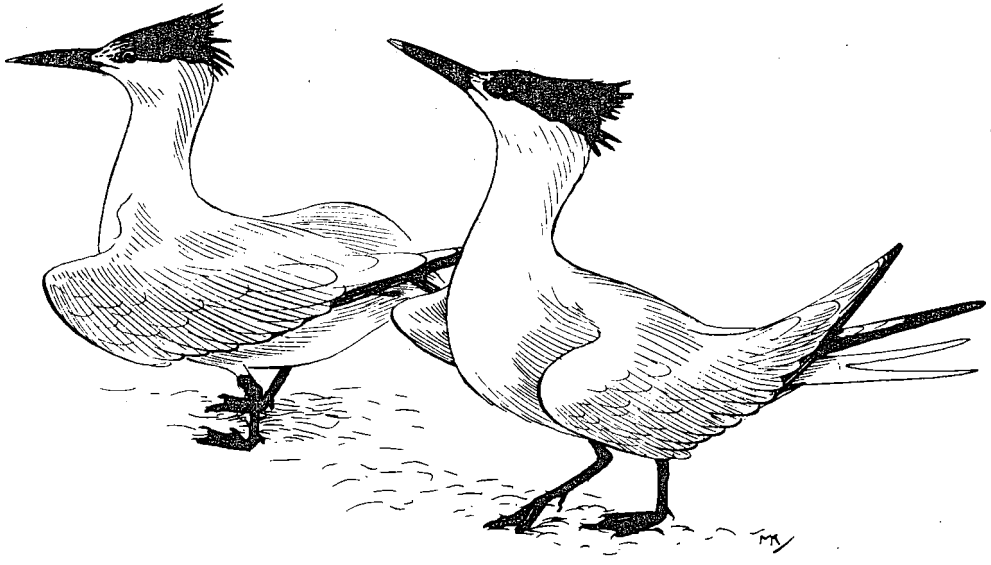
B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Vogelwerkgroepen: Avifauna "Groningen".
Slochter Molenstichting

OVERHEID

Meerschap Paterswolde
Recreatieschap Schildmeer
Recreatiegemeenschap Oost-Groningen

12. BESTAANDE ORGANISATIES IN FRIESLAND

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Provinciale Vereniging voor natuurbescherming "It Fryske Gea"

In tegenstelling tot de in de andere provincies bestaande Stichtingen, die het verwerven resp. beheren van natuurterreinen ten doel hebben, is de structuur van de Frie-

se die van een Vereniging. Zij heeft 1380 ha in bezit en 6820 ha in beheer of in pacht en haar ledental is 4730 (per 1 januari 1969). Bij de Vereniging is een rentmeester in dienst, die samen met het bestuur de aankopen en de beheersaspecten verzorgt.

Vereniging tot Behoud van Natuurschoon te Donkerbroek

Bezit "Ontwijk", 18 ha.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Bond van Friese Vogelbeschermingswachten

In de 2e wereldoorlog werden de wettelijke bepalingen ten aanzien van het eierenzoeken niet of onvoldoende nageleefd. Het gevolg hiervan was, dat na de wettelijk toegestane raaptijd voortzetting van het rapen plaatsvond, met de daaruit voortvloeiende nadelen. Teneinde een beter toezicht op de naleving en propaganda voor de vogelbeschermingsgedachte te doen plaatsvinden, vond op 1 mei 1944 te Warga de oprichting van de eerste Vogelwacht in Friesland plaats. Er zouden er spoedig meer volgen.

De Bond werd opgericht op 12 november 1947, in overleg met het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels. Het doel was het bevorderen van de instandhouding en uitbreiding van de in het wild levende avifauna in Friesland. Veel eierenzoekers traden toe, die hun specifieke sport in Friesland graag wilden beoefenen, doch aan de andere kant ook beschermende maatregelen wilden nemen om achteruitgang van de weidevogelstand te verhinderen.

De Bond telt 108 afdelingen met meer dan 15.000 leden. Een groot gedeelte van de leden behoort tot de agrarische bevolking en dat is voor de bescherming zeer belangrijk. In vele dorpen werden weidevogelbroedreservaten ingesteld, samen meer dan 3500 ha, waar geen eieren worden gezocht en de nesten worden beschermd, terwijl op ± 20.000 ha nazorg plaatsvindt. De leden controleren de strikte naleving van de Vogelwet en zorgen met de politie, dat na de sluitingsdatum van 19 april geen eieren meer worden geraapt.

Er bestaat een Vogelverzorgingsfonds (Stichting) voor de verzorging van de vogels in strenge winters (in 1970 werd voor ƒ 15.000,- aan voedsel gestrooid). Een inlichtingendienst verzamelt gegevens over het broeden van weidevogels en algemene inlichtingen over de avifauna in Friesland. Bovendien worden 's winters lezingen gehouden en filmavonden georganiseerd om de vogelbeschermingsgedachte te propageren. Via de Commissie Samenwerking Vogelbescherming wordt samengewerkt met andere instellingen die hetzelfde doel nastreven.

Voor de jeugdvogelwachten is een aparte Bond opgericht, die 1000 leden telt. Bovendien geeft de Bond sinds 1948 "Vanellus" uit, een maandblad over de vogels en de natuur van Friesland. In 1970 wil men in de Vereniging komen tot het vormen van studiegroepen voor natuurbescherming met deskundige krachten, in centraal gelegen plaatsen. Daarnaast vindt de voorbereiding plaats van de zg. "Blauwe tien", richtlijnen voor watersporters ten aanzien van hun gedrag in de natuur.

OVERHEID

Recreatieschap voor het Friese waterland "De Marrekrite"

Het Recreatieschap (opgericht in 1957 - 20 gemeenten), heeft met inachtneming

van "de behartiging van de belangen van de watersport en van andere vormen van recreatie op en aan de wateren van de provincie Friesland" onder andere tot taak "de instandhouding en verbetering van het natuur- en landschapsschoon". Men werkt samen met de Provinciale Planologische Dienst bij de realisering van recreatie-objecten. Verder werd op voorstel van het Recreatieschap in 1960 door de Provinciale Staten, de Verordening Landschapsschoon Merengebied vastgesteld. Bij de inrichting van ligplaatsen wordt in voorkomende gevallen beplantingsadvies aan het Staatsbosbeheer gevraagd.

Recreatiecommissie voor het Lauwerszeegebied

13. BESTAANDE ORGANISATIES IN DRENTE

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Drentse Landschap

De Stichting, met een begunstigersaantal van 320, bezit 773 ha (per 1 januari 1969) en heeft 52 ha in pacht. Zie voor algemene informatie bij 'algemeen', blz. 67.

Met het secretariaat van de Stichting is een natuurbeschermingsadviseur belast. De aankoop- en beheerszaken worden verzorgd door het hoofd van het "Bureau aankoop- en beheerszaken". Uit het Algemeen Bestuur is een "Beheerscommissie" samengesteld.

Vereniging tot Behoud van Natuurschoon Nietiep, Leek en Omstreken

De Vereniging, gevestigd in Roden, heeft in 1924 de overgebleven bospercelen van het in de 19e eeuw versnipperde landgoed "Ter Heijl" aangekocht.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Comité ter Instandhouding van de Drentse Fauna

Het Comité is in het leven geroepen na de strenge winter van 1963 met het doel de wintervoedering in de provincie Drente in de toekomst beter te coördineren. Al vrij snel daarna werd in het Comité een informele beraadsgroep gevormd, bestaande uit zoveel mogelijk bij de natuurbescherming betrokken, veelal verschillende en soms zelfs andere doeleinden nastrevende personen en instanties. De oprichters hoopten hiermee buiten de ambtelijke sfeer tot een groter begrip en belangstelling voor de natuurbescherming te kunnen komen.

Daarnaast werd een Werkgroep gevormd, bestaande uit vrijwel uitsluitend "beroepsmilieubeschermers" (vertegenwoordigers van het Staatsbosbeheer, het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en enkele particulieren). De Werkgroep kan rekenen op de medewerking van een aantal meer of minder actieve medewerkers (ongeveer 200) verspreid over de gehele provincie, die de naam van correspondenten dragen, geen contributie betalen en uitsluitend dienen om medewerking te geven aan de activiteiten van het Comité en als plaatselijke contactman fungeren. Werkzaamheden: de algemene taak is het opkomen voor de bescherming van de wilde flora en fauna in de ruimste be-

tekenis van het woord via:
- het bemiddelen bij de aanstelling van Controleurs-Vogelwet;
- inventarisatie van weidevogelgebieden, verzamelen en doorgeven van bijzondere waarnemingen;
- scheppen van kunstmatige nestgelegenheid (nestkasten voor uilen, insekteneters, ooievaarsnesten);
- bevorderen van roofvogel/uilen-stand door het uitgeven van premies: ƒ 100,- voor geslaagd broedgeval: havik, sperwer, buizerd, bruine, asgrauwe en blauwe kiekendief, kerkuil; ƒ 75,- voor boomvalk, veld- en steenuil;
- signaleren van misbruik/schadelijk gebruik van insecticiden en herbiciden en benadering van de verantwoordelijke instanties;
- verzorging van krantenpublicaties;
- het verzoeken van beheersmaatregelen bij natuurbeschermingsinstanties;
- indienen van bezwaren tegen geplande wegen, rijwielpaden enz. wanneer nodig.

Stichting Het Drentse Heideschaap
Stichting Oud-Drente

Stichting "Oud-Orvelte"

De Stichting "Oud-Orvelte" stelt zich ten doel het behoud, de restauratie, de reconstructie en zo nodig het beheer van het oud-saksische dorp Orvelte, zowel de bouwkundige objecten in het dorp als van de erven, wegen, wegbeplantingen en ruime landschappelijke omgeving rond Orvelte. Dit laatste krijgt in hoofdzaak aandacht door: het van Stichtingswege te vormen landschapsreservaat van ongeveer 50 ha, in aansluiting op het natuurreservaat van ongeveer dezelfde grootte van het Ministerie van C. R. M., de opname van vrij stringente bepalingen in het bestemmingsplan Orvelte van de gemeente Westerbork en de uitzonderlijke zorg die besteed is aan het landschapsplan van de ruilverkaveling Westerbork, met name in de landerijen rond het dorp Orvelte.

14. BESTAANDE ORGANISATIES IN OVERIJSSEL

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Overijssels Landschap

Door het Genootschap Het Oversticht werd de Stichting in 1931 opgericht, naar aanleiding van de dreiging van het verloren gaan van landgoederen en andere natuurterreinen door veilingen, die vaak tot verkaveling leidden. In de eerste jaren ontbrak het aan geldmiddelen om aankopen te verrichten. In 1945, 1950 en 1960 werden grote geldinzamelingen gehouden. Verkregen werd op vijf-jaren basis resp. ƒ 100.000,-, ƒ 170.000,- en ƒ 174.600,-.

De Stichting beheert in totaal 1200 ha (1 januari 1969), waaronder, buiten terreinen in eigen bezit, ook reservaten van de "Dienst der Domeinen" en de "Vereniging Oudheidkamer van Twente".

In 1967 heeft het Landschap een nieuwe organisatievorm verkregen, doordat de Provinciale Natuurbeschermingsconsulent (ambtenaar van de provincie, naast de provinciale Recreatieconsulent en in het ambtenarensysteem geplaatst onder de Directeur van de Provinciale Planologische Dienst) volledig belast is met het beheer van de reservaten. Aantal begunstigers: 400 (1 januari 1969).

Stichting tot Behoud van het Natuurmonument "De Koningsbelten"

Deze Stichting, opgericht in 1946, beheert een heide (oppervlakte 1300 ha) met schaapskudde.

Stichting Twickel

De Stichting werd in 1953 in het leven geroepen door schenking uit het particulier vermogen van het landgoed Twickel. Het doel van de Stichting is Twickel als natuurreservaat en cultuurmonument voor wandelaars en kunstminnenden in stand te houden en daarmede zijn historische betekenis te bestendigen. Oppervlakte van de terreinen 4.070 ha.

Stichting Edwina van Heek

Deze Stichting beheert een havezathe van 230 ha bos (Singraven, Denekamp) en de bossen: Harseveld, Bögelskamp, elk 40 ha.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Stichting Contact Natuur- en Landschapsbescherming Overijssel

Om te komen tot een zo breed mogelijk overleg en een zo groot mogelijke coördinatie op het gebied van de particuliere natuurbescherming, is men tot de oprichting (in maart 1970) van deze Stichting overgegaan.

De Stichting zette het werk voort, dat in 1966 op initiatief van de Enschedese Natuurhistorische Museumvereniging onder de naam "Contact Natuurbescherming Overijssel" werd begonnen. De volgende verenigingen zijn lid van het bestuur: de Enschedese Natuurhistorische Museum Vereniging, d.m.v. haar Twentse Werkgroep voor Natuurbescherming; de Stichting Het Overijssels Landschap; de Vereniging Oversticht; de Vereniging Natura Docet; het NIVON - district Overijssel, het K.N.N.V. Gewest IJsselstreek en Gewest Oost; het IVN - district Overijssel; de Natuur- en Vogelbeschermingswacht IJsseldelta; de Vereniging Twents Grondbezit; Vereniging Vrienden Museum IJsselmeerpolders in Schokland; Natuurbeschermingsvereniging IJhorst, Staphorst te IJhorst; Natuurbeschermingsvereniging Rouveen; Natuurwachtgroep De Reest te Balkbrug.

Als adviseur treden op: de Natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer; de Landschapsconsulent van het Staatsbosbeheer; de Natuurbeschermingsconsulent van de provincie; en de Inspecteur voor de Hygiëne van het Milieu.

Vereniging Het Oversticht, Genootschap tot bevordering en instandhouding van het landelijk en stedelijk schoon in de provincie Overijssel

Naar aanleiding van de lintbebouwing na 1920, reclame in het landschap e.d., werd in 1925, op initiatief van de Vereniging voor Overijssels Recht en Geschiedenis het Genootschap opgericht. De Vereniging stelt zich ten doel het bevorderen en in stand houden van het landelijk en stedelijk schoon. Zij tracht haar doel te bereiken door:

a. het tegengaan van ontsiering op landschappelijk, bouwkundig en stedebouwkundig gebied;
b. het bevorderen van de totstandkoming en juiste toepassing van wetten en van provinciale en gemeentelijke verordeningen met betrekking tot het onder a. genoemde;
c. het instellen en in stand houden van Commissies voor het beoordelen van bouw- en landschapsplannen en voor het inventariseren van architectonisch, stedebouwkundig, historisch of landschappelijk belangrijke objecten.

Het Oversticht wordt gesteund door: gewone leden: 48 gemeenten, begunstigers: 80 en buitengewone leden: 300. Werkzame Commissies: Overijsselse Welstandscommissie, Overijsselse Landschapscommissie, Overijsselse Monumentencommissie en

de Commissie Stad en Dorp (mede werkzaam voor de Bond Heemschut). De Overijsselse Landschapscommissie verzorgt adviezen, o.a. met betrekking tot tracé's hoogspanningsleidingen, Rijks- en Provinciale wegen, beplantingsadviezen. Het secretariaat wordt verzorgd door de Landschapsconsulent van het Staatsbosbeheer.

Enschedese Natuurhistorische Museumvereniging

Deze ongeveer 4100 leden tellende vereniging is in 1957 gevormd door samensmelting van de Enschedese Museumvereniging, de K.N.N.V. afd. Enschede en de Natuurhistorische Vereniging Enschede-Lonneker. In 1962 werd ook de plaatselijke afdeling van het I.V.N. hierbij betrokken. Vermeldenswaard is de organisatie. Leden van de Museumvereniging betalen ƒ 5,-; zij, die ƒ 5,- meer betalen zijn dan tevens lid van het I.V.N. en ontvangen alle convocaties van de K.N.N.V.; zij die ƒ 2,50 (tezamen ƒ 12,50) meer betalen, zijn volledig lid van de K.N.N.V., van het I.V.N. en van de Museumvereniging (mits zij wonen in de gemeente Enschede). De voor alle leden der Museumvereniging toegankelijke vergaderingen worden georganiseerd in samenwerking met de Volksuniversiteit en met de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde.

De Museumvereniging heeft een excursiecommissie en de Twentse Werkgroep voor Natuurbescherming. Deze laatste, ingesteld tot behoud van het Aamsveen (thans natuurmonument), verricht o.m. inventarisatiewerk en treedt d.m.v. bezwaarschriften of gesprekken op tegen dreigende aantastingen t.g.v. bestemmingsplannen, wegentracé's, ruilverkavelingswerken, enz.

Vereniging Natura Docet

De Vereniging, opgericht in 1921, is ontstaan rond het museum "Natura Docet" te Denekamp.

Stichting tot Bevordering van de Heemkunde van Ootmarsum en Omstreken

Hierin is o.a. de Werkgroep Natuurbescherming (lid van het I.V.N.) opgenomen. Tot haar activiteiten behoren: het organiseren van dia-avonden, de aanleg van een archief van foto's en dia's van de algemene landschappen in de omgeving van Ootmarsum en verdwijnende delen, zeldzame plant- en diersoorten ten behoeve van het museum, het maken en controleren van nestkasten, de supervisie over het natuurhistorisch museum en het organiseren van wandelingen e.d.

Noaberschap Twente-Dinkelland

De Noaberschap heeft zich o.a. tot taak gesteld om bedreigde natuurgebieden in het grensgebied te behouden door samenwerking van beide zijden. Bovendien is b.v. de aanpak van het Dinkelvervuilingsprobleem, dankzij deze contacten veel vlotter verlopen. De Noaberschap is een los verband van heemschutters en natuurbeschermers.

Vereniging Vrienden Museum IJsselmeerpolders in Schokland
Natuurbeschermingsvereniging Rouveen
Natuurbeschermingsvereniging IJhorst en Omstreken
Stichting "De Overijsselse Molen"
Overijsselse Kastelen Stichting
Stichting Jaarboek voor Twente

De Stichting stelt zich ten doel jaarboeken over Twente uit te geven. In 1969 is het negende verschenen.

Culturele Raad van Overijssel

Op instigatie van de Enschedese Natuurhistorische Museumvereniging is de Culturele Raad van Overijssel overgegaan tot het oprichten van de sectie Natuurbescherming en Recreatie. Het doel was om te komen tot een permanente vertegenwoordigende

commissie, waarin alle natuurbeschermingsorganisaties in de provincie, zowel officieel als niet-officieel, zouden deelnemen. Verder heeft men zich beziggehouden met het opstellen van een provinciale plantenverordening. Zeer belangrijk is ook dat, mede op haar aandringen, een consulent voor de recreatie en een consulent voor natuurbescherming zijn aangesteld, ambtenaren van de provincie, waarvan de laatste tevens de terreinen van de Stichting Het Overijssels Landschap beheert. De sectie coördineert en stimuleert activiteiten op het gebied van de natuurbescherming. Zij stimuleerde de Raad o.a. bij de totstandkoming van het Contact Natuurbescherming, die is omgevormd tot de Stichting Natuur- en Landschapsbescherming. Bij het oprichten van de Stichting is de sectie van de Culturele Raad opgeheven.

Vogelwerkgroepen

De K.N.N.V.-Vogelwerkgroep Twente, de K.N.N.V.-Vogelwerkgroep Enschede, de NIVON-Vogelwerkgroep Twente, de NIVON-Vogelwerkgroep Goor-Diepenheim, de Vogel- en Natuurbeschermingswacht IJsseldelta, de K.N.N.V.-Vogelwerkgroep De IJsselstreek.

OVERHEID

Recreatiestichting N.W.-Overijssel
Recreatieschap Salland
Recreatieschap Twente
Recreatieschap Vechtstreek

Commissie Van der Lijn/Schokland

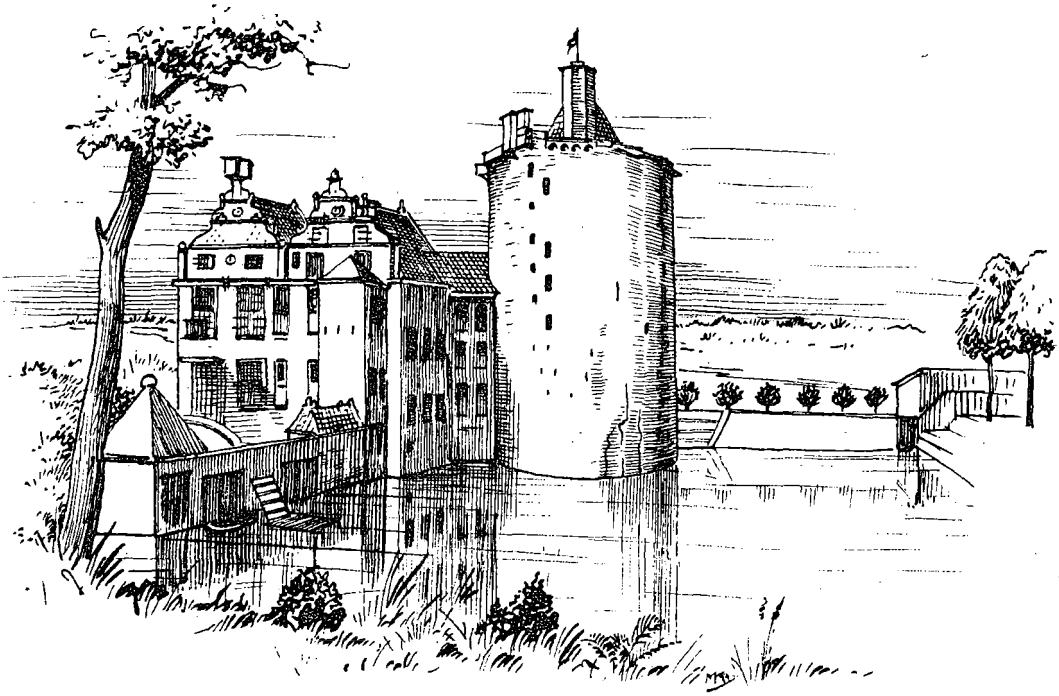
Deze Commissie geeft beheersadviezen ten behoeve van het keienreservaat bij Urk.

Contactcommissie Zandwinningsvraagstukken

In deze Commissie hebben o.a. zitting Rijkswaterstaat, Provinciale Waterstaat, de Provincie en vertegenwoordigers namens de gemeenten. De Commissie tracht te komen tot coördinatie van de ontgrondingsaanvragen ten behoeve van b.v. wegen.

Adviescommissie voor de Openluchtrecreatie in de Noordoostpolder

Hierin zijn vertegenwoordigd de Dienst der Zuiderzeewerken, de gemeente Noordoostpolder, de Rijksdienst IJsselmeerpolders, de Dienst der Domeinen en de Provincie.

15. BESTAANDE ORGANISATIES IN GELDERLAND

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Geldersch Landschap

De Stichting had per 1 januari 1969 4600 ha natuurterrein in bezit en meer dan 2600 begunstigers. Het kantoor van de Stichting wordt gedeeld met de Stichting Vrienden van de Gelderse Kastelen. Door de Stichting zijn van meer dan 10 landgoederen wandelkaarten uitgegeven. Vermelding verdient het zeer uitgebreide handboek van de Stichting met beschrijvingen van de bezittingen (ligging, geschiedenis en biologische gegevens).

Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe

De Stichting, opgericht in 1935, heeft tot doel het verwerven, beheren en instandhouden van een Nederlands Nationaal Park en een cultureel centrum op de Veluwe, in de eerste plaats door het verwerven en als zodanig beheren en verzorgen van het landgoed "De Hoge Veluwe". De te beheren oppervlakte is ruim 5700 ha, voornamelijk bestaande uit bos, heide en stuifzand en is gelegen in de gemeenten Ede, Apeldoorn en Arnhem.

Ontstaan: In 1910 nam de aankoop van terreinen door de heer en mevrouw Kröller-Müller een aanvang. Zij wisten in een tijd, waarin vele landgoederen dreigden te worden verkocht en verkaveld, het landgoed "De Hoge Veluwe" te creeëren. Het landgoed

werd van een raster voorzien met het doel het terrein als reservaat te beheren. Door de eigenaar werden wegen aangelegd, bosareaal uitgebreid, landbouwbedrijven beëindigd. Er verrezen enige bouwwerken. Bekend is het jachtslot St. Hubertus, dat van 1914-1920 door de architect dr. H. P. Berlage werd gebouwd. Daarnaast verrezen het Rijksmuseum Kröller-Müller met een beeldentuin en op opvallende plaatsen beeldhouwwerken. In 1935 vond de verkoop plaats van de terreinen van de N.V. W.M.H. Müller en Co's Alg. Exploitatie Mij., op naam waarvan de terreinen stonden, aan de Stichting. Na de overdracht werd het Park tegen betaling voor het publiek toegankelijk. In 1968 bezochten meer dan 550.000 bezoekers het Park.

Stichting Huis Bergh

In 1946 gesticht door wijlen Mr. J.H. van Heek, met het doel kasteel Bergh met bijbehorende bossen en landbouwgronden (totaal 1700 ha) in stand te houden.

Stichting Het Luntersche Buurtbos

De Stichting, opgericht in 1912 als gevolg van een testamentaire beschikking, beheert ruim 130 ha bos ten oosten van Lunteren.

Stichting Vragender

Deze beheert ongeveer 100 ha, grenzend aan het Korenburgerveen, eigendom van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

G.A. van der Luytstichting

Opgericht in 1966. Verzamelt fondsen voor aankoop en beheer van kleine natuurterreintjes in de Achterhoek. Het betreft terreintjes die in onmiddellijk gevaar verkeren en niet in de beheerssfeer liggen van andere organen. Thans 4 terreinen in bezit.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Stichting "Vrienden van de Geldersche Kasteelen"

De Stichting, opgericht in 1940, stelt zich ten doel kastelen en historische landhuizen in Gelderland, die in particuliere handen geen toekomst meer hebben, onder haar hoede te nemen, zo nodig te doen restaureren en een passende bestemming te geven. Zij kan als dochter van de "Stichting Het Geldersch Landschap" worden beschouwd en al heeft zij haar eigen bestuur en administratie en ook haar eigen begunstigers, zij is door sterke banden met "Het Geldersch Landschap" verbonden, waarmee zij voorzitter, directie en kantoor gemeen heeft.

De Stichting heeft de volgende bezittingen: Kasteel Doorweerth (Oosterbeek), Kasteel Cannenburgh (Vaassen), Huis de Voorst (Eefde), Huis Wisch (Terborg) blijvende erfpacht, Huis Aerdt (Herven, toren voormalig kasteel), Poelwijk (Gendt O.B.), Kasteelsche Hof (Ooy), Kasteel Hernen, Kasteelruïne Batenburg, Kasteel Wyenburg (Echteld), Kasteel Ammersoyen (Ammerzoden), Kasteel Nederhemert in langdurige erfpacht. De Stichting wordt gesteund door meer dan 1800 begunstigers.

Molenstichting voor het Gelderse Rivierengebied. In oprichting.
Stichting Edese Schaapskudde

Vereniging Het Gelders Genootschap tot Bevordering en Instandhouding van de Schoonheid van Stad en Land

De Vereniging stelt zich ten doel het bevorderen van de schoonheid van de provincie Gelderland in de meest uitgebreide zin en het in stand houden van de in esthetisch, archeologisch, historisch en landschappelijk opzicht waardevolle gebieden van deze provincie. Zij tracht haar doel te bereiken door o.a.:

a. het wekken van begrip en belangstelling voor het doel van de Vereniging en het propageren daarvan;
b. het bevorderen van de totstandkoming van provinciale en gemeentelijke verordeningen;
c. het tegengaan van schendingen van stede-, natuur- en landschapsschoon, in het bijzonder door hinderlijke en storende reclame.

Lid van de Vereniging zijn: meer dan 100 Gelderse gemeenten. Er zijn ook buitengewone leden. De Vereniging heeft ingesteld de "Gelderse Welstandscommissie", die o.a. tot taak heeft:

- de beoordeling van bouwplannen uit een oogpunt van welstand in de ruimste zin;
- het al dan niet op verzoek van de gemeenten adviseren met betrekking tot het uiterlijk aanzien van bestaande gebouwen op grond van de Woningwet;
- het adviseren bij de beoordeling van reclames en andere aankondigingen, van opslagplaatsen, als bedoeld in art. 3 van de Gelderse verordening tegen landschapsontsiering.

De Commissie wordt bijgestaan door het bureau van de Vereniging en door regionale commissies.

Stichting voor de Eemvallei

De Stichting, opgericht in 1965, stelt zich ten doel de bevordering van een harmonische ontwikkeling van woon-, arbeids- en recreatiemogelijkheden in haar werkgebied, dit met behoud van zoveel mogelijk culturele-, landschappelijke- en natuurwetenschappelijke waarden. In het Algemeen Bestuur zijn 22 instanties vertegenwoordigd. Als werkcommissies zijn werkzaam: de Natuurwetenschappelijke Commissie, de Oudheidkundige Commissie en de Commissie voor de Milieuhygiëne.

Vereniging van Vrienden van het Nationale Park De Hoge Veluwe

De Vereniging beoogt het aankweken van een hechte band tussen hen die als donateur de Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe steunen, de uitbreiding van het aantal donateurs, alsmede het bijstaan van de raad van bestuur van die Stichting. Het ledental was in 1969: 1100.

Vereniging van Vrienden van de Gelderse Molens

Vereniging tot Behoud van het Veluws Hert

De Vereniging, opgericht in 1946, had tot doel de samenwerking tussen de verschillende hertenjagers en deskundig afschot te bevorderen. In 1964 veranderde de doelstelling zodanig, dat de jacht niet meer op de voorgrond staat, daar zij van ondergeschikt belang is geworden als noodzakelijke regulerende factor in relatie met andere factoren (jachtbeheer is natuurlijk wel noodzakelijk). Tevens het behoud van het edelhert in de vrije wildbaan en als particulier meewerken naast de activiteiten van de overheid.

Studiekring voor de Veluwe. Deze verricht onderzoek ten behoeve van het natuurbehoud.

Nijmeegse Vereniging voor Natuurschoon

Doel van de Vereniging is het bewaren en uitbreiden van natuurschoon en wandelplaatsen in Nijmegen en omgeving, in de meest uitgebreide zin.

Vereniging voor Natuurbescherming, Apeldoorn
Stichting Behoud Veluwe. In oprichting in 1970.

Gelderse Archeologische Stichting
Verricht o.a. bodemkarteringen in verband met adviezen voor beheersmaatregelen in natuurgebieden en bevordert in het algemeen de archeologie.

Vogelwerkgroepen
Vogelwerkgroep van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe, Vogelwerkgroep De Hoge Veluwe, Vogelbeschermingswacht Z.W.-Veluwe, K.N.N.V.-Vogelwerkgroep Wageningen, K.N.N.V.-Vogelwerkgroep Nijmegen.

OVERHEID

Zandwinningscommissie
Samenstelling: Provinciale Waterstaat, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Cultuurtechnische Dienst, Provinciale Planologische Dienst. De Commissie adviseert Gedeputeerde Staten over geschikte zandafgravingen voor heel Gelderland i.v.m. betere calculatie-mogelijkheden voor inschrijvingen (de aannemer krijgt een zandwinningsplaats toegewezen), alsmede over planning voor de recreatie (werk met werk maken). Ook wordt geadviseerd over de ontgrondingsverordening, daar de aanvraag aan G.S. geschiedt en deze het verzoek aan de in de Commissie vertegenwoordigende instanties ter beoordeling voorlegt.

Provinciale Commissie voor Militaire aangelegenheden
Samenstelling: G.S., Hoofdingenieur-Directeur van de P.W.S., het Staatsbosbeheer, diverse militaire autoriteiten en de P.P.D. Er wordt advies uitgebracht over het aanleggen van militaire oefenterreinen.

Commissie voor gebruik van militaire oefenterreinen
Vertegenwoordigd: het Ministerie van Defensie, de Garnizoens Commandant, het Staatsbosbeheer, de P.P.D. De Commissie is door Defensie in het leven geroepen. Er wordt onderzoek gedaan en advies gegeven inzake mogelijkheden voor beperking van schade op militaire oefenterreinen in Gelderland door middel van vegetatiekundig onderzoek, kartering en controle na oefeningen.

Werkgroep Snipperverkaveling
Daar zij haar werkzaamheden heeft afgesloten is de Werkgroep opgeheven. Resultaat: caravan-verordening van 1 januari 1970.

Provinciale Commissie ter bestudering van de Hierdense Beek
Doel: het zoeken van een oplossing ten aanzien van het vervuilen van de beek.

Gelderse Recreatiestichting Veluwe Randmeren
Recreatiegemeenschap Veluwe
Recreatiestichting Nijmegen en omgeving

16. BESTAANDE ORGANISATIES IN UTRECHT

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATURRTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Utrechts Landschap

Het Utrechts Landschap was de eerste provinciale Landschapsstichting. In 1947 had zij 400 ha, in 1967 meer dan 1000 ha in bezit, verdeeld over 16 objecten. Het dagelijks beheer wordt verzorgd door een rentmeester. In 1967 verscheen een jubileumjaarverslag met kaarten van de bezittingen. Voor algemene informatie zie Landschapsstichtingen, blz. 67.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Stichting Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied (Vechtplassencommissie)

De Stichting stelt zich ten doel het behoud van de natuurlijke en culturele rijkdom van de Vechtstreek. Zij is ontstaan doordat in 1928 de "N. V. Eerste Nederlandse Maatschappij tot Exploitatie van Stadsvuil" de Loenerveense Plassen wilde dempen met huisvuil. Op initiatief van de N. J. N. vond de oprichting plaats van de Vechtplassencommissie. Naast het bestuur is een werkcomité werkzaam. Zij houden de ontwikkelingen in het werkgebied bij (streek- en bestemmingsplannen) en waar nodig vindt overleg plaats, worden bezwaarschriften ingediend en voorlichting gegeven. Tevens is een inventarisatiecommissie werkzaam ten behoeve van het biologisch onderzoek.

Vermeldenswaard zijn de uitgaven: "De Zuidelijke Vechtplassen-flora en fauna" (1969), naast andere uitgaven, o. a. Botshol en Kortenhoef.

Commissie "Hollands-Utrechts Plassengebied"

De Commissie bestaat uit functionarissen van het Koninklijk Verbond van Nederlandse Watersport Verenigingen, de Contactcommissie en de ANWB. Aanleiding tot de oprichting ervan is geweest dat tijdens een lezing van de plenaire vergadering van de Contactcommissie door de directeur van de Rijksplanologische Dienst, gevraagd is een wensenkaart voor dit gebied op te stellen.

Stichting voor Z. O. -Utrecht

De Stichting stelt zich ten doel het behoud van de natuur en het landschap (landschap in beperkte zin, archeologische monumenten, landgoederen, enz.) te bevorderen.

Stichting De Utrechtse Molen

Vereniging voor Dorpskarakter en Natuurschoon te Leersum

Vereniging De Utrechtse Heuvelrug

De Vereniging werd op initiatief van Gedeputeerde Staten van Utrecht (na een verzoek van de Stichting Het Utrechts Landschap) in 1959 opgericht. Zij stelt zich ten doel het natuur- en landschapsschoon van de Utrechtse Heuvelrug, met inachtneming van de belangen van de bosbouw in stand te houden en te bevorderen en het in verband daarmede aanvaardbaar opvangen van een goed geleide recreatie. Leden van de Vereniging zijn

zij, die binnen het werkgebied van de Vereniging tenminste 5 ha onroerend goed in eigendom, erfpacht of vruchtgebruik hebben. De Vereniging telt 63 leden met een totaal van 11.000 ha (per 1 juni 1969). Leden zijn: particuliere grondbezitters, instellingen en alle gemeenten in het gebied. Als eerste initiatief heeft de Vereniging in het voorjaar van 1961 de heuvelrugroute opengesteld. Deze activiteit was een navolging van de reeds eerder in Gelderland uitgezette Ericaroute (door de VVV's van de Veluwezoom) en is later op grote schaal door de ANWB nagevolgd.

Langs de route zijn een aantal recreatieve voorzieningen aangelegd. De behoefte hieraan is groot als men bedenkt, dat de randstadbewoner in oostelijke richting de Utrechtse Heuvelrug als eerste bosgebied van betekenis ontmoet. In opdracht van de Vereniging is een recreatief plan opgesteld voor het gebied. Verder wordt de mogelijkheid overwogen een streekmuseum (historisch-biologische leercollectie) c.q. bezoekerscentrum in te richten.

In 1968 heeft de Rijwielpadvereniging Utrecht met Omstreken haar taak aan de Vereniging overgedragen.

Vogelwerkgroepen

De K. N. N. V. -Vogelwerkgroep Utrecht, de Vogelwacht Utrecht, de Vogelwerkgroep Eemmond, de Werkgroep Avifauna van Midden-Nederland.

OVERHEID

Plassenschap Loosdrecht en Omstreken

Het beleid van het Plassenschap is: het streven naar een in recreatief opzicht optimaal gebruik van de plassen, waarbij tevens rekening wordt gehouden met het feit, dat het landschapsschoon mede bepalend is voor de recreatieve waarde van de plassen. Het Plassenschap treft voorzieningen voor de verschillende vormen van recreatie: aanleg van eilanden, verbetering van vaarwegen, voorzieningen oeverrecreatie en uitvoering van beschoeiingswerkzaamheden in het belang van het behoud van een legakkergebied. Naast de Plassenraad en het dagelijks bestuur is een landschapscommissie werkzaam, die belast is met het uitbrengen van adviezen aangaande aanvragen om ontheffing van de verbodsbepalingen, omschreven in de "Verordening bescherming Plassengebied" (1967) en "Verordening regelende het plaatsen, hebben of gebruiken van kampeermiddelen".

Recreatieschap Rijn- en Lekoevers
Recreatieschap N. W. -Utrecht

17. BESTAANDE ORGANISATIES IN NOORD-BRABANT

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Noordbrabants Landschap

De Stichting bezit 750 ha (per 1 januari 1969) met een begunstigersaantal van 2700. Door gebrek aan geldmiddelen is men pas in 1960 tot de eerste aankoop over kunnen gaan. Niettegenstaande dit feit heeft de Stichting in de voorafgaande jaren een belangrijke taak gehad in de natuurbescherming en de landschapsbescherming. Niet in het minst de "Landschapscommissie". Zij adviseerde gemeenten, waterschappen en ook veel particulieren bij de aanleg van beplantingen als die op dorpspleinen, vóór of bij kerken en gemeentehuizen, maskering van transformatorhuisjes en andere landschappelijke dissonanten. Na 1960 breidde het aantal bezittingen uit en de verdere uitbouw

heeft de volle aandacht. Het Brabants Landschap bezit tevens het kasteel Nemelaer. Bevordering van het contact tussen Stichting en leden vindt plaats door middel van het 4 maal per jaar verschijnende "Mededelingenblad" en een zeer uitgebreid handboekje. Bovendien zijn in de provincie vaste contactpersonen, die natuurverontreiniging e.d. signaleren en doorgeven aan de bevoegde instanties.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Stichting Ons Landschap (Fonds tot bevordering van het landschapsschoon in westelijk Noord-Brabant).

De Stichting, opgericht in 1945, ziet haar werkzaamheden als coördinerend en helpend, o.a. door het opsporen van ontluistering van het landschap, signaleren van "plannen" dienaangaande en doorgeven aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten en de Stichting Het Noordbrabants Landschap.

Molenstichting "Het land van Heusden en Altena"

Stichting Het Kempisch Heideschaap

Gesticht in 1967 met het doel het bijna uitgestorven Kempisch Heideschaap te redden en wel door het invoeren van een schaapskudde in het Natuurreservaat de Strabrechtse Heide.

Contact-Commissie voor het beheer van de Strabrechtse Heide

Zitting hierin hebben de eigenaren van de natuurterreinen in en rond de Strabrechtse Heide met vertegenwoordigers van Rijk, Provincie en de betreffende gemeenten. Het beheer van het gehele gebied wordt door het Staatsbosbeheer gevoerd.

Vogelwerkgroepen in Noord-Brabant

Westbrabantse Vogelwerkgroep-Breda, K.N.N.V.-Vogelwerkgroep Eindhoven, K.N.N.V.-Vogelwerkgroep De Blauwe Reiger, Den Bosch, K.N.N.V.-Vogelwerkgroep, Tilburg, de Brabantse Vogelwerkgroep.

OVERHEID

Intergemeentelijke organisatie de Baronie van Breda
Recreatiegemeenschap Kemperland
Recreatieschap Agglomeratie Eindhoven
Gemeenschappelijke regeling Recreatie-ontwikkeling Eendrachtsgebied
Recreatie Commissie Biesbosch
Schelde Rijn-Commissie
Commissie aanleg Spaarbekkens

18. BESTAANDE ORGANISATIES IN LIMBURG

A. LICHAMEN, DIE HET VERWERVEN RESP. HET BEHEREN VAN NATUURTERREINEN TEN DOEL HEBBEN

Stichting Het Limburgs Landschap

De Stichting bezit 865 ha, het aantal begunstigers was 1450 (per 1 januari 1969). Het beheer van de Stichting wordt verzorgd door een rentmeester (sinds 1963). Naast het Algemeen en Dagelijks Bestuur van de Stichting zijn nog werkzaam: de Beheerscommissies Hamert en Neercanne en de Commissie van Bijstand. De Stichting is verder vertegenwoordigd in: de Kampeercommissie Limburg; de Contactcommissie voor Beheerders van Natuurterreinen; het Technisch Overleg van het Staatsbosbeheer; de Regionale Commissie voor de Boomfeestdag en de Excursiecommissie voor Limburg van het I. V. N.

B. COMMISSIES, VERENIGINGEN EN STICHTINGEN, DIE DIRECT OF INDIRECT BETROKKEN ZIJN BIJ DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING, DE PLANOLOGIE, HET ONDERWIJS EN DE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN DE NATUUR- EN LANDSCHAPSBESCHERMING

PARTICULIER

Stichting Limburgse Kastelen

Stichting Limburgse Molens

De Stichting is in oprichting, waarbij de molens van Gronsveld en de van Tienhovenmolen aan de Stichting zullen worden overgedragen.

Stichting de Zevenbergen

De Geologische Stichting

De Stichting is de opvolgster van de Rijks Geologische Dienst. Deze bestond aanvankelijk uit twee zelfstandige afdelingen: de Afd. Geologische Kaart te Haarlem en de Afd. Geologisch Bureau voor het Nederlandse Mijngebied te Heerlen. Op het ogenblik is dit onder eenhoofdige leiding.

Vereniging Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

De Vereniging, opgericht in 1910, stelt zich ten doel de beoefening van de biologische en geologische wetenschappen te bevorderen. Zij organiseert vergaderingen, excursies en geeft vanaf 1911 "Het Natuurhistorisch Maandblad" en vanaf 1948 "Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap" uit. Het ledental is 750 (per 1 juni 1969). In 1913 opende de Vereniging een Provinciaal Museum voor de Natuurlijke Historie. In 1917 nam de gemeente Maastricht de inventaris over en stelde tegelijkertijd een conservator aan. Het museum fungeert nu als centrum van natuurhistorische activiteiten. Naast een directeur is er o. a. een contactbioloog voor het onderwijs werkzaam.

Internationale Commissie ter bescherming van de St. Pietersberg
= Vereniging: Wetenschappelijke Nederlands-Belgische Commissie tot bescherming van de Sint Pietersberg te Maastricht.

De Vereniging, opgericht in 1968, stelt zich ten doel het bevorderen van het behoud, de bescherming en de wetenschappelijke bestudering van de Sint Pietersberg, zijn onderaardse gangenstelsels en de Jekervallei, een en ander zowel op Nederlands

als op Belgisch gebied.

Vogelbeschermingswacht "Limburg"

OVERHEID

Recreatieschap Brunssumerheide
Recreatieschap Heuvelland Zuid-Limburg
Recreatieschap Peel en Maas
Recreatieschap Leudal
Stichting Streekbelangen Midden Limburg
Stichting Recreatiegebied Maas

19. SUMMARY: 'Nature conservation and Landscape planning'

In the first chapter the history of the nature conservation in the Netherlands is given: from the organizing and legal point of view.

Another chapter contains the present possibilities of nature conservation and landscape planning laws.

The main part consists of a survey of the private and public organisations in the sphere of nature conservation, landscape planning, education, field biology, natural history and museums in the Netherlands.

20. LITERATUUR

Naast de door de vermelde organisaties beschikbaar gestelde gegevens in de vorm van brieven, statuten, jaarverslagen en rapporten werd o.a. geraadpleegd:

ALGRA, S., A.C.PERDECK. 1970. Lijst van geselecteerde literatuur over Milieubeheer en Natuurbescherming. RIN, Zeist.

ANWB, 1969. Landgoederen en wandelterreinen in Nederland.
—— , 1968. Kastelen in Nederland.

BUURMA, IJ., 1968. Vuile lucht. ANWB Recreatiebrochure nr. 6.

BURGER, D., Open vragen en wensen. 1965. Stichting Bosbouwproefstation De Dorschkamp, Wageningen (tevens ITBON en RIVON-publicatie).

GOES VAN NATERS, M.VAN DER, O.P.F.M.CREMERS, M.J.ADRIANI. 1962. De Natuurbeschermingswet. Contact Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming.

GOES VAN NATERS, M.VAN DER, JAC.P.THIJSSE, R.J.DE WIT. 1965. Verstedelijking, recreatie en ruilverkaveling. Contact Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming.

GORTER, H.P. 25 Jaar Verdediging van Natuur en Landschap. Natuur en Landschap 1957 nr.4.

KEISER, J.W. 1949. Overheidszorg voor het Natuurschoon. W.L.J. Brusse N.V., Rotterdam. Dissertatie.

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Haar taak, geschiedenis en oprichting.

Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij. 1966. Ruilverkaveling. Het weten waard.
—— Zicht op straks. Dec.1967.

KOSTER, F. Natuurbescherming in Nederland. Amsterdam. 1938.

Landbouwschap. 1966. De Wet op de ruimtelijke ordening, een toelichting in kort bestek.

Ministerie van Landbouw. Index op het Landbouwkundig Onderzoek in Nederland. 1968.

MOLEN, S.J.VAN DER, Van oerd tot Mokkebank. 1967. Vijfendertig jaar natuurbescherming in Friesland. It Fryske Gea.

MÖRZER BRUYNS, M.F. Syllabi colleges over Natuurbehoud en Natuurbeheer voor de Landbouwhogeschool te Wageningen.

Natuurbeschermingsraad. 1951. Vijf jaar natuurbescherming in Nederland. Verslag over de werkzaamheden van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad over 1946-1950.

Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. 1962. Natuurbescherming. Enige belangrijke aspecten.

OORDT, G.J. 25 Jaar adviezen aan de Staat inzake natuurbescherming. Natuur en Landschap, 1953 nr.1.

PILON, J.J. De Natuurbescherming in Nederland. Voordracht 1952.

Rijksinstituut voor Onderzoek in de Natuur. 10 jaar RIVON. 1967. Zeist.

RODERKERK, E.C.M. Recreatie en natuurbehoud in de Kennemerduinen. ANWB Recreatiebrochure nr.5. 1966.

SAMSON, F.E. 1968. Vuil water bedreigt ons welzijn. ANWB Recreatie-brochure nr.2.

Staatsbosbeheer 1899-1939. Gedenkboek ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van het Staatsbosbeheer.
—— Staatsnatuurreservaten van het Ministerie van C.R.M. in beheer bij het SBB. Staatsuitgeverij.

Stichting Streekbelangen Oostelijk Gelderland. 1954. Landschapsverzorging in Achterhoek en Liemers.

THIJSSE, Jac.P. Natuurbescherming en Landschapsverzorging, in Nederland. 1946.

TIMMAN, H.J. Het ontwerp-Natuurbeschermingswet. 1962. Natuur en Landschap 1962 nr.3.

VELDHORST, A. D. M. Uit de geschiedenis van het Nationale Park "De Hoge Veluwe" in Boor en Spade 15. 1965.

VENEMA, H. J. Bijdragen over veldbiologie, natuurbeheer en landschap in het Drentse District. 1968.

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, Handboek van Natuurmonumenten in Nederland.

——— Vijftig jaar natuurbescherming in Nederland. Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het Gouden Jubileum van de Vereniging. Amsterdam. 1965.

ZONDERWIJK, P. Natuurbescherming. Cursus specialisten Planteziekten. R. L. V. D. P. D. Wageningen. 1963.

De kopij van deze Wetenschappelijke Mededeling no. 85 is door mij ontvangen op 28 oktober 1970.

De redacteur

KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING

Voorzitter: Ir.M.P.Oosterkamp, Jan Muschlaan 144, 's-Gravenhage;
Secretaris: D.G.S. Ruhwandl, 1e Wilakkerstraat 31, Eindhoven;
Penningm.: J.L.Odekerken, Badhuislaan 27, Hilversum, - giro 103885.

Er zijn 47 afdelingen, die gezamenlijk ruim 6000 leden tellen.

De K.N.N.V. geeft uit:

* het maandblad "NATURA", onder redactie van Joh. Bolman, Drs. J.J. Frieswijk en Drs. G.C.N. van Zanen. Alle leden ontvangen dit blad.
* een "NATUURHISTORISCHE BIBLIOTHEEK", onder redactie van G. Houtman.

Van de verschenen nummers zijn nog verkrijgbaar:

no. 15 - "ATLAS VAN DE NEDERLANDSE BLADMOSSEN", door J. Landwehr, met medewerking van Dr. J.J. Barkman (voor leden ƒ 24,50, niet-leden ƒ 29,50).

no. 16 - "PLANTENGEMEENSCHAPPEN IN NEDERLAND", door Dr. V. Westhoff en A.J. den Held (voor leden ƒ 28,--, niet-leden ƒ 35,--).

no. 17 - "DE LANDSLAKKEN VAN NEDERLAND", door E. Gittenberger, W. Backhuys en Th. E.J. Ripken. (Voor leden ƒ 13,50, niet-leden ƒ 15,--).

* de serie "TWENTE-NATUURHISTORISCH", waarvan no. 7 is verschenen.
* de serie "ONS KRIJTLAND ZUID-LIMBURG", waarvan no. 5 in voorbereiding is.
* de serie "WETENSCHAPPELIJKE MEDEDELINGEN", no. 86 is ter perse.
* de "TABELLENSERIE VAN DE STRANDWERKGEMEENSCHAP", in samenwerking met de NEDERLANDSE JEUGDBOND VOOR NATUURSTUDIE en de CHRIST. JEUGDBOND VAN NATUURVRIENDEN.

Voor verdere bijzonderheden raadplege men blz. 3 van de omslag.

Het BUREAU VAN DE K.N.N.V. (BUREAUSECRETARIS G. JANSMA TE HOOGWOUD NH. (telefoon 02263-445), zendt U gaarne alle gewenste inlichtingen betreffende de vereniging.

IN VOORBEREIDING ZIJN DE WETENSCHAPPELIJKE MEDEDELINGEN:

Het Balgzand, bedreigd gebied, door leden Commissie Onderzoek Balgzand.
De fungi van Nederland. III Hypogaea, door Dr. G.A. de Vries.
De Nederlandse mineervliegen-Agromyzinae, door Dr. W.J. Kabos.
De weg door en naar de natuur - Symposium K.N.N.V. - oktober 1970.
Mijten-Acari. Algemeen overzicht, door Dr. L.v.d. Hammen.
De Nederlandse Eemlagen. II Gids voor de Eemfossielen, door G. Spaink.
De grote zoogdieren van ons land, door J.A. Eygenraam.
Ons Krijtland: "Geologische excursies in Zuidoost-Limburg", door W.M. Felder.
De Grutto in Nederland, door Th. Mulder en H. Fabritius.
Varens van de Benelux. Tabellen volgens vegetatieve kenmerken, door Dr. S. Segal.
Levensgemeenschappen van de Nederlandse kust, door Dr. C. den Hartog.
De Nederlandse duizendpoten, door Dr. C.A.W. Jeekel.
Watermijten, door Drs. C. Davids.
Zoetwatervissen, door Drs. H. Nijssen en Dr. D. Boddeke.
Luizen van zoogdieren en vogels, door Drs. E.v.d. Broek.
De Nederlandse kustvenen, door Th. Reynders en J.G.R. Wartena.
Eenvoudige handleiding voor vegetatiekundig onderzoek, door E.E.v.d. Voo.
Landschap en flora van de Veluwe, door H.J.W. Schimmel.
De zeehonden van onze kust, door Drs. J.L. van Haaften.
De Nederlandse parasietvliegen - Tachinidae, door Dr. W.J. Kabos.
De Nederlandse slijmzwammen, door Mevr. N.E. Nannenga-Bremekamp.
De Nederlandse Coccinellidae, door J.H. de Gunst.
De Netvleugeligen van ons land, door Drs. H.A. Bakker en Drs. J. Lucas.
Het duingebied van het "Zwanewater", door D. Woets en E.P. Klever.

Van de serie WETENSCHAPPELIJKE MEDEDELINGEN van de K.N.N.V. verschijnen onder redactie van G.HOUTMAN, DRAAFSINGEL 36, HOORN, per jaar 4 tot 6 nummers. Elke Wetenschappelijke Mededeling is afzonderlijk verkrijgbaar. Ook is het mogelijk een abonnement op de gehele serie of op een gedeelte ervan te nemen, b.v. alleen op de insecten- of op de botanische nummers of op de landschapsbeschrijvingen. Abonné's betalen de ledenprijs.

De volgende nummers zijn nog verkrijgbaar:

No. 16 Luisvliegen (Nycteribiidae, Hippoboscidae), door Prof.Dr. J.H. Schuurmans Stekhoven Jr. † en Drs. E.v.d. Broek. 2e druk (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 2,25). . . . . ƒ 2,75

No. 18 Vliesvleugelige insekten. De Ned. bijen, door P. Benno (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 3,--). 2e druk. . . . . ƒ 3,50

No. 30 Vliesvleugelige insekten. Mieren, door Prof.Dr. J.K.A.van Boven, 2e druk (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 3,--) ƒ 3,50

No. 38 Tweevleugelige insekten-Diptera. VI De Nederlandse dazen (Tabanidae) en horzels (Oestridae) - 2e druk - door Dr. W.J. Kabos (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 1,95) . . . . . ƒ 2,45

No. 39 De Nederlandse bloedzuigers (Hirudinea), door Th.G.N. Dresscher, Prof.Dr. H. Engel. Ill. A. Middelhoek † (voor leden K.N.N.V. en Hydrobiologische Vereniging ƒ 2,25) . . . . . ƒ 3,--

No. 42 De Ned. platwormen (Tricladida), door Dr. C. den Hartog. Ill. G. Bank Jr. (voor leden K.N.N.V./Hydr. Ver. ƒ 3,25) ƒ 4,--

No. 45 Flagellaten. Overzicht van een vijftigtal soorten Trachelomonas en Strombomonas in Nederland, door A. Middelhoek † (voor leden K.N.N.V. en Hydr. Ver. ƒ 2,25) . . . . . ƒ 3,--

No. 48 Oerinsekten-Apterygota, door Drs. E.N.G. Joosse-van Damme (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 2,25) . . . . . ƒ 2,75

No. 49 Twente-Natuurhist. IV "De vogels van Twente", door R.A.B. Luiken e.a. (leden K.N.N.V. en E.N.M.V. ƒ 2,--). . ƒ 2,50

No. 50 Spinachtigen-Arachnida. III De hooiwagens (Opilionida) van Ned., door G.L. Spoek (leden K.N.N.V./N.E.V. ƒ 2,15). . ƒ 2,65

No. 52 De fungi van Ned. I. Geoglossaceae-Aardtongen, door Dr.R.A. Maas Geesteranus (leden K.N.N.V./N.Myc.V. ƒ 1,85) . ƒ 2,35

No. 55 Ons Krijtland - Zuid-Limburg. I Van Epen naar Vaals, geologie van een toeristenweg, door W.M. Felder (voor leden K.N.N.V., N.G.L. en N.G.V. ƒ 2,25) . . . . . ƒ 2,75

No. 56 Twente-Natuurhistorisch. V "Enige Twentse landschappen en hun flora", door Dr. V. Westhoff e.a. (voor leden K.N.N.V. en E.N.M.V. ƒ 2,25) . . . . . ƒ 2,75

No. 58 De rupsen. Systematiek, levensmilieus en voedsel, door Prof.Dr. S.G. Kiriakoff. Vervolg van W.M. no. 44. (Voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 2,50) . . . . . ƒ 3,--

No. 59 Twente - Natuurhistorisch VI "Raderdieren - Rotifera", door F. Horsthuis. Bewerkt door Dr. J.J. Willemse (voor leden K.N.N.V., E.N.M.V. en Hydr. Ver. ƒ 2,25) . . . . . ƒ 2,75

No. 60 Tussen Lek en Ronde Venen, landschap en plantengroei van het "Groene Hart" van het Utrechts-Zuid-Hollandse polderland, door E.E. van der Voo (voor leden K.N.N.V. en Sticht. Z.H.L. ƒ 2,40) . . . . . ƒ 2,90

No. 61 Ons Krijtland Zuid-Limburg. II Geol. geschiedenis van Zuid-Limburg, door Drs. B.J. Romein (voor leden K.N.N.V., N.G.L. en N.G.V. ƒ 3,--) . . . . . ƒ 3,75

No. 62 Het geslacht Tenthredo Linné, 1746 (Hymn., Tenthr.) in Ned., door H. Rattink (leden K.N.N.V./N.E.V. ƒ 2,20) . ƒ 2,75

No. 63 Insekten - Hexapoda. Alg. inleiding, door G. van Rossem (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 2,90). . . . . ƒ 3,40

No. 64 Alg. overzicht van de parasitaire Hymenoptera, door Dr. J.G. Betrem (voor leden K.N.N.V./N.E.V. ƒ 2,50) . . . ƒ 3,--

No. 65 Zeevissen, door Drs. H. Nijssen (voor leden K.N.N.V. en Hydrobiol. Ver. ƒ 3,60) Tweede druk . . . . . ƒ 4,25

No. 66 De Nederlandse Lycaenidae, met gegevens over de biologie en de vliegplaatsen, door N.W. Elfferich (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 3,--) . . . . . ƒ 3,50

No. 67 Vliesvleugelige insekten-Hymenoptera. De Ned. wespen, door P. Benno (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 3,--). ƒ 3,60

No. 68 Twente-Natuurhistorisch VII "De zoogdieren van Twente", door B. Hoekstra (leden K.N.N.V. en E.N.M.V. ƒ 2,75) ƒ 3,25

No. 69 De fungi v. Ned. II Pezizales, deel I, door Dr. R.A. Maas Geesteranus (leden K.N.N.V. en Ned. Mycol. Ver. ƒ 3,40) ƒ 4,--

No. 70 Avifauna van het Noordhollands Duinreservaat (PWN), door W. Verkerk e.a. (voor leden K.N.N.V., "Vogelbescherming" en Vogelwerkgroep Castricum ƒ 3,--) . . . . . ƒ 3,60

No. 71 Ons Krijtland Zuid-Limburg. III - De ondergrondse kalkgroeven van Zuid-Limburg, door Dr. A. van Wijngaarden (voor leden K.N.N.V., N.G.V. en N.G.L. ƒ 2,45). 2e druk. . . . . ƒ 2,95

No. 72 De vlooien (Siphonaptera) van de Benelux-landen, door F.G.A.M. Smit (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 2,75) . ƒ 3,25

No. 73 De Nederlandse amfibieën, door C.F.v.d. Bund (voor leden K.N.N.V. ƒ 2,25) . . . . . ƒ 2,75

No. 75 De vogels van Vlieland, door A.L. Spaans en C. Swennen (voor leden K.N.N.V. en Vogelbescherming ƒ 4,--) . . . ƒ 4,50

No. 76 Ons Krijtland Zuid-Limburg. IV - De orchideeën- en zinkflora, door Dr. S.J. Dijkstra en Mej. Dr. D.J.W. Pool (voor leden K.N.N.V., N.G.L. en N.G.V. ƒ 3,75) . . . . . ƒ 4,25

No. 77 De Nederlandse water- en oppervlaktewantsen (Heteroptera aquatica et semi-aquatica), door Dr. N. Nieser (voor leden K.N.N.V. en N.E.V. ƒ 2,75) . . . . . ƒ 3,25

No. 78 Rhizopoden. Overzicht van een veertigtal soorten van Amoebina, Testacea en Heliozoa in Nederland, door A. van Essen (voor leden K.N.N.V. en Hydr. Ver. ƒ 3,50) . . . . . ƒ 4,25

No. 79 De Nederlandse Cladonia's - Lichenes, door Drs. E. Hennipman (voor leden K.N.N.V. en Kon. Ned. Bot. Ver. ƒ 3,75) . ƒ 4,50

No. 80 De fungi v. Ned. II Pezizales, deel II, door Dr. R.A. Maas Geesteranus (leden K.N.N.V. en Ned. Myc. Ver. ƒ 4,--) . . ƒ 4,75

No. 81 Zeewieren. Determineertabellen voor de meest opvallende Nederlandse zee- en brakwaterwieren, door Drs. P.H. Nienhuis (voor leden K.N.N.V. ƒ 2,75) . . . . . ƒ 3,25

No. 82 Avifauna van Walcheren, door B.J. Smulders en A. Joosse (leden K.N.N.V. en Vogelbesch. ƒ 4,--). . . . . ƒ 4,50

No. 83 Mens en Natuur, door Prof.Dr. D.J. Kuenen (voor leden K.N.N.V. ƒ 2,--) . . . . . ƒ 2,50

No. 84 De regenwormen (Lumbricidae) van Nederland, door Dr.Ir. J.A. van Rhee (voor leden K.N.N.V. ƒ 2,25). . . . . ƒ 2,75

No. 85 Natuur- en Landschapsbescherming in Nederland, door P. Zonderwijk en H.D. van Bonemen (leden K.N.N.V. ƒ 4,--) ƒ 4,75

Bovenstaande publicaties worden franco toegezonden na ontvangst van het vermelde bedrag op postrekening 13028 van het BUREAU VAN DE K.N.N.V. te HOOGWOUD NH., onder vermelding van wat verlangd wordt.

Druk: ERLA - Amsterdam-Z.

Alle rechten voorbehouden